

ความรักอันใด ... รักนั้นยั่งยืน

สารบัญ

1. บารมีพระ-มากพันรำพรรณ
2. บทนำของ พ่อ
3. อารัมภบท
4. ลูกรัก-หวังเป็นที่พึ่ง
5. วยเรียน - วยเร่งรู้
6. สะใภ้รพท.- จุดเริ่มต้นที่ลงตัว
7. แม่หม้าย -ไม่ไร้รัก
8. กีฬา-กีฬา –เป็นยาวิเศษ
9. ลูกกำพร้าแม่- แสงบุญ
10. เชื่อมอดีต-สู่ปัจจุบัน
11. ผ้าไทย-พลอยไทย
12. เส้นทางสู่ รพท
13. บางสิ่งที่ไม่สูญหาย
14. ตกงาน-ไม่ตกอับ

*****

บารมีพระมากพัน-รำพัน

ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบน้อมกายจิตกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาทแห่งองค์พระมหากษัตริย์ราชของปวงชนชาวไทยและพระบรมวงศานุวงศ์ ที่ทรงเปี่ยมล้นด้วยพระบุญญาบารมีอันแผ่ไพศาลปกป้องคุ้มเกล้าเหล่าประชาราษฎร์ และผืนแผ่นดิน สืบทอดความเป็นเอกราชอธิปไตยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสำหรับข้าพระพุทธเจ้านั้น ย่อมเป็นดั่งเช่นผองทวยราษฎร์ ที่ได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ด้วยการขอตั้งจิตมั่นที่จะอุทิศกายและใจถวายเป็นราชพลี ตามกำลังความสามารถจนกว่าชีวิตจะหาไม่ และขอ อัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ เนื่องในพระราชวโรกาสต่างๆ ที่เสด็จเป็นองค์ประธานในงานที่ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าถวาย มาสถิตย์ เป็นปฐมบทเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่หนังสือเล่มนี้ ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณา ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ ...

นางนงนาท สอนิสุวรรณ

*****

บทนำของพ่อ

เรื่องของใหญ่

พ่อมีลูกคนแรกเป็นผู้หญิง ร่ามน้อยน่ารักเอ็นดู แต่ให้ชื่อเล่นว่า “ใหญ่” ในวันข้างหน้า จะได้มีคนนับหน้าถือตา และตั้งชื่อจริงว่า “นางนาล” คือนางผู้เป็นใหญ่

เมื่อเป็นใหญ่แล้ว ต้องมีสติกำกับอยู่ตลอดเวลา จะได้ไม่ผล่อว่า เป็นใหญ่แล้วจมไม่ลง ผู้เป็นใหญ่ที่แท้จริง ต้องอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะของแท้ย่อมทนน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้

ผู้เป็นใหญ่ย่อมพูดน้อย พูดแต่เรื่องมีสาระ ผู้เป็นใหญ่ย่อมกล่าววาจาอ่อนหวานต่อผู้มีทุกข์ เขาจะได้เป็นสุขชื่นใจ

ผู้เป็นใหญ่ย่อมดำรงอยู่ในหลักของ “พรหมวิหารธรรม” ที่แสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ มีความประจักษ์แจ้งในไตรลักษณ์ว่า ทุกสิ่งในโลกย่อมเป็น อนิจจัง ไม่เที่ยงแท้แน่นอน ทุกสิ่งย่อมเป็นทุกขัง เป็นทุกข์มากบ้างน้อยบ้าง ทุกสิ่งย่อมเป็นอนัตตา แม้แต่ร่างกายก็ไม่ใช่ว่าตัวตนของเรา มันเป็นตัวตนตามธรรมชาติของความเป็นสัตว์โลก แต่เราคือจิต เข้าไปอาศัยอยู่ และยึดถือเป็นตัวตนของเรา พระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งสอนให้ปล่อยวาง เพื่อให้เกิดความว่าง และมีความสุข

ทุกสิ่งที่คุณกล่าวมานี้ ใหญ่ของพ่อรู้แจ้งดีแล้ว พ่อขอให้ใหญ่จงประสบความสุขตลอดกาล

*****

อาร์มภท

สืบเนื่องมาจากที่ข้าพเจ้าถูกสัมภาษณ์ลงในหนังสือ **"พระสยาม"** ของธนาคารแห่งประเทศไทย ฉบับวันขึ้นปีใหม่ปีนี้ (พ.ศ. 2547) เรื่อง เส้นทางชีวิตคู่ ธปท. (ลงพิมพ์ซ้ำในบทที่ 10 ของหนังสือนี้) ได้มีเพื่อนและน้องๆ จำนวนหนึ่ง มาปรารภกับข้าพเจ้าว่า เนื้อหาที่ลงในบทสัมภาษณ์ 3-4 หน้า นั้น ค่อนข้างหนักเป็นวิชาการด้านหน้าที่การงานมากเกินไป จึงอยากให้ข้าพเจ้าหาโอกาสเล่าเรื่องเบาๆ เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตด้านอื่นๆ บ้าง ข้าพเจ้าก็ได้แต่ผัดผ่อนไปเรื่อยๆ เพราะหนักใจอยู่ว่า จะถูกลุกขึ้นมาพูดร่ำเพื่อเรื่องเกี่ยวกับตนเองบ่อยๆ ก็จะกลายเป็นพวกเพื่อเจ้านาเบือหน้าย เหมือนต้นไม้ที่ถูกรดน้ำมากจนรากเน่าเป็นแน่แท้...

นอกจากนี้ การที่จะเล่าเรื่องตนเองอย่างเหมาะสมนั้น จำเป็นต้องไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการเลือกสรรเรื่องและสรุปความให้ได้ เนื้อหาที่จะถ่ายทอดแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับประสบการณ์จากถนนแห่งชีวิตของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นดังเช่นบุคคลทั่วไป ที่ไม่ได้ไปด้วยกลีบกุหลาบ กล่าวคือบางช่วงบางตอนต้องประสบกับความผิดหวังทุกซักร้อนใจเกินกว่าระดับปกติ แต่ข้าพเจ้าไม่อาจจะปล่อยให้ผ่านไปเนิ่นนานกับความ โศกเศร้าท้อแท้ นั้น เพราะจะทำให้ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าต้องพลอยสลดหดหู่ไปด้วย จึงจำเป็นต้องยื่นหยัดอย่างเข้มแข็งในการแสวงหาทางที่มีชวากหนาม ด้วยความมุ่งมั่นไปสู่จุดหมายปลายทางที่งดงามที่มีผู้ใฝ่รอดูความสำเร็จนี้อยู่มากมายพอสมควร

อย่างไรก็ตาม ชัยโชคคืออยู่มากที่ชีวิตของข้าพเจ้าตลอดมา ถูกห้อมล้อมด้วยความรัก ความเอาใจใส่มีน้ำใจจากผู้อุปถัมภ์ช่วยเหลือรอบข้างอยู่เสมอ รวมทั้งแรงศรัทธาในพลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงที่ข้าพเจ้าเชื่อถือตลอดมาว่าได้ มีส่วนคำจุนเกื้อหนุนอยู่เบื้องบน ซึ่งมีสัญญาณ **"นำอัสจารย์"** ที่ประจักษ์ชัดแจ้งแก่ตัวข้าพเจ้าครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างที่ไม่อาจอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ จึงสามารถก้าวเดินฝ่าอุปสรรคทั้งปวงต่อไปจนบรรลุเป้าหมายเกินกว่าที่คาดหวังไว้เป็นส่วนใหญ่

ครั้นเมื่อใกล้เวลาเกษียณอายุราชการอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจว่า ในโอกาสที่ข้าพเจ้าจะต้องอำลาเพื่อนๆ และน้องๆ ใน ธปท. ไปสู่ช่วงใหม่ในชีวิตที่อาวูโส และต้องออกไปเผชิญภัยในโลกกว้าง โดยไม่มีร่มเงาอันอบอุ่นของ ธปท. เป็นที่ปกป้องกำบังภัยอีกต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าน่าจะพิมพ์หนังสือที่ระลึกอายุ 60 ปีของตนเองขึ้นมาสักเล่มหนึ่งในรูปแบบของการเปิดเผยอนุทินชีวิต ที่ยังคงแจ่มใสอยู่ในความทรงจำตลอดมาไม่ลืมเลย .... โดยมุ่งหวังให้เป็นหนังสือที่จะนำมาซึ่งความ

สดชื่นเบิกบานใจ แก่ผู้เขียน(ต้องเริ่มที่คนนี่ก่อน) ผู้อ่าน และผู้ถูกอ้างถึง ทั้งนี้ ข้าพเจ้ามีความเชื่อว่า ในกรณีผู้อ่านทุกท่านนั้น ย่อมเคยรักและเป็นผู้ถูกรักในสถานะเดียวกับข้าพเจ้ามาแล้ว จึงสมควรเป็นผู้เข้าใจในความรักเหล่านี้ของข้าพเจ้าด้วยเช่นกัน

ด้วยเวลาที่จำกัด ข้าพเจ้าไม่อาจทำได้ดังที่ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก คือ การไปเก็บรวบรวมคำบอกเล่าจากผู้ที่รักข้าพเจ้า ผู้ถูกข้าพเจ้ารัก และผู้ที่ได้ประสบพบเห็นเรื่องราวของข้าพเจ้า ทำนองบันทึกสมุด"มิตรภาพ" มาประกอบเนื้อเรื่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ ดังนั้น หนังสือเล่มนี้ นอกจากบทนำที่พ่อได้กรุณาเขียนให้ข้าพเจ้าแล้ว จึงมีเพียงการบันทึกเรื่องความรักจากข้าพเจ้าแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น ซึ่งจะอุดมไปด้วยรูปภาพในอดีตจากอัลบั้มส่วนตัว ซึ่งบางรูปภาพ เมื่อข้าพเจ้าหยิบขึ้นมาเพื่อเข้ารูปเล่ม ต้องยอมรับว่า ตนเองได้ผลอดตกอยู่ในอารมณ์จมดิ่งสู่ความรู้สึกถึงเหตุการณ์ในวันวาน ที่เกี่ยวข้องอยู่หลายครั้ง ทำให้ต้องหวนกลับมาเขียนเรื่องราวเพิ่มเติมที่ถูกกระตุ้นเตือนจากรูปภาพที่กล่าวอยู่มิใช่น้อย ...

สำหรับชื่อหนังสือ นั้น ข้าพเจ้าได้เกิดความคิดแวบๆขึ้นมาทันทีทันใด เมื่อจะเริ่มกดนิ้วบนแป้นพิมพ์ว่า น่าจะตั้งชื่อ " ความรักอันใด ... รักนั้นยั่งยืน " เพื่อตั้งใจให้สะท้อนว่า ชีวิตที่ผ่านมาในช่วง 60 ปีของข้าพเจ้าผู้นี้ ได้ถูกหล่อเลี้ยงมาอย่างดีด้วยความรักหลากหลายที่ไม่เคยจืดจางเลย นับตั้งแต่เริ่มเติบโตมาจากความรักของพ่อ-แม่ ...รักของญาติพี่น้อง ...รักของครูบาอาจารย์ ...รักของเพื่อนในวัยเด็ก-วัยรุ่น ...รักของสามี...รักของผู้บังคับบัญชา ..รักของเพื่อนร่วมงาน และรักของเพื่อนร่วมโลกทั้งมวลของข้าพเจ้า ซึ่งความรักมากมายเหล่านี้ ได้ขยายผลในการดำเนินชีวิตของข้าพเจ้าไปสู่การรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การรักเรียน...การรักอาชีพการงาน รวมตลอดไปจนถึงความศรัทธาเชื่อมั่นอันแก่กล้าในการสร้าง โอกาสแก่ผู้อื่นให้ได้รับเพื่อแผ่ความรักจากข้าพเจ้าในทำนองเดียวกับที่ข้าพเจ้าได้รับมาแล้วเช่นกัน

ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอมอบหนังสือรักเล่มนี้ ด้วยความหวังว่า ผู้อ่านคงจะไม่ลืมข้าพเจ้าเมื่อกาลเวลาผ่านไป...ตามแรงหมุนของกงล้อแห่งชีวิตอย่างต่อเนื่องด้วยวิถีธรรมชาติที่ทำให้กายสังขารของเราต่างร่วงโรยลงไป แต่ด้วยน้ำใจแห่งความรักที่เรามีต่อกัน ย่อมเป็นสายใยที่ผูกพันเราไว้อย่างยั่งยืนตลอดไป

นงนาท สนธิสุวรรณ

*****

ลูกรัก-หวังเป็นที่พึ่ง

พ่อ-แม่ ของข้าพเจ้า ชื่อ พลตรีพงค์ - นางเฉลิมจิตต์ เกษะนันท์ มารดาของพ่อ ชื่อ พริ้ง เป็น บุตรีของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีศรีธรรมราช (พร้อม ณ นคร) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชคน สดุดท้ายในยุคสมบูรณาญาสิทธิราช ที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าพระยานครศรีธรรมราช(น้อยกลาง) และ ท่านผู้หญิงหม่อมราชวงศ์หญิงหญิง ผู้เป็นธิดาของหม่อมเจ้าจันทร์ พระโอรสของเจ้าฟ้ากรมหลวงนรินทรเทศ (ต้นราชสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา) ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุขาวดี สมเด็จพระเชษฐภคินีของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 1 ใน สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ผู้ทรงเป็นต้นพระบรมราชจักรีวงศ์

รายละเอียดความเป็นมาของบรรพบุรุษฝ่ายคุณย่า ตามที่กล่าวนี้ ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินจากปากของ พ่อเลย แต่เมื่อถึงคราวที่ข้าพเจ้าได้เริ่มจัดพิมพ์หนังสือสำหรับแจกในงานวันเกิด 80 ปีของ พ่อ-แม่เป็น ต้นมาที่ต้องนำประวัติของท่านมาประกอบเรื่อง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสอ่านค้นคว้า สาระหกตระกูล “ ณ นคร” จากหนังสือเก่าๆ หลายเล่มเกี่ยวกับประวัติของเจ้าพระยานครศรีธรรมราช รวมทั้ง เกร็ดประวัติศาสตร์จากราชราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานไปยังพระองค์เจ้าปัทมราช ซึ่งเสด็จไปประทับที่เมืองนครศรีธรรมราช พระราชหัตถเลขา ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รศ.117 ที่เสด็จเมือง นครศรีธรรมราชด้วย จดหมายเหตุ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม มณฑลปักษ์ใต้ หนังสือชีววัฒน์ เรื่องเมืองนครศรีธรรมราชในช่วงที่คุณทวดของข้าพเจ้ายังดำรงชีพใน ฐานะเจ้าเมืองนครฯ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ฯ หนังสือราชสกุลวงศ์พระนามเจ้าฟ้าแลพระองค์เจ้าในกรุงรัตน โกสินทร ของหอพระสมุดวชิรญาณ ซึ่ง สมเด็จพระนางเจ้าสุทมาลมารศรีฯ โปรดให้พิมพ์ในงานบำเพ็ญพระกุศล เป็นต้น ทำให้ได้รับรู้ข้อมูลที่ ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับเรื่องราวอื่นๆอีกมากมายที่สมควรมีการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ของ บรรพบุรุษ ดังที่ข้าพเจ้าจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 9 ของหนังสือนี้

ส่วนบิดาของพ่อ ชื่อ พระวุฒิสาสตร์วินิจัย (ชิต เกษะนันท์) ประกอบอาชีพผู้ พิพากษา สำหรับทางด้านแม่ นั้น บิดา คือขุนอรรควันวิจารณ์ เป็นป่าไม้จังหวัดนครสวรรค์และแต่งงานกับยายชื่อ

ปริก บรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายต่างมีบุตรธิดาจำนวนมาก ที่มีความรักใคร่สามัคคี เกื้อหนุนกันจนถึงชั้นลูกหลานทั้งสิ้น

ข้าพเจ้าเป็นลูกคนแรกแม่เคยพูดให้ข้าพเจ้าฟังเสมอว่า แม่มุ่งหวังที่จะเห็นข้าพเจ้าเป็นที่พึ่งพาได้ของพ่อ-แม่ พี่-น้องและคนทั่วไป ซึ่งข้าพเจ้ามีความใส่ใจต่อความหวังนี้ของแม่ตลอดมา และตั้งปณิธานว่า ข้าพเจ้าจะพยายามอย่างเต็มความสามารถที่จะวางตัวเป็นที่ตั้งตามที่แม่หวังไว้เป็นอย่างดีที่สุด ทั้งนี้ตั้งแต่เล็กจนโตในส่วนของความเป็นพี่สาวคนใหญ่ แม้ว่าข้าพเจ้าเป็นคนรูปร่างเล็กกว่าน้องๆมาตั้งแต่เด็กๆอย่างที่เรียกว่าผอมกระหร่อง เนื่องจากข้าพเจ้าเติบโตแบบพอมิพอกินในค่ายทหารต่างจังหวัด ด้วยน้ำนมถั่วเหลืองแทนนมแม่ซึ่งหย่านมข้าพเจ้าเมื่ออายุได้เพียง 4 เดือน เพราะแม่ตั้งครรถ์น้องคนที่สอง แต่ ข้าพเจ้าจดจำได้ดีว่า ได้ช่วยพ่อ-แม่ เลี้ยงดูน้องสาว-น้องชาย เท่าที่กำลังความสามารถจะพอมืออยู่บ้าง ไม่ว่าจะเป็นการทำตมเป็นพวก "เตี้ยอ้อมค่อม" ป้อนข้าวน้ำ เป็นเพื่อนเล่น เป็นนางพยาบาลเฝ้าไข้ (หมอเคยเดินมาผัดเตี้ย เพราะคิดว่าคนเฝ้าไข้เป็นคนไข้เพราะหน้าตาซิดเซียวคนนอน) ติวหนังสือ ขับรถรับส่งไปโรงเรียน ให้เงินใช้สอยยามขาดมือ เป็นเจ้าภาพงานบวช เป็นแม่สื่อ ช่วยจัดงานแต่งงาน เป็นป้าเจ้ากี้เจ้าการช่วยเหลือลูกของน้องชายจนเติบโตจบการศึกษาระดับปริญญาตรีกับเป็นลูกของตัวเอง (ซึ่งไม่มี) เป็นต้น นอกจากนี้พฤติกรรมโดยส่วนรวมของตัวเองนั้น ข้าพเจ้าแน่ใจว่าไม่เคยเป็นหัวโจกพาน้องๆเกกมะเหรกเกร มีแต่วางแผนกันสร้างความปลื้มปิติให้พ่อ-แม่พอสมควรแก่ความสามารถ (เหมือนลูกนิสสัยๆทั่วไป) ในเรื่องต่างๆที่จะได้เล่าต่อไป

การที่ข้าพเจ้าช่วยแบ่งเบาภาระแก่ พ่อ-แม่ ในฐานะลูกคนโต ตามที่กล่าวข้างต้นนั้น นอกเหนือจากเป็นเรื่องธรรมดาตามประเพณีแบบไทยๆเราแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่า ได้แบบอย่างมาจาก พ่อ-แม่ ซึ่งได้ปฏิบัติต่อญาติพี่น้องเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าทั้ง พ่อ-แม่ จะเป็นลูกคนสุดท้องของครอบครัวของทั้งสองฝ่าย แต่พ่อ-แม่ ก็จะมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อย่างท่อมเท เมื่อโอกาสผ่านเข้ามาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งยังวางตนเป็นผู้อาวุโสที่ลูกหลานฟังได้ตลอดมา

เมื่อ พ่อ-แม่ แก่ชราลงแล้ว ก็ได้เป็นวาระที่เราได้อยู่กันใกล้ชิดยิ่งขึ้นตามลำดับ เหตุที่กล่าวเช่นนี้ เพราะก่อนหน้านี้ เป็นระยะที่ลูกๆเลี้ยงตัวเองได้แล้วและ พ่อ-แม่ ยังมีกำลังวังชาซึ่งทั้งสองคน ต่างก็มีกิจกรรมและงานสังคมที่ตนสนใจ ซึ่งบางครั้งและบ่อยครั้งที่ลูกๆไม่ได้เข้าไปร่วมด้วย

ไม่ว่าจะเป็นด้วยเพราะต่างคนต่างคิดภารกิจหน้าที่การงาน หรืออาจเป็นเพราะในช่วงเวลาเหล่านั้น พ่อ-แม่ก็ยังอยากเป็นตัวของตัวเอง คือเป็นอิสระ เมาเนื้อเมาตัว ไม่ต้องห่วงหน้าห่วงหลัง ซึ่งพวกเราจะมาพบกันพร้อมหน้าพร้อมตาก็คือเป็นไปตามเทศกาล เช่น วันเกิด วันปีใหม่ วันพ่อ วันแม่ เป็นต้น แต่หลังจากที่ พ่อ-แม่ ล่วงอายุจนถึงวัย 70 ปี ที่ยังแข็งแรงอยู่มากก็ตาม นื่องๆและข้าพเจ้าก็มักจะเสนอตัวเข้ามาอาสารับใช้พ่อ-แม่มากขึ้น ซึ่งระยะแรกๆ ทั้งสองคนก็ไม่ใคร่ไหว้วานอะไรมากนัก เช่น พ่อจะยังคงชอบขับรถยนต์ออกไปเล่นกีฬาเบดมินตันที่สปอร์ตคลับทุกวัน รวมทั้งไปงานสังคมพบปะเพื่อนฝูงประจำเดือน ส่วนแม่ซึ่งใช้ชีวิตในบ้านส่วนใหญ่ก็จะชอบข้ามฝั่งถนนในซอยเดียวกันมาช่วยดูแลบ้าน ลูกสาว-ลูกชายที่ตั้งอยู่ตรงกันข้ามเป็นการแก้เหงาเหมือนเช่นเคย ทั้งยังช่วยเหลือหลานที่ยังเล็กอยู่ให้ด้วย

ครั้นเวลาล่วงมาอีก 10 ปีเมื่อ พ่อ-แม่ มีอายุ 80 ปี พวกเราลูกๆอันประกอบด้วย น้องชายทั้งสองคนที่ชื่อ มนตรี และสุพงศ์รวมทั้งข้าพเจ้า จึงเริ่มเผด็จการไม่ยอมให้พ่อขับรถเอง โดยจัดวางระบบผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาพาพ่อออกไปทำกิจกรรมที่พ่อชอบตามตารางชีวิตประจำวันของพ่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นคู่เล่นเบดมินตันที่ราชกรีฑาสโมสรเกือบทุกวัน ซึ่งลูกๆก็ได้รู้สึกเป็นภาระแต่อย่างใด เพราะพวกเรากันอยู่หลายคน ประกอบกับพ่อมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เป็นระเบียบ สม่ำเสมอ และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ มีสุขภาพแข็งแรง จิตใจแจ่มใส และประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลาน และชอบช่วยเหลือตนเองอย่างระมัดระวัง จึงยังรักษาสุขภาพของชายชราไฟแรงอย่างเข้า 87 ปีในปีนี้ (พ.ศ.2547) ดังนั้น ลูกๆพากันหน้าบานเป็นงานเชิงทุกครั้งเมื่อพ่อได้รับเชิญไปเป็นประธานในงานพิธีต่างๆและยังทำหน้าที่อย่างคล่องแคล่วเกินวัยจนเป็นที่กล่าวขวัญอย่างชื่นชมอยู่ทั่วไป

สำหรับแม่นั้น กราฟชีวิตกลับดิ่งลงเร็วกว่าพ่อ เพราะสุขภาพของแม่ตั้งแต่ระยะปลายๆอายุใกล้ 80 ปี เริ่มอ่อนแอเป็นลำดับ แม้ไม่มีอาการร้ายแรงถึงขั้นเข้าไปรักษาตัวในโรงพยาบาล แต่ก็ต้องมีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็น โอกาสให้ลูกๆ โดยมีลูกสาวตัวหลัก 4 คน และตัวรอง 1 คน คือ พัชรินทร์ พัชรี ดวงรัตน์ ข้าพเจ้า และ นันทนา ได้ผลัดกันมาปรนนิบัติแม่อย่างต่อเนื่อง จบจนวาระสุดท้ายของแม่เมื่ออายุ 82 ปี นับว่าแม่ได้ทำหน้าที่เป็นเนื่อานบุญให้ลูกๆมีโอกาสทดแทนบุญคุณอย่างเต็มที่แล้ว

ความรักที่ลูกๆมีต่อ พ่อ-แม่ตามที่กล่าวข้างต้น ก็คงไม่แตกต่างไปจากครอบครัวแบบไทยๆทั่วไป แต่สำหรับครอบครัวของเรา ก็คงต้องกล่าวซ้ำอีกว่า แบบอย่างที่ลูกๆได้รับมาจากพ่อ-

แม่ ได้มีส่วนขัดเกลาหล่อหลอมอุปนิสัยแห่งความรักและกตัญญูต่อบุพพการีเป็นอย่างมาก กล่าวคือ พ่อ-แม่ ซึ่งเป็นลูกคนสุดท้องทั้งคู่ ได้ปรนนิบัติดูแล คุณย่า-คุณยาย ในยามชราภายในบ้านพักของเรา จนถึงอายุขัยของท่าน โดยมีหลานๆอย่างพวกเราเป็นลูกมืออยู่ใกล้ๆ ผลบุญมีจริงตามมาทันสนองในชาตินี้เหมือนดั่งที่พระท่านสอนไว้ กล่าวคือพ่อ-แม่ จึงมีความอบอุ่นใจยามชรา ผากผีผากไข้ไว้กับ ลูกหลานได้เช่นเดียวกัน...

วัยเรียน – วัยเร่ร่อน

โรงเรียนแห่งแรกของข้าพเจ้าชื่อ " ลือสารสงเคราะห์" ตั้งอยู่ภายในกรมการทหารสื่อสารที่พอรับราชการทหารตลอดมาจนเกษียณอายุราชการในตำแหน่งเจ้ากรมมียศพลตรี ข้าพเจ้าเรียนหนังสือจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนที่จะย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนราชินี ถนนมหาราชโดยพ่อจับข้าพเจ้าเรียนซ้ำชั้นป .1 ใหม่ เพียงเพื่อให้ข้าพเจ้าเรียนอยู่เป็นเพื่อนน้องสาวคนรองที่ชื่อนันทนาซึ่งมีอายุห่างจากข้าพเจ้าเพียง 1 ปี แต่กลับปรากฏว่าครูได้แยกเราทั้ง 2 คนให้เรียนคนละห้องมาตลอด ข้าพเจ้าจึงเสียเวลาไปฟรีๆ 1 ปี และกลายเป็น " พี่ใหญ่"ของเพื่อนร่วมชั้นตั้งแต่นั้นมา ทั้งยังต้องคอยตอบคำถามใครๆว่า เหตุใดต้องเรียนชั้นเดียวกับน้องสาว ทั้งที่ไม่ใช่ฝาแฝด เรื่องนี้เมื่อยังเป็นเด็ก อาจเป็นปมด้อยในใจของข้าพเจ้าอยู่บ้าง ที่ต้องเรียนช้ากว่าเพื่อนวัยเดียวกันเป็นเวลา 1 ปี แต่นั่นก็ยังไม่ถึงกับเป็นปัญหาใหญ่ เพราะข้าพเจ้ามีความเคยชินมาตั้งแต่เล็กๆที่เริ่มรับสภาพของความเป็นพี่สาวแล้วว่า การเสียสละเพื่อน้องๆ เป็นหน้าที่ของพี่อย่างเป็นธรรมดาไปเสียแล้ว ซึ่งน้องสาวชื่อเล่นว่า หนูเล็กคนนี้ได้เป็น คู่หูคู่ทุกข์คู่ยากกอดคอกันมา จนทุกวันนี้ ซึ่งส่วนหนึ่งก็ต้องขอขอบคุณพ่อที่ได้พยายามปูทางที่จะทำให้เราใกล้ชิดกันมาตั้งแต่แรก

ข้าพเจ้ารักชีวิตนักเรียนที่โรงเรียนราชินีมาก และจดจำรำลึกถึงเสมอ เพราะเป็นวัยที่สนุกสนานแม้จะต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่เข้มงวดมากและมีเรื่องต้องรับผิดชอบพอสมควร ในการต้องท่องอ่านหนังสือ เพื่อให้สอบผ่านในแต่ละชั้นเรียนด้วยคะแนนในระดับดี ซึ่งข้าพเจ้าพยายามขยันเพื่อให้ติดกลุ่มที่ต้องแข่งขันกันเรียน เพื่อหวังชิงนั่ง "โต๊ะทอง" ที่ไม่ใช่ทำด้วยทองคำ แต่รูปร่างของโต๊ะมีลักษณะพิเศษมีความสวยงาม โอ้อกว่าโต๊ะเรียนทั่วไป ซึ่งมีอยู่เพียงชั้นเรียนละ 1 ตัว นอกจากนี้ พวกกลุ่มเรียนเก่งจะถูกจัดให้นั่งแถวเดียวกันกับผู้ที่นั่ง"โต๊ะทอง"ด้วย สำหรับเพื่อนที่ได้จับจองนั่ง "โต๊ะทอง" อยู่ยาวนานกว่าใครมาจากสกุลขุนนาค ชื่อ สุริยา เป็นบุตรสาวคนเดียวของอาจารย์สุกร

เพื่อนผู้นี้ต่อมา เมื่อเรียนจบปริญญาเอกแล้วได้เป็นพระอาจารย์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และได้รับพระราชทานตราจุลจอมเกล้ามีคำนำหน้า "คุณหญิง" เป็นคนแรกของรุ่นนี้

ตามนัยข้างต้น ข้าพเจ้าใคร่ขอเล่าเพิ่มเติมว่า สำหรับผู้ที่ได้มีโอกาสนั่ง "โต๊ะทอง" ก็มักต้องรับตำแหน่งอื่นๆตามมาเป็นเกียรติยศและแบกภาระหน้าที่หนักกว่าเพื่อนๆ คือ ตำแหน่งหัวหน้าชั้นหรือนายหมวดประจำชั้น โดยเห็นได้จากปกเสื้อติดด้วยเข็มอักษรพระนามาภิไธยย่อ "ส.พ."ลงยา สีน้ำเงิน

หรือเขียว อันเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นโรงเรียน "เจ้า" เนื่องจากองค์อุปถัมภ์ผู้ก่อกำเนิดคือสมเด็จพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 5 ผู้ทรงมีพระนามเดิมว่า "เสาวภาผ่องศรี" นอกจากนี้ท่านอาจารย์ใหญ่หลายพระองค์ทรงเป็นพระนัดดาใกล้ชิดของสมเด็จพระบรมราชินีนาถและเป็นสมาชิกราชสกุลเทวกุลสำหรับตึกเรียนและตึกประชุมหลายหลังในสมัยเดิมก็เป็นอาคารแบบยุโรปโบราณ และตึกหลังหนึ่งได้รับพระราชทานนามเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่สมเด็จพระนางเจ้าองค์หนึ่งในรัชกาลที่ 5 เช่น "ตึกสุนันทาลัย" เป็นต้น

ข้าพเจ้าคงมีความสัจจิตฝังใจกับโรงเรียนนี้มากถึงกับนอนหลับฝันไปบ่อยๆว่า ข้าพเจ้าได้มาเดินหรือนั่งที่ตึกประชุมหลังเก่านี้เสมอๆ ทั้งยังจดจำรายละเอียดของสภาพแวดล้อมรวมทั้งห้องต่างๆ ตลอดไปจนถึงพระรูป หมูโตะเก้าอี้อย่างชัดเจน เสมือนเป็นเหตุการณ์เมื่อวันวานเพิ่งอุบัติไม่นาน..... อย่างนี้แล้วจะไม่ให้ข้าพเจ้าบอกรักโรงเรียนราชินีมากได้อย่างไร.....อีกทั้งวัฒนธรรมแห่งชีวิตข้าพเจ้าเกิดขึ้นจากที่นี่ และยังคงคิดตรึงแน่นเป็นรากฐานสำหรับหล่อเลี้ยงชีวิตที่ยังคงผูกพันรั้อย่างแปลกประหลาดกับโรงเรียนราชินีในกาลต่อมา ซึ่งอาจยืนยันประจักษ์พยานได้จากบทความของข้าพเจ้าเรื่อง **"จากราชินีสู่วังทเวเวสต์"** ที่ได้เขียนขึ้นเพื่อนำลงหนังสืออนุสรณ์ครบ 100 ปีของโรงเรียนราชินีที่ข้าพเจ้าได้นำมาลงพิมพ์ไว้แล้วใน บทที่ 9 ของหนังสือนี้

เมื่อข้าพเจ้าได้กลับไปร่วมงานบำเพ็ญกุศลครบ 100 ปีของโรงเรียน เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2547 ที่ผ่านมา อันเป็นโอกาสให้ข้าพเจ้าได้รำลึกถึงความหลังอีกครั้งหนึ่ง ทั้งการได้กราบรดน้ำสังฆารตต์เหล่าคุณครูที่เคารพซึ่งยังมีร่างกายและจิตใจแข็งแรงสดชื่น ในวัยกว่า 80 ปีแล้วทั้งสิ้น การเดินเยี่ยมชมตึกประชุมสุนันทาลัยที่ได้รับการบูรณะไว้อย่างดีทุกห้อง แม้จะมีการปรับปรุงสถาปัตยกรรมบ้างเล็กน้อย เช่น การยกบันไดเวียนชั้นสองแยกออกมาตั้งไว้นอกตึก แต่บรรยากาศและกลิ่นอายแห่งความสง่างาม ยังคงสะท้อนประวัติศาสตร์อันยาวนาน ข้าพเจ้าได้มีโอกาสคุยกับ อาจารย์ใหญ่คนปัจจุบันของโรงเรียนชื่อ หม่อมหลวงประทีนทิพย์ (เทวกุล) นาคทรพรพ ซึ่งเป็นกิ่งก้านสาขาขององค์ผู้พระราชทานกำเนิดของโรงเรียน รวมทั้งคณาจารย์หลายท่าน และกรรมการสมาคมศิษย์เก่าราชินี ทำให้ข้าพเจ้ามีความมั่นใจได้ว่า โรงเรียนที่รักของข้าพเจ้าได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีและต่อเนื่อง ข้าพเจ้าได้ตั้งใจไว้แล้วว่า ข้าพเจ้าจะอุทิศเวลาส่วนหนึ่งหลังเกษียณราชการ เพื่ออาสาช่วยเหลืองานของโรงเรียนตามที่มีโอกาสอำนวยและกำลังความสามารถ เพื่อเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาคุณเยี่ยงศิษย์เก่าทั้งหลายที่ยังมีความผูกพันกับโรงเรียนราชินีอย่างไม่เสื่อมคลาย .....

ด้วยความที่ข้าพเจ้าเป็นพี่คนโตที่มีน้องสาวคลานตามกันมาเข้าเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้อีกหลายคน คือ นันทนา พชรินทร์ พชร และดวงรัตน์ ข้าพเจ้าจึงจำเป็นต้องสำนึกไว้ในหัวใจตลอดเวลาว่า ข้าพเจ้าจักพึงระวังรักษาเนื้อรักษาตัวเป็นพิเศษไม่ให้คุณครูมาตราบาน้ำข้าพเจ้าในทางเสื่อมเสียได้ มิเช่นนั้นแล้ว น้องๆของข้าพเจ้าจะต้องตกที่นั่งลำบาก ในการรับผลกระทบที่ข้าพเจ้ากระทำไว้ด้วย เพราะคุณครูจะจดจำสารพันเรื่องราวของพี่มาทบทวนความหลังว่ากล่าวกับรุ่นน้องๆที่ต้องเรียนกับคุณครูที่เคยสอนข้าพเจ้ามาก่อน.....ซึ่งหากเป็นวีระกรรมดีๆ ของพี่แล้ว น้องๆได้พลอยหน้าบานไปด้วย แต่ตรงกันข้ามหากเป็นพฤติกรรมแก่นแก้วเป็นที่อดทนละอาใจแล้ว น้องๆก็ต้องเอาปีบคลุมหัวไม่มีโอกาสได้พูดได้เกิดไปอีกนาน

ณ ที่โรงเรียนราชินีที่รักนี้ ยังเป็นบ่อเกิดของความสัมพันธ์ที่สนิทชิดเชื้อระหว่างเพื่อนๆและข้าพเจ้าที่ยังคงมีความเชื่อมโยงต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เรายังคงติดต่อพบปะกันเป็นประจำโดยมีกลุ่มเพื่อนที่เป็นแกนสำคัญในการนัดหมายและจัดรูปแบบของงานเลี้ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดรดน้ำสังกรานต์คุณครูอาวุโสและรวบรวมเงินทองเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงกตัญญูตเวทีตาคู่คุณแก่คุณครูที่เจ็บไข้ได้ป่วยอยู่อย่างสม่ำเสมอ ข้าพเจ้าจึงโชคดีที่มีเพื่อนรักที่มีน้ำใจ จริงใจ และเข้าใจจิตใจกันอย่างไม่เสื่อมคลายในลักษณะของกัลยาณมิตร เห็นได้ชัดเจนจากบรรยากาศแห่งความสุขสนุกสนานของงานเลี้ยงรุ่นหรือครบรอบปีของโรงเรียน ซึ่งมีความหมายสำหรับข้าพเจ้ามาก แม้ว่าภารกิจที่หลีกเลี่ยงไม่ได้หลายครั้งทำให้ข้าพเจ้าต้องพลาดโอกาสไปร่วมงานเหล่านี้ แต่เพื่อนๆก็ไม่เคยถือสาหาความหรือต่อว่าต่อขานจนตัดข้าพเจ้าออกจากกลุ่มแต่อย่างใด..จริงไหมจะ..เพื่อนจ๋า...

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษา (ม.8) จาก โรงเรียนราชินีแล้ว แม่ของข้าพเจ้าประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะให้ข้าพเจ้าเรียนแพทย์ แต่ข้าพเจ้าทำให้แม่ต้องผิดหวังในตัวข้าพเจ้าเป็นครั้งแรกในชีวิต ด้วยเหตุที่ข้าพเจ้าเป็นคนกลัวเลือดแดงๆ รวมทั้ง "ผี" มาก ประกอบกับพื้นฐานความรู้ของวิชาด้านวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะฟิสิกส์และกลศาสตร์ไม่แข็งพอ โดยพ่อได้ทดสอบความรู้ของข้าพเจ้าก่อนที่ข้าพเจ้าจะไปสอบเข้ามหาวิทยาลัย และด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงต้องเปลี่ยนเข็มทิศชีวิตมาเรียนต่อด้านรัฐศาสตร์การคลังที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องเผชิญกับคำถามประจำวันของพ่อ-แม่ และญาติพี่น้องเพื่อนฝูงทั้งหลายว่า.. "จบแล้วจะไปทำอะไร".. เพราะชื่อสาขาวิชานี้ไม่สื่อความที่ชัดเจนนัก ซึ่งในช่วงนั้น ข้าพเจ้าเองก็ไม่อาจให้คำตอบที่เหมาะสมได้ รู้แต่เพียงว่าเป็นการเลือกสาขาวิชาที่

สอดคล้องกับความชอบและความถนัดของตัวเองอย่างยิ่งแล้ว สำหรับความหวังของแม่ในการอยากมีลูกเป็นหมอ ก็สมตั้งใจเป็นอย่างยิ่งแล้วกับลูกสาวคนที่ชื่อ รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงพัชรินทร์ เกษะนันท์

ข้าพเจ้าหลงรักสถาบันแห่งนี้มากเพราะมีปรมาจารย์ "ในฝัน" ผู้ทรงคุณวุฒิที่รักการสอนอย่างมีศาสตร์และศิลป์ มีเทคนิคที่ทำให้นิสิตรู้จักนึกคิดตาม-คิดต่ออย่างสมเหตุผล และที่สำคัญคือตัวอย่าง (Cases) ต่างๆที่หยิบยกขึ้นมาอ้างอิงประกอบการสอนนั้น ช่างเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและมีความหลากหลาย ที่ช่วยสนับสนุนให้ความเป็น "นามธรรม" ของสาขาวิชานี้มีความชัดเจนจนสร้างการยอมรับแก่ลูกศิษย์เป็นอย่างยิ่ง อาจารย์เหล่านี้หลายท่านได้เสียชีวิตไปแล้ว เช่น ดร. ประกอบ หุตะสิงห์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ดร. ประยูร กาญจนกุล อาจารย์รอง ศยามานนท์ อาจารย์เกษม อุทยานิน ดร. วิสิษฐุ์ ประจวบเหมาะ อาจารย์ทิพย์ นาดสุภา ดร. นิคม จันทรวิฑูร เป็นต้น ส่วนท่านที่ยังมีชีวิตอยู่และยังคงทำคุณประโยชน์แก่แผ่นดินเป็นที่รู้จักทั่วไป เช่น ดร. กระทบท ทองธรรมชาติ ดร. อุกฤษณ์ มงคลนาวิน ดร. เขียน ธีระวิทย์ ดร. สมศักดิ์ ชูโต ดร. ฉัตรทิพย์ นาดสุภา ดร. ประชุม โฉมฉาย อาจารย์ประหยัด หงษ์ทองคำ อาจารย์จรูญ-สุภัตรา สุภาพ ดร. กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นต้น ซึ่งข้าพเจ้าเป็นหนี้บุญคุณของท่านอาจารย์เหล่านี้มากเหลือคณานับ ที่ท่านสร้างโอกาสให้ข้าพเจ้ามีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับแขนงวิชาการด้านการปกครอง กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ การบริหารจัดการ จิตวิทยา และมนุษยศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งยังประโยชน์มหาศาลแก่ชีวิตในวัยทำงาน-วัยผู้ใหญ่ของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี อันนับเป็นรากฐานอันแข็งแกร่งอีกด้านหนึ่งที่ช่วยให้ข้าพเจ้าเอาตัวรอดมาได้โดยสมเหตุสมผล แม้เมื่อยามที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคในชีวิตที่หนักหน่วงหลายครั้งหลายคราในกาลเวลาต่อมา.....

สำหรับเพื่อนๆของข้าพเจ้าที่คณะรัฐศาสตร์จุฬาฯ รุ่น 17 ล้วนแล้วแต่เป็นยอดมิตรสหายในทางเกื้อกูลกัน กล่าวคือในยามที่เรายังเป็นนิสิตอยู่ เพื่อนคนใดขยันจดเลคเชอร์เข้าชั้นเรียนสม่ำเสมอ มีผลการเรียนในระดับดี ซึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่ม "พวกทีมชาติ" ก็จะถูกเกณฑ์ให้ตั้งกองตัวเข้มเพื่อนๆที่มัวแต่ไปทำกิจกรรมคณะ เพื่อช่วยกันยกทั้งโขงสอบผ่านจนจบปริญญาออกมาพร้อมๆกัน ต่อมาแม้ว่าแต่ละคนจะมีหน้าที่การงานที่แตกต่างกันหรือยศฐานบ้านดาศักดิ์สูงต่ำอย่างไร พวกเราก็ยังคงคบหากันอย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลงเลย ส่วนคนที่เด่นและเก่งกิจกรรม ก็จะได้รับเลือกให้เป็นประธานรุ่น เช่น เกียรติสม กลิ่นสุวรรณ ดร. เสาวราช สัจจมาศ จุฑามาศ ศิริวรรณ ปานสรวง ชุมสาย ณ อยุธยา

ประเสริฐ โยธิตักษ์ อุดมศักดิ์ อัครวงกูร พัทธ์พงศ์ อภิชาติพงษ์ เป็นต้น เพื่ออุทิศตนรับใช้เพื่อนฝูง ในการประสานงานจัดงานเลี้ยงสังสรรค์เป็นการประจำ และในยามเพื่อนคนใดมีสุขเช่น ได้รับการเลื่อน ตำแหน่ง งานแต่งงานของลูกๆ ก็จะนัดชุมนุมกันแสดงความยินดีปรีดาอย่างจริงใจ แต่เมื่อยามใดที่เพื่อน ทุกข์ร้อนได้รับความไม่เป็นธรรม หรือ พ่อเจ็บ แม่ตาย ก็จะได้รับน้ำใจไมตรีจากผองเพื่อนที่มาแสดงความเห็นอกเห็นใจอย่างหนาแน่น และไม่ทอดทิ้งกันเลย ซึ่งนับต่อแต่นี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าก็ได้ตั้ง ความหวังอย่างเต็มเปี่ยมว่า เมื่อข้าพเจ้าเกษียณอายุราชการในปีแล้ว เพื่อนๆจะยังคงรวมกลุ่มกันเหนียว แน่นเช่นนี้ เพื่อที่ข้าพเจ้าซึ่งจะเริ่มมีเวลาว่างเพราะเกษียณอายุราชการแล้ว จะได้เข้าไปร่วมชุมนุม บ่อยครั้งกว่าแต่ก่อน ไม่ว่าจะเป็งานสิงห์ดำคืนสู่เหย้า และ กิจกรรมกลุ่มอื่นๆ...นะจ๊ะเพื่อนๆที่รัก .....

*****

สะใภ้รปท.-จุดเริ่มต้นที่ลงตัว

เมื่อข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีเกียรตินิยมอันดับสอง สาขารัฐศาสตร์การคลังจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว เพื่อนที่เป็นหลานสาวคุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร (อดีตผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารผู้ว่าการ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์) ได้ชวนข้าพเจ้ามาสอบเข้าทำงาน ซึ่งได้สอบผ่านเข้ามาเป็นเศรษฐกรผู้ช่วยรุ่นแรกของสาขาวิชาใหม่ที่ฝ่ายวิชาการของธนาคารแห่งประเทศไทย (รปท.) ซึ่งข้าพเจ้าได้พบสังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงแม้จนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้บริหารและพนักงานทุกระดับส่วนใหญ่ ต่างทุ่มเททำงานแข่งกับเวลาอย่างมากกับพันธกิจของประเทศชาติที่ไม่มีวันจบสิ้น ดังรายละเอียดที่ข้าพเจ้าได้ให้สัมภาษณ์ไว้แล้วในหัวข้อ “เส้นทางสู่ รปท.” ในวารสาร “พระสยาม” และนำมาลงพิมพ์ซ้ำในบทที่ 10 ของหนังสือเล่มนี้

ในขณะเริ่มต้นชีวิตการทำงานนั้น พนักงานรปท.รวมทั้งข้าพเจ้าจะเข้ามาสถานที่ทำงานตั้งแต่เช้าตรู่เพื่อหาที่จอดรถยนต์ ในที่ร่มๆ ได้เงาชายคาตึกหรือต้นไม้ใหญ่ สำหรับกรณีของข้าพเจ้านั้น ยังไม่ทันที่จะหย่อนกายลงนั่งที่โต๊ะทำงาน ข้าพเจ้ามักจะพบว่า แม้เข็มนาฬิกาเพิ่งชี้ที่เวลา 7.00 น.เท่านั้น ผู้ที่ควบคุมดูแลงานของข้าพเจ้าซึ่งเป็นชายวัยกลางคน ชื่อคุณสุภชัย ศรีกสิพันธุ์ ได้ยื่นรอยเตรียมสั่งงานข้าพเจ้าอยู่แล้วด้วยใบหน้าที่เคร่งเครียดเอาจริงเอาจัง อย่างไม่รู้ก็ตามเมื่อทำงานไปได้ระยะหนึ่ง ข้าพเจ้าได้เริ่มเคยชินแล้วที่จะต้องรับงานก่อนชั่วโมงทำงานอยู่เสมอๆ และ ณ จุดเริ่มต้นของชีวิตการทำงานนี้เองที่ข้าพเจ้าได้ถูกเพาะบ่มนิสัยหนักเอา-เบาสู้งานมาจากท่านผู้นี้ อย่างไม่รู้ก็ตามข้าพเจ้าได้ทำงานในหน่วยงานเดิมต่อมาอีก 2-3 ปีก่อนที่จะถูกส่งตัวไปอบรมที่สหรัฐอเมริกา และเมื่อกลับมาไม่นาน ข้าพเจ้าก็ย้ายหน่วยงานและไม่ได้เวียนกลับมาทำงานกับท่านผู้นี้อีกเลยจนท่านได้ถึงแก่กรรมในระยะเวลาต่อมาอีกสิบกว่าปีต่อจากนั้น

ครั้นแล้ว บุปผเสถียรนิवास ได้ชักพาเนื้อคู่มาสู่ข้าพเจ้าในช่วงระยะที่ต้องมาถึงที่ทำงานตั้งแต่ไก่โห่หนึ่งเอง พระเอกคนเดียวในชีวิตของข้าพเจ้าคนนี้เป็นหนุ่มนักเรียนทุน รปท.รุ่นแรกที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีด้านเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยลอนดอนที่เดียวกับท่านผู้ว่าการ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ชื่อ ประทีป สนธิสุวรรณ ซึ่งใครๆก็พูดถึงกันอยู่มาก เพราะในเวลานั้น เพิ่งมีนักเรียนทุนของ รปท.สำเร็จการศึกษากลับมาเพียง 3 คนเท่านั้น (อีก 2 คนคือ คุณวิจิตร สุพินิจ และคุณไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม) ข้าพเจ้าจำได้ว่า หน้าตาท่าทางของเขาเป็นนักวิชาการเต็มตัว รูปร่างสูงโปร่ง ผิวขาว สวมแว่นสายตาเครื่องขรมเหมือนนายแพทย์ สำเนียงพูดภาษาอังกฤษเป็นแบบอังกฤษสมบูรณ์แบบ ท่าทาง

เดินเร็วๆเหมือนคนมีธุระเร่งด่วนอยู่ตลอดเวลา และถือกระเป๋าเอกสารหนังสือคำใบ้โต นอกจากนี้ มีข้อมูลอื่นๆ ตามที่ข้าพเจ้ารู้ได้เองและผู้อื่นมาเล่าให้ฟังที่เห็นตรงกันคือ เป็นหนุ่มไฟแรง มีอุดมการณ์สูง และพูดจาตรงไปตรงมาอย่างที่เราเรียกว่า เป็นคนปากกับใจตรงกัน อีกทั้งเป็นน้องชายที่พี่กัทลี สมบัติศิริ อดีตบรรณาธิการห้องสมุด ธปท. โปรดปรานรักใคร่ชื่นชม และให้ความสนิทสนมเป็นหนักหนา ถึงขั้นที่ได้ชักนำไปทำความรู้จักกับครอบครัวจนเป็นที่เอื้อเอ็นดูของท่านพระยามโหศวรรค์สมบัติศิริ ซึ่งเป็นบิดาของพี่กัทลี .....

เมื่อแรกพบกันนั้น ข้าพเจ้าสังเกตว่า เขาเฟื่องมากในหมู่สาว ๆ สาว ๆ นักเรียนนอก รุ่นเดียวกัน ทุกๆ เช้าก่อนเริ่มทำงานประจำวัน หนุ่มคนนี้ มักชอบถือหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์เดินผ่านมานั่งอ่านที่โต๊ะทำงานของข้าพเจ้าซึ่งตั้งอยู่คนละหน่วยงานที่เขาสังกัดอยู่ (เขาอยู่หน่วยการเงิน ส่วนข้าพเจ้าอยู่หน่วยการค้า ผังตรงกันข้ามกัน) เขาอ่านหนังสือพิมพ์พร้อมคุยกับคุณ ไพบุลย์ วัฒนศิริ ธรรม ซึ่งมักมาขึ้นเครื่องบินที่โต๊ะคุณหญิงชญา ที่ขณะนั้นยังใช้นามสกุลกฤษณามระ และนั่งทำงานใกล้ๆ โต๊ะข้าพเจ้า ทั้งนี้อันที่จริงแล้ว เขาคุยกับข้าพเจ้าวันละเพียงไม่กี่คำ ส่วนใหญ่มักเล่าเกี่ยวกับ เรื่องของ หลานๆ ที่นั่งติดรถของเขามาด้วยกันตั้งแต่เช้าเพื่อไปส่งที่โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ทำให้ข้าพเจ้าแอบนิยามว่าเขาเป็นคุณน้าใจดีที่ทำตัวเป็นผู้ปกครองให้ลูกๆ ของพี่สาวที่อยู่บ้านเดียวกัน เรื่องที่คุยกัน มักจะเป็นเรื่องจุกๆ จิกๆ ของเด็กๆ ในความดูแลของเรา ซึ่งเป็นประเด็นร่วมกัน เนื่องจากข้าพเจ้าก็ต้องรับภาระต่อจากพ่อในการเป็นสารทิจับรถรับ-ส่งน้องๆ ไปโรงเรียนทุกๆ เช้าก่อนเข้าทำงานเหมือนกัน เราทั้งสองคนจึงเปรียบเสมือนพวกมี "เรือพ่วง" ตั้งแต่ยังเป็นหนุ่ม-สาวโสด

กิจกรรมช่วงเช้าเช่นนี้ดำเนินต่อมา 1-2 เดือนซึ่งเป็นที่สังเกตได้ของหัวหน้าและเพื่อนร่วมงานของข้าพเจ้า จนเริ่มมีเสียงกระเซ้าเข้าแหย่บ้าง ในบางเวลามีกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่นงานกีฬาระหว่างธนาคาร ประเภทแรกเก็ต เช่น เทนนิสและ แบดมินตัน ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นการแข่งขันและงานเลี้ยงแล้ว เขามักต้องทำหน้าที่สุภาพบุรุษในการขับรถพาสาว ๆ ไปส่งที่บ้าน ซึ่งข้าพเจ้ามิได้ใช้บริการนี้เนื่องจากขับรถยนต์เอง นอกจากนี้ ได้มีการพบปะกันในโอกาสต่างๆ บ้างเป็นครั้งคราวเป็นลักษณะเกาะกลุ่ม เช่น การร่วมท่องเที่ยวต่างจังหวัดกับคณะเพื่อนๆ เช่น ที่เขาใหญ่ จึงทำให้เรารู้จักสนิทสนมกันมากขึ้น แต่แล้ว ได้มีเหตุทำให้เราทั้งสองคนต้องพรัดพรากกันไปช่วงหนึ่ง เมื่อ ธปท. ส่งเขาไปดูงานที่สหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 3 เดือน อย่างไรก็ตาม เขาได้เขียนจดหมายมาคุยกับข้าพเจ้าอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งความสัมพันธ์ข้ามประเทศนี้ ได้ส่งสัญญาณใจที่ข้าพเจ้ารู้สึกได้เป็นครั้งแรกในชีวิตว่ามีความพิเศษกว่าความเป็นเพื่อนธรรมดา

เมื่อเขากลับมาเมืองไทย ก็ได้เริ่มมีเพื่อนๆ หลายคนที่ได้แต่งงาน ไปก่อนหน้าแล้ว ทำตนเป็นแม่สื่อ-พ่อสื่อสนับสนุนเรา โดยเฉพาะคุณลุงเริงชัย-ณัฐฐา มะระกานนท์ มักจะจัดเลี้ยงข้าวที่บ้าน และเจาะจงเชิญเราทั้งคู่ หรือชวนไปดูหนังพร้อมครอบครัวของเพื่อน และต่อมาเขาก็เริ่มออกปากชวนข้าพเจ้าไปเที่ยวตามลำพัง ซึ่งข้าพเจ้าก็จะปฏิเสธทุกครั้ง ซึ่งมีใจเป็นการเล่นตัว แต่ข้าพเจ้ารู้ดีแก่ใจว่า พ่อ-แม่ย่อมไม่พอใจที่ข้าพเจ้าจะออกไปเที่ยวเตร่กันเช่นนี้ ซึ่งเมื่อข้าพเจ้าให้เหตุผลที่ไม่สะดวกใจแก่เขาไป หนุมนี้จึงเดินหน้าต่อด้วยการเข้ามาขออนุญาตกับ พ่อ-แม่ที่บ้าน และปรากฏว่า ได้รับไฟเขียวเสมอ อย่างไรก็ตาม ต่อมา แม่ได้ไปแอบเตือนเขาลับหลังข้าพเจ้าว่า บ้านนี้มีลูกสาวกำลังเริ่มวัยรุ่นหลายคน พ่อ-แม่ไม่สบายใจที่เขายาจะเที่ยวไปเที่ยวมาอย่างไร้จุดหมาย เพราะจะสร้างตัวอย่างที่ไม่ดีแก่น้องๆ

วันหนึ่ง เขาชวนข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารกลางวันตามลำพัง และออกปากขอข้าพเจ้าแต่งงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นรวดเร็วมาก เนื่องจากเราเพิ่งคบหาดูใจกันเพียง 6 เดือน เขาบอกว่าการที่ต้องเร่งรัด เพราะเขาเกรงใจพ่อ-แม่ของข้าพเจ้า จึงต้องการแสดงความจริงใจว่า "รักจริงหวังแต่ง" ข้าพเจ้าคิดหนักอยู่ชั่วครู่หนึ่ง (แม้จะแอบซบซึ่งและปลื้มมาก) ใจหนึ่งก็คิดห้วงหน้าห้วงหลังเกี่ยวกับภารกิจที่มีต่อน้องๆ ที่อยู่ในวัยเรียนที่ข้าพเจ้าช่วยพ่อ-แม่ดูแลอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การช่วยติวหนังสือตลอดไปจนถึงการขับรถรับ-ส่งที่โรงเรียน อีกใจหนึ่งก็ยังไม่แน่ใจตนเองว่าจะมีความพร้อมในด้านคุณสมบัติที่จะเป็นภรรยาที่ดีของใครหรือยัง ? นอกจากนี้ ยังแอบหวั่นใจนิดๆ ว่า สมาชิกในชมรมสาวโสดที่ข้าพเจ้าเป็นนายกชมรมฯ อยู่ (มีด้วยกัน 5 คน แต่ปัจจุบันเหลือเป็น โสดอยู่คนเดียวและชมรมฯ ได้สลายไปนานแล้ว) คงไม่เป็นปลื้มการตัดสินใจครั้งนี้โดยไม่ปรึกษาหารือชมรมฯ ก่อน..

ด้วยอนุภาพความรักของหนุมใจร้อน เขาได้เพียรพยายามพูดกล่อมให้ข้าพเจ้าคลายกังวลและมีความสบายใจทุกๆ ประเด็นที่ข้าพเจ้าหยิบยกปัญหาขึ้นมา ซึ่งอาจจะเป็นความปริวิตกเกินกว่าเหตุของข้าพเจ้าอยู่บ้าง ในที่สุดข้าพเจ้าจึงได้ตกลงปลงใจสวมแหวนหมั้นต่อหน้าพ่อ-แม่และญาติผู้ใหญ่ ทั้ง 2 ฝ่ายที่บ้านของข้าพเจ้า เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2514 ซึ่งเขาเป็นฝ่ายไปหาฤกษ์ยามมาเองโดยได้บอกข้าพเจ้าว่าวันนี้เป็น "เทวิฤกษ์" ของปี คือ ยกความเป็นใหญ่ให้ผู้หญิง ทั้งเขายังได้กล่าววาจาเป็นคำมั่นสัญญาอย่างซึ่งใจตอนสวมแหวนหมั้นว่า **"พี่จะรักและรับผิดชอบต่อน้องตลอดไป"** ซึ่งข้าพเจ้าได้พนมมือไหว้รับไว้ด้วยความเชื่อถืออย่างปราศจากข้อสงสัย เพราะตั้งแต่คบหากันในระยะเวลาสั้นๆ ข้าพเจ้าประทับใจตลอดมาต่อ การที่เขาได้แสดงออกอย่างสม่ำเสมอถึงความ เป็นลูกที่รักกตัญญูต่อพ่อ-แม่ของ

เขาและเป็นที่พึ่งได้ของพี่ๆและหลานๆของเขา ครั้นเมื่อเพิ่มข้าพเจ้าเป็นสมาชิกในครอบครัวของเขาในฐานะภรรยา ข้าพเจ้าขอมั่นใจว่าจะได้รับความอบอุ่นใจจากเขาด้วยเช่นกัน.....

วันรุ่งขึ้นเราทั้งคู่ไปทำงานตามปกติ ปรากฏว่า หลายคนสังเกตเห็นแหวนหมั้นที่นิ้วนางซ้ายของข้าพเจ้า จึงเป็นที่ตื่นเต้นประหลาดใจมากมายของเพื่อนๆในรพท. เพราะก่อนหน้านี้ ข้าพเจ้าและคู่หมั้นไม่มีท่าทีจะลงเอยกันรวดเร็วเช่นนี้ มีหน้าซ้ำเพื่อนหญิงบางคนยังมานินทาากาเลเกี่ยวกับคุณประทีปให้ข้าพเจ้าฟังอันเป็นหัวข้อพูดคุยปกติของหนุ่มๆสาวๆโดยไม่ระแคะระคายแม้แต่น้อยว่า ได้จุดได้คำต่อท่อนใหญ่เสียแล้ว....

แผนการร่วมชีวิตคู่ของเราได้เริ่มขึ้นจากการมองหาเรือนหอ ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญที่คุณสมบัติของที่ตั้งของบ้านว่า สมควรให้อยู่ใกล้บ้าน พ่อ-แม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อันเป็นประเพณีที่อบอุ่นแบบไทยๆ อย่างไรก็ตาม ในที่สุดเราได้ตัดสินใจที่จะซื้อบ้านทรงไทยหลังหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่ตรงกันข้ามบ้าน พ่อ-แม่ของข้าพเจ้าในกรุงเทพมหานครใน ซอย 28 ถนนลาดพร้าว บ้านนี้เจ้าของบ้านปลูกไว้ตั้งใจจะอยู่เอง แต่ด้วยความที่ครอบครัวเราสนิทสนมกัน และเขามีความเห็นใจในความจำเป็นที่เร่งด่วนนี้ จึงยินดีขายให้ ซึ่งสำหรับเรือนหอหลังนี้ เรารักตั้งแต่แรกเห็น เพราะตัวบ้านร่มเย็นแวดล้อมด้วยแมกไม้ใหญ่หน้าสนาม มีต้นมะม่วงคู่พันธ่อกร่องและหัวช้าง ส่วนลักษณะบ้านเป็นทรงไทยกิ่งตึกซึ่งก่อสร้างจากไม้แดงและไม้สักที่มาจากโรงไม้ของเจ้าของบ้านที่มีอาชีพหลักค้าขายไม้สร้างบ้าน จึงเป็นเครื่องประกันความมั่นคงแข็งแรงมาจนทุกวันนี้...

เมื่อการตกแต่งเรือนหอเรียบร้อยแล้ว เราจึงได้ออกการ์ดงานแต่งงานที่กำหนดขึ้นในวันที่ 7 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2514 โดยมีพระยามโหฬารธรรมสาร เป็นประธานในพิธีสวมมงคลสมรส ข้าพเจ้ายังระลึกได้ไม่ลืมถึงชีวิตสมรสที่หวานชื่นนั้นอยู่เสมอ แม้ว่าวันเวลาจะผ่านล่วงมากกว่า 30 ปี ทั้งนี้เพราะเจ้าบ่าวของข้าพเจ้ามีความครบถ้วนในคนเดียวกัน คือ เป็นทั้งสามีที่โรแมนติก พูดไพเราะ เอาใจใส่กรรยาอย่างสม่ำเสมอ เต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตาเอ็นดูซัดเซยกับการที่ข้าพเจ้าไม่เคยมีพี่ชาย เป็นคู่คิดคู่ใจทุกเรื่อง ไม่รังเกียจที่จะช่วยทำงานบ้าน โดยเฉพาะการล้างชามหรือซักเสื้อผ้า (ข้าพเจ้าไม่ได้เกียจให้เขาทำนะคะ แต่เขาอาสาเอง เพื่อเหลือเวลาให้ได้พักผ่อนพร้อมๆกัน) และมีความเป็นสุภาพบุรุษที่ทำให้เกียรติยศของสตรีไม่ตกช้ำเหยียดหยาม ด้วยเหตุนี้ เขาจึงไม่เคยเป็นฝ่ายชวนข้าพเจ้าทะเลาะก่อนเลย จะมีก็แต่ข้าพเจ้าที่มักเอาแต่ใจตัว และแสนแสบแสนงอนใส่เขาเสมอในยามที่เขาต้องหมกมุ่นกับภาระหน้าที่การงานจนลืมคำเตือนของข้าพเจ้าที่ให้พักผ่อนบ้าง เพราะ นอกเหนือจากงาน

ประจำแล้วเขา ยังผูกพันกับการสอนหนังสือพิเศษในช่วงเย็นและครึ่งวันเสาร์ตามมหาวิทยาลัยต่างๆที่ทำอยู่เดิมก่อนแต่งงานแล้ว ข้าพเจ้าเองจึงอดไม่ได้ที่ต้องแบ่งเบาภาระเขาบ้าง โดยช่วยตรวจสอบให้ มี เช่นนั้นเราจะไม่มีเวลาหาความสุขใส่ตัวด้วยกันมากนัก

ในส่วนของความเป็นลูกเขยคน โดนนั้น พ่อ-แม่ของข้าพเจ้ารักและนับถือเขามาก โดยมักขอคำปรึกษาหารือในเรื่องต่างๆมากกว่าที่จะขอจากข้าพเจ้าเสียอีก นอกจากนี้ น້ອງๆของข้าพเจ้าที่เคยออกอาการหวงๆที่สาวเมื่อช่วงแรกๆที่พบหน้ากัน ก็กลับใจมาสนิทสนมรักใคร่ราวกับเป็นพี่ชายแท้ๆ ข้าพเจ้าเองได้ตั้งใจที่จะทำตนเป็นลูกสะใภ้ที่ดี (ญาติๆของสามีเอ่ยปากชมบ่อยๆค่ะ) โดยเราจะชวนกันไปกราบเยี่ยมเยียนคุณพ่อ-คุณแม่ของเขาที่บ้านในสวนพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการทุกอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นบ้านที่เราช่วยกันเก็บเงินปลูกให้ท่านอยู่อย่างสุขสบายแทนเรือนหลังเก่าที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งนี้สิ่งใดที่ได้รับการออกปากให้वान เราจะสนองให้อย่างเต็มกำลังความสามารถ อาจกล่าวได้ว่า ข้าพเจ้าเป็นสะใภ้คนสุดท้องที่โชคดี เพราะคุณพ่อ-คุณแม่ และญาติของสามี ให้ความรักใคร่เอ็นดูข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นกำลังใจให้ชีวิตครอบครัวของเรามีความสุขสมบูรณ์เป็นอย่างมาก

สามีของข้าพเจ้าเป็นคนธรรมชาติธรรมดา และไม่ชอบเที่ยวเตร่มากนัก หากมีเวลาว่างเมื่อใด ถ้าไม่พักผ่อนในบ้าน ก็มักจะชวนข้าพเจ้าไปวัด เพื่อนั่งสมาธิบนพื้นกระเบื้องเย็นๆในโบสถ์ โดยเฉพาะที่อุโบสถวัดเบญจมบพิตร ซึ่ง ณ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ เขาเคยพาข้าพเจ้ามานั่งเฝ้าชมความงามของพระประธานบ่อยๆ ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นเพียงเพื่อนที่รู้จัก สำหรับในยามค่ำคืนก่อนเข้านอน เรามักจะชวนกันมาสวดมนต์ที่ห้องพระในบ้าน ซึ่งเขาลงมือจัดโต๊ะหมู่บูชาด้วยตนเอง ซึ่งในเวลาต่อมาไม่นานหลังการแต่งงาน เขาก็ได้เข้าสู่พิธีอุปสมบทเพื่อสนองพระคุณบิดา-มารดาตามประเพณีไทย ทั้งนี้เป็นที่น่าเสียดายว่า ภรรยาไม่มีโอกาสได้เกาะชายผ้าเหลือง เพราะสามีเลือกช่วงเวลาบวชในขณะที่ข้าพเจ้าถูก รพท.ส่งไปอบรมที่สหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 3 เดือน และกลับมาสึกเขาพอดีหลังจากลงจากเครื่องบินกลับประเทศไทยเพียงวันเดียว

หลังจากได้ลาสิกขาบทแล้ว เราทั้งสองคน มีเหตุต้องหอบหัวไปใช้ชีวิตคู่ที่สหรัฐอเมริกา เนื่องจาก รพท.ได้ส่งคุณประทีปไปศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเป็นเวลา 1 ปี ที่ Kennedy School of Government ส่วนข้าพเจ้านั้น สามียื่นคำขาดให้ลาออกจางานและสนับสนุนให้เรียนปริญญาโทต่อในสาขา Money & Banking ที่ Northeastern University ที่เมืองแมทซาชูเซ็ท ซึ่งการกลับมาเป็นนักศึกษาใหม่อีกครั้งหนึ่งของข้าพเจ้าครั้งนี้ มีข้อดีหลายอย่าง เพราะมีกำลังใจอันอบอุ่นอยู่เคียงข้าง ที่

ช่วยลดความเคร่งเครียดในยามเร่งรีบที่ต้องอดสาหะมุมนะเรียนให้จบพร้อมสามเฒ่าในเวลาเพียงปีเดียว ซึ่งนับเป็นภาระหนักสำหรับข้าพเจ้าเมื่อเทียบกับนักเรียนทุน กพ.อื่นๆ ในมหาวิทยาลัยเดียวกันนี้ที่ส่วนใหญ่ใช้เวลาสบายกว่า คือ 2 ปีขึ้นไป อย่างไรก็ตาม ชีวิตคู่ในต่างแดนนี้ เป็นช่วงเวลาที่มิคุณค่ายิ่งสำหรับเรา เพราะเปิดโอกาสให้ได้ร่วมสุขร่วมทุกข์กันตามลำพัง เพื่อเรียนรู้อุปนิสัยกันมากยิ่งขึ้น ทำให้เรามีความแข็งแรงมากขึ้นทั้งทางกายและทางใจ ..

ในระหว่างนี้ เรายังมีโชคอีกชั้นหนึ่งที่ไม่นึกฝันมาก่อน คือ น้องเขยและน้องสาวของข้าพเจ้า ชื่อ ดร.สารสิน-นันทนา วีระผล ได้บังเอิญมาศึกษาในระดับปริญญาเอกต่อที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และมีที่พักในหอนักศึกษาเดียวกันกับเราที่ Peabody Terrace ริมฝั่งแม่น้ำชาลส์ จึงเป็น โอกาสได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สามเฒ่าของข้าพเจ้านั้นเคยมีความประสงค์จะเรียนปริญญาเอกต่อที่นี่ แต่รพ.ยังไม่สนับสนุน เนื่องจาก รพ.ยังขาดแคลนบุคลากร ดังนั้น เมื่อสำเร็จการศึกษาพร้อมกันแล้ว เราได้บินผ่านทวีปยุโรปแวะเยี่ยมท่านอาจารย์ปวย อึ้งภากรณ์ ที่อังกฤษก่อนกลับบ้าน ซึ่งเป็นช่วงเวลาสั้นๆที่ประทับใจมาก เนื่องจากการต้อนรับอย่างง่ายๆและอบอุ่นของท่านพร้อมครอบครัว แม้วันเวลาจะผ่านล่วงมานานแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังรำลึกได้ดีถึงบรรยากาศของฤดูร้อนบนเรือที่ท่านชวนเราทั้งสองไปสลับเปลี่ยนกัน เป็นฝ้ายพลอดด่าคลองในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ โดยไม่คาดคิดว่า ครั้งนี้จะเป็น โอกาสสุดท้ายที่ท่านจะได้พบเราทั้งสองพร้อมๆกันอย่างมีความสุขเช่นนี้ .....

ชีวิตการงานได้เริ่มเปลี่ยนไปมาก โดยสามเฒ่าของข้าพเจ้าได้รับ โอกาสจากท่านผู้ว่าการ ให้ปฏิบัติภารกิจหลายอย่างทั้งภายในและภายนอกรพ. โดยเฉพาะ ในช่วงอดีตท่านผู้ว่าการ ดร.เสนาะ อุณาภูลและอดีตท่านผู้ว่าการนุกูล ประจวบเหมาะ รพ.ได้อนุญาตให้ไปเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีในรัฐบาล 2 สมัย คือ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งในรัฐบาลของ นายกรัฐมนตรีท่านหลังนี้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรอง โฆษกรัฐบาลด้วย ครั้นมาถึงในยุครัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้รับแต่งตั้งให้เข้าร่วมเป็นตัวแทนรัฐบาลซึ่งมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้าคณะ ไปเจรจาซื้อน้ำมันจากประเทศจีนรุ่นแรกก่อนการเปิดสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีน เป็นต้น นอกจากนั้น ยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 3 ฉบับ ในส่วนของ แผนพัฒนาอุตสาหกรรม แผนพลังงาน และพัฒนาระบบสถาบันการเงิน ในช่วงต่อมาตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา สามเฒ่าของข้าพเจ้าได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจให้กับเรื่องการพัฒนาสินเชื่อเพื่อการเกษตรผ่านธนาคารพาณิชย์ โดยได้ออกไปประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างรากฐานที่ยั่งยืนสำหรับเกษตรกรไทยที่เป็นกระดูกสันหลังของประเทศในเวลาต่อมา

สำหรับภายในรพท. นั้น มีหน้าที่การงานที่หลายหลากมากขึ้นตามตำแหน่งงานที่ได้เลื่อนขึ้นไปตามลำดับจนถึงผู้อำนวยการสำนักผู้ว่าการที่ต้องทำหน้าที่ทั้งเป็นโฆษก รพท. และต้องติดตามท่านผู้ว่าการไปร่วมประชุมทั้งในและต่างประเทศหลายครั้ง ซึ่งภารกิจที่มากมายเหล่านี้เป็นเสมือนปุ๋ยอย่างดีแก่ต้นไม้ที่กำลังเติบโต ดังเป็นที่ปรากฏว่า คุณประทีปได้มีโอกาสเพิ่มพูนประสบการณ์อย่างกว้างขวางเป็นที่รู้จักของบุคคลมากมายหลายวงการ นอกจากนี้ยังได้รับเชิญจากหนังสือพิมพ์ประชาชาติรายวันให้เขียนแสดงข้อคิดเห็นประจำในคอลัมน์ **"ปากท้องชาวบ้าน"** โดยใช้นามปากกาว่า **"สันติ ประชากรราษฎร์"** (ต้นรากศัพท์มาจากนามปากกา **"สันติ ประชากร"** ของท่านอาจารย์ ดร. ป๋วย ที่คุณประทีปเคารพรัก และต่อท้ายราชทินนามของคุณปู่ **ชื่อขุนนิยมราษฎร์**) ซึ่งต่อมาได้เขียนเพิ่มเติมและรวมเล่มพิมพ์เผยแพร่อีกหลายครั้งในหนังสือชื่อ **"วิเคราะห์เศรษฐกิจไทย"** (พ.ศ. 2524 พิมพ์ครั้งที่ 1 และ 2 โดยสำนักพิมพ์อิมเมจ) **"เศรษฐกิจทศวรรษ"** (พ.ศ.2525 โดยสำนักพิมพ์ดอกหญ้า) ซึ่งโครงสร้างของหนังสือเหล่านี้ประกอบด้วยข้อเขียนที่ครอบคลุมแนวคิดของคุณประทีปต่อปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศแทบทุกด้านและทุกระดับ เช่น ระบบบริหารเศรษฐกิจไทยและการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในระบบประชาธิปไตย เศรษฐกิจการปกครอง (เศรษฐกิจกำนัน ข้าราชการกับนักการเมือง ปากท้อง ข้าราชการ) เศรษฐกิจชาวบ้าน (คนมีมากพึ่งช่วยคนมีน้อย ถมไม่เต็ม เศรษฐกิจน้ำท่วม) เศรษฐกิจการเกษตร (ธนาคารพาณิชย์กับสินเชื่อเพื่อการเกษตร สินเชื่อการเกษตรกับการพัฒนาชนบท) เป็นต้น ทั้งนี้ ข้าพเจ้าขอคัดลอก **"ความในใจ"**ของคุณประทีปที่เขียนไว้ในคำนำของหนังสือที่กล่าวมาลงไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

" เมืองไทยนี้อุดมสมบูรณ์ ในน้ำยังพอมีปลา ในน้ำยังพอมีข้าว บนบกมีทรัพยากรแร่ธาตุ ในทะเลมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นจำนวนมาก แล้วทำไมประชาชนส่วนใหญ่ถึงยากจน ? คำถามนี้อยู่ในใจผมมาตั้งแต่เด็ก สมัยที่ก๊วยเตี๋ยวามละ 50 สตางค์ และ ข้าวแกงวามละบาท ความไม่เข้าใจว่าทำไมฐานะความเป็นอยู่ของคนเราจึงแตกต่างกันมากนัก นับเป็นพลังผลักดันให้ผมสนใจในวิชาที่เป็นความหวังของคนจำนวนมากว่าจะให้คำตอบว่า จะมีวิธีใดที่จะช่วยให้คนส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้น นั่นคือวิชาเศรษฐศาสตร์

แต่ตลอด 20ปี ที่ผมศึกษาและนำวิชาเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการประกอบอาชีพและ (คิดว่า) ได้พยายามรับใช้บ้านเมืองด้วยวิชาชีพนี้นี้ ผมต้องสารภาพอย่างเปิดเผยว่า ผมผิดหวังที่เศรษฐศาสตร์ ไม่ได้ช่วยให้ประชาชนส่วนใหญ่ มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างที่ผมคาดคิด

แน่นอนไม่ใช่เป็นความผิดของวิชาเศรษฐศาสตร์ แต่เพราะผู้บริหารประเทศใช้วิชาเศรษฐศาสตร์น้อยเหลือเกินในการบริหารเศรษฐกิจของประเทศ ถ้าการบริหารเศรษฐกิจเป็นไปตามหลักของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ อันเป็นหัวใจของวิชาเศรษฐศาสตร์แล้ว ผมเชื่อเหลือเกินว่าเศรษฐกิจบ้านเมืองเราจะดีกว่านี้ ประชาชนส่วนใหญ่จะมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้

ทำไมผมจึงปักใจเชื่อเช่นนั้น เหตุผลก็คือว่า ปัจจัยเศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศ และยกฐานะความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ในเมืองไทยเรามีอยู่ไม่น้อย ทั้งด้านแรงงานที่มีฝีมือ ทรัพยากรธรรมชาติ และเงินทุน

เรามีประชากรที่มีความรู้ ซึ่งอย่างน้อยก็อ่านออกเขียนได้เกือบทั่วประเทศและเป็นประชากรที่มีความสามารถอย่างเป็นที่ประจักษ์ชัด ในเรื่องความสามารถในการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ทั้งในการปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ตลาดโลกต้องการ ทั้งในการทำงานเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งทั้งสองเรื่องนี้เป็นที่ยกย่องของต่างชาติที่มาทำงานและมีประสบการณ์เกี่ยวกับคนไทย หรือจากฝีมือแรงงานไทยในต่างประเทศ นอกจากนั้นผู้ที่จบการศึกษาระดับสูง ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก และโดยทั่วไปแล้วประเทศชาติก็ได้ใช้เขาเหล่านั้นให้คุ้มค่า

เรามีทรัพยากรธรรมชาติทั้งแร่ธาตุ ที่ดินเพาะปลูก ฯลฯ ตลอดจนแก๊สธรรมชาติ หินน้ำมันจำนวนมากมหาศาลที่จะทดแทนน้ำมันนำเข้าได้หลายส่วน

เรามีทุนและเงินทองไม่น้อยหน้าประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่และถ้าระดมเงินทุนกันอย่างจริงจังและเต็มที่แล้ว เราแทบจะไม่ต้องพึ่งเงินกู้จากต่างประเทศเลย เว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นจริงๆ และจะต้องใช้จ่ายเป็นเงินตราต่างประเทศเท่านั้น

ก็แล้วทำไมพวกเราส่วนใหญ่ยังยากจนกันอยู่ คำตอบก็คือ เราบริหารเศรษฐกิจบ้านเมืองกันไม่ใคร่จะเป็น หรือจะพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ เราชอบทำอะไรกันเล่นๆ เราเล่นเสียส่วนใหญ่ แม้แต่การเมืองเราก็ยังเล่นการเมือง เราชอบเล่นพรรคเล่นพวก

ถ้าถูกถามว่าจะไปไหน เราก็คงได้ยินคำตอบขี้นหูว่า "ไปเดินเล่น" "ไปหาอะไรกินเล่น" "ไปตากลมเล่น" ฯลฯ

เราถึงบริหารบ้านเมืองกันแบบเล่นๆตามนิสัยของคนส่วนใหญ่ !?!

ดังนั้น จึงไม่แปลกใจว่า หลังจากทีลงทุนลงแรงพัฒนาอุตสาหกรรมกันมาหลายสิบปี ให้สิทธิประโยชน์ยกเว้นภาษีกันสารพัด เรามีอุตสาหกรรมหลายประเภท ซึ่งหากยกเลิกกำแพงภาษี ที่ช่วยคุ้มครองอุตสาหกรรมเหล่านี้แล้ว ก็จะมีการล้มระเนระนาดเกิดขึ้น และก็ไม่น่าแปลกใจเช่นเดียวกัน เมื่อสถิติจำนวนคนงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตจะมีจำนวนแรงงานปัจจุบันเพียง 1,268,000 คนจาก

ประชากร 47 ล้านคน ทั้งๆที่เราพึ่งเขาพูดกัน เสมือนว่าภาคอุตสาหกรรมในประเทศเรานี้สำคัญนัก มีแรงงานมากมาย

จากจำนวนแรงงานหรือประชากรที่อยู่ในวัยทำงานทั่วประเทศ 21,054,000 คนนั้น วางงานเสีย 1,164,000 คนพอๆกับจำนวนที่มีงานทำในภาคอุตสาหกรรมการผลิต !

14,785,000 คนหรือ 3 ใน 4คนของพวกที่มีงานทำ " หลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน" อยู่ในชนบทคือภาคเกษตร และไม่น่าแปลกใจที่ ร้อย 35 ของประชากรทั้งประเทศ มีรายได้เฉลี่ยต่อคนไม่ถึงเดือนละ 500 บาท หรือ ปีละ 6,000 บาท ในขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อคนของประเทศเราอยู่ในระดับ 14,579 บาทต่อคนในปี 2523

ไม่น่าแปลกใจอีกเช่นกัน ที่ประเทศต้องจ่ายค่าน้ำมันนำเข้าประเทศ 60,000 ล้านบาทเมื่อปีที่แล้ว ส่วนใหญ่เพื่อสนองความต้องการของคนเมืองไม่กี่ล้านคน และภาคอุตสาหกรรมการผลิต ซึ่งจ้างแรงงานเพียงล้านกว่าคน ในขณะที่ชาวไร่ชาวนาใช้น้ำมันเพียงไม่กี่ลิตรในแต่ละปี

มีบางคนเคยกล่าวว่า เศรษฐกิจไทยเรานั้นมีรากฐานที่แข็งแรง แม้ในปีที่ฟ้าฝนไม่อำนวย น้ำท่วมหรือฝนแล้ง ก็ขยายตัวไม่เคยต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี ถ้าเป็นปีปกติก็อย่างน้อยร้อยละ 6-7 ถ้าราคาในตลาดโลกดี หรือพืชผลเกษตรส่งออกของเราดี เศรษฐกิจจะขยายอย่างน้อยร้อยละ 7-8 และถ้ามีรัฐบาลดี มีการบริหารเศรษฐกิจที่ดี ก็ขยายตัวได้ถึงร้อยละ 8-10 คิดๆดูแล้วกฎหมายอันนี้ยังใช้ได้ดีในปัจจุบันและไม่น่าแปลก แต่จะแปลกสำหรับประเทศอื่นๆ

สิ่งที่ไม่น่าแปลกเหล่านี้ (หรืออาจจะแปลก หากคิดให้ลึกซึ้ง) ซึ่ให้เห็นชัดถึงผลการบริหารเศรษฐกิจของแต่ละรัฐบาลที่ผ่านมา จะโทษรัฐบาลแต่ฝ่ายเดียวก็คงไม่ถูก เพราะถึงรัฐบาลจะหวังดีต่อบ้านเมืองอย่างไร ระบบข้าราชการที่เป็นกลไกสำคัญในการบริหารบ้านเมืองก็เป็นอัมพาตมานานแล้ว เห็นได้ชัดว่า มีใครบ้างที่อยากไปติดต่อกับราชการ หากไม่จำเป็นจริงๆ ยิ่งกว่านั้น หากใครหวังให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จริงจังกับการแก้ไขปัญหของบ้านเมือง โดยเฉพาะปัญหาชนบทแล้ว ก็เลิกหวังได้แล้ว

ผมเองก็ผิดหวังจนซาชิน แม้แต่เรื่องสินเชื่อการเกษตร ซึ่งผมเป็นฟันเฟืองตัวเล็กๆในการช่วยกันพัฒนาให้เพิ่มขึ้นหลายสิบเท่าตัวใน 5-6 ปีที่ผ่านมา และเป็นปัจจัยช่วยเหลือชาวนาชาวไร่อีกมาก หากพัฒนาจนจริงจังต่อไป แต่ก็เห็นทีจะหวังยากเสียแล้ว เพราะผู้กำหนดนโยบายเกรงกันจนเกินไปว่า ชาวนาชาวไร่จะเอาเงินไปเล่นการพนัน ตีไก่กินเหล้ากันเสียหมด

อนิจจาถ้าผู้บริหารบ้านเมืองคิดกันอย่างนี้ ใครเล่าจะช่วยเหลือชาวไร่ชาวนาอย่างจริงจังและจริงจัง

แล้วจะแก้ไขกันอย่างไร? นักเศรษฐศาสตร์คงตอบได้แต่เพียงบางส่วน คำตอบส่วนใหญ่คงจะต้องมาจากนักการทหาร นักการเมือง นักการปกครอง ฯลฯ นักเศรษฐศาสตร์ก็คงได้แต่เพียงชี้แนะได้ตามวิชาชีพ จะทำหรือไม่ทำก็แล้วแต่ใครจะเห็นแก่ผลประโยชน์ของใคร ของประชาชนส่วนใหญ่หรือของพรรคของพวกเขา

สิ่งสำคัญก็คือ เราทุกคนจะท้อแท้ใจไม่ได้อย่างเด็ดขาด เพราะเราจะลำบากยิ่งขึ้น ถ้าขึ้นปล่อยให้สถานการณ์เป็นไปเช่นนี้

บทความต่างๆในหนังสือเล่มนี้ คงได้แต่เป็นเชื้อความคิดจากพลเมืองคนหนึ่งของประเทศเท่านั้น จากบทแรกในเรื่องระบบบริหารเศรษฐกิจไทย ระบบราชการไทย จนถึงบทสุดท้ายเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทไทย เป็นการน้อมเสนอแนวความคิดเห็นส่วนตัว แก่ท่านผู้เป็นเจ้าของประเทศที่สละเวลามาหยิบอ่าน

หากประโยชน์ใดจะมีขึ้นจากบทความดังกล่าว ก็ขอให้เกิดเป็นผลานิสงค์ แม้จะน้อยนิดเพื่อที่จะผลักดันให้ผู้บริหารเศรษฐกิจ และผู้เป็นใหญ่ในบ้านเมือง ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจัง ที่จะดำเนินการในทุกวิถีทาง (ด้วยการกระทำแทนคำพูด) ที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของพี่น้องร่วมชาติส่วนใหญ่ ให้ได้ผลจริงจังด้วยเถิด

ท่ามกลางพลังใจที่เต็มเปี่ยมในการรับใช้ประเทศชาติ แต่พลังกายสามีมของข้าพเจ้าได้เริ่มเสื่อมถอยลงตามลำดับ จากที่ต้องตรากตรำวันแล้ววันเล่าบนภารกิจที่สมัครงใจทำมากมายและเร่งด่วน ทำให้ไม่มีใครมีเวลาพักผ่อน บางวันเขากลับถึงบ้านใกล้เที่ยงคืน โดยยังไม่มีอาหารเย็นตักถึงห้อง เพราะไม่สามารถลุกออกจากการประชุมที่เข้มข้นในยุควิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ทุกคนต้องเข้าร่วมด้วยช่วยกัน ประกอบกับสามีมของข้าพเจ้ามีจุดอ่อนเกี่ยวกับระบบย่อยอาหาร ซึ่งเมื่อต่อมาได้รับเชื้อไวรัสที่เป็นผลให้ตับอักเสบชนิดร้ายแรงที่ไม่มีหนทางเยียวยาให้หายขาด มีแต่เพียงอาการไม่ให้เลวร้ายลงไปเร็วนัก ชีวิตของเขาในช่วงนี้ จึงต้องเข้าๆออกๆ โรงพยาบาลศิริราชสลับกับการไปทำงานเป็นระยะ เป็นเวลานานประมาณ 5 ปี จวบจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตก่อนวัยอันควรเพียงอายุ 38 ปีท่ามกลางความอาลัยของผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน สี่อมวลชน และครอบครัว ....

ข้าพเจ้านั่งเฝ้าสามีสูดที่รักจนถึงลมหายใจสุดท้ายด้วยอาการที่สงบและปลงใจได้ เพราะเราทั้งสองต่างฝึกจิตมาพอสมควรตลอดมาตั้งแต่เริ่มรับรู้อาการของโรคร้ายนี้แล้ว สำหรับสามีนั้นยิ่งเร่งค้นหาสัจธรรมความไม่เที่ยงของสังขาร ได้ลึกซึ้งมากกว่าข้าพเจ้า เขาได้ศึกษาสมุหฐานของโรคร้ายนี้

อย่างละเอียดจากตำราและการพูดคุยกับแพทย์ที่รักษาอย่างหมดเปลือก จนทราบเป็นอย่างดีถึงพัฒนาการของโรคว่าจะก้าวไปสู่ขั้นสุดท้ายอย่างไร และเมื่อใด รวมทั้งยอมรับพยาธิสภาพโดยคุณภีพร้อมทั้งปลงใจได้แล้วต่อการเตรียมกายใจให้พร้อมสำหรับการเดินทางไปสู่ภพอื่นอย่างสงบ

สามีได้สั่งเสียข้าพเจ้าไว้ล่วงหน้าเสมอว่า เมื่อถึงเวลาที่ใกล้จะต้องจากกัน ไม่สมควรที่ข้าพเจ้าจะมานั่งร้องไห้โศกเศร้าจนเกินการ โดยขอร้องไห้ข้าพเจ้าเตรียมวิทยุแทปคำเทศน์ของพระสุปฏิปันโนเปิดไว้ข้างเตียงคนไข้ เพื่อว่า จิตที่ใกล้จะสังขารจะได้โน้มเข้าสู่ความสงบไม่กระวนกระวายห้วงหน้าพะวงหลัง

ครั้นแล้ว เมื่อถึงช่วงเย็นของวันอาทิตย์ที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 เวลาประมาณบ่ายสี่โมงเย็น หลังจากที่พ่อของข้าพเจ้าได้ไปกราบนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาทำพิธีสวดมนต์เจริญพรและรับปัจจัยของถวายจากมือสามีข้าพเจ้าเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เฝ้าไข้ทุกคนจึงได้ประจักษ์ว่า ใบหน้าของคุณประทีปมีความอึมเืองดงาม ในยามที่ดวงจิตอันสุขสงบได้ละออกจากร่างไป อันเป็นสัญญาณของการจากไปดี ไปสบาย สมดังที่เธอได้เตรียมใจพร้อมไว้แล้วทุกประการ

นับเป็นการสิ้นสุดของชีวิตหนึ่งที่มีความ “ลงตัว” บนความรับรู้ร่วมกันของภรรยาที่อยู่เบื้องหลัง และเป็น “จุดเริ่มต้น” ที่ข้าพเจ้าเริ่มประจักษ์ถึงสังขารของอริยสัจสี่ตามหลักพุทธศาสนาที่เคยได้อ่านได้อินมาแล้วบ้าง แต่ไม่เคยประสบด้วยตนเอง รวมทั้งตระหนักชัดเจนมากยิ่งขึ้นถึงความเป็นจริงในความไม่เที่ยงของสังขารร่างกายที่เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนของเรา เป็นเพียงสภาวะของกายที่เกิดดับตามธรรมชาติ ที่ควรละวางไม่ติดยึด คงเหลือไว้แต่จิตที่ตั้งมั่นในความไม่ประมาทตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนตักเตือนพุทธศาสนิกชนอันควรรำลึกจดจำ และโน้มนำมาปฏิบัติเป็นเนื่องนิจ ...

*****

แม่หม้าย-ไม่ไร้รัก

จากชีวิตต่อจากนี้ไป ข้าพเจ้าได้กลายเป็นแม่หม้ายยังสาว ที่แวดล้อมด้วยความรัก ความเห็นใจอย่างมากมาย ด้วยเหตุผลหลายด้าน กล่าวคือ ประการแรก สามิเป็นที่รู้จักใคร่ของผู้คน มากหน้าหลายตาหลายวงการ เกินกว่าความคาดหมาย ข้าพเจ้าจึงได้รับเผื่อแผ่ความรักนั้นมาด้วย ดังเห็นได้จาก เมื่อสื่อหลายฉบับ ได้ลงข่าวมรณกรรมของคุณประทีป แยกหรือได้หั่งไหลจากทั่วสารทิศ มาร่วมบำเพ็ญกุศล รวมทั้งส่งพวงหรีดในงานสวดพระอภิธรรมศพและงานพระราชทานเพลิงศพ ซึ่ง ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ องคมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ข้าราชการ สื่อมวลชน นายธนาคาร นักธุรกิจ ชาวบ้านหลายตำบลในถิ่นกำเนิดของสามิ และญาติมิตรสหายที่หลายคนข้าพเจ้าไม่คุ้นเคยมาก่อน เป็นต้น

สำหรับนิตยสารสื่อพิมพ์ต่างๆซึ่งสนิทสนมหรือรู้จักกับสามิของข้าพเจ้า เมื่อครั้งเขาทำงานเป็นโฆษก รพท.และรองโฆษกรัฐบาล นั้น ได้อุทิศหน้ากระดาษในการพิมพ์ข้อเขียน ไว้อาลัยแก่คุณประทีปมากมายหลายฉบับ และลงพิมพ์ติดต่อกันตลอดทั้งเดือน นอกจากนี้ กลุ่มเพื่อนๆในวงการ นักเศรษฐศาสตร์รุ่นราวคราวเดียวกับสามิของข้าพเจ้าทั้งที่เคยปฏิบัติงานในฐานะทีมที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของนายกรัฐมนตรี และที่เคยรู้จักมักคุ้นกันยังได้ช่วยกันเขียนคำระลึกถึงลงในนิตยสารสื่อพิมพ์ อย่างมากมาย ไม่เว้นกระทั่งนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางพยาธิวิทยาเกี่ยวกับไวรัสในตับ คือ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ ซึ่งไม่เคยรู้จักสามิของข้าพเจ้าเป็นการส่วนตัว แต่เมื่อทราบข่าวคราวทางนิตยสารสื่อพิมพ์ถึงสาเหตุการเสียชีวิตของเขาในวัยหนุ่มด้วยโรคนี้ ก็ยังได้กรุณาเขียนให้ความรู้แก่ประชาชนลงในนิตยสารแพทยสภาด้วยเช่นกัน ข้าพเจ้าจึงมีวัตถุดิบในมือพอสมควรที่มาจากข้อเขียนเหล่านี้ในการนำมาประกอบการจัดทำหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพของคุณประทีปได้สำเร็จครบถ้วนทันเวลา

ประการที่สอง ข้าพเจ้าเป็นพนักงานรพท.ที่มีผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานที่ก่อรูปไปด้วยน้ำใจแห่งความรักเมตตาในยามตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งแสดงออกมากมายหลายรูปแบบ เริ่มต้นจาก ที่ข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากอดีตท่านผู้ว่าการ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ที่ท่านได้กรุณาส่งตรงถึงข้าพเจ้า จากบ้านพักของท่านที่ถนนลาเวนแฮม ในกรุงลอนดอน ด้วยลายมือที่ท่านได้พยายามบรรจงเขียน หนังสือตัวโตที่อ่านได้ชัดเจน เพื่อถ่ายทอดความรักผูกพันที่ท่านมีต่อคุณประทีปผู้ได้รับสมญาจากดร.

เสนาะว่าเป็น "Puey's boy" ซึ่งข้าพเจ้าหวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า สามิของข้าพเจ้าคงได้รับทราบไมตรีจิตอันสูงค่ายิ่งของท่านในครั้งนี้ ด้วยญาณวิญาณใดวิธีหนึ่งอย่างซาบซึ่งเช่นเดียวกับข้าพเจ้าผู้เป็นภรรยาอยู่เบื้องหลังที่มีความอึดอึดประคองได้รับน้ำทิพย์ชโลมใจ เมื่อได้อ่านข้อความเชิงคติธรรมที่ท่านเขียนมาปลอบใจข้าพเจ้า เช่นเดียวกับบอคิดท่านผู้ว่าการและรองผู้ว่าการท่านอื่นๆ เช่น ดร.เสนาะ อุณาภูล คุณนุกูล ประจวบเหมาะ คุณชวลิต ณะชานันท์ และคุณสมพงษ์ ณะโสภณ ได้กรุณาเขียนคำไว้อาลัยเพื่อนำลงในหนังสือที่ระลึกงานศพ ซึ่งสะท้อนความประทับใจในแนวทางการทำงานของคุณประทีป สำหรับพนักงานท่านอื่นๆ ใน รพท. ได้ให้ความเป็นห่วงช่วยเหลือข้าพเจ้าโดยไม่ต้องออกปากขอร้อง นับตั้งแต่ช่วยจัดงานศพเพื่อ แบ่งเบาภารกิจต่างๆ ในช่วงดังกล่าว ตลอดไปจนถึงได้ชักชวนกันร่วมขบวนกับข้าพเจ้า เพื่อ ไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้สามิตามวัดและ โรงเรียนที่ขาดแคลนต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

ประการที่สาม ข้าพเจ้ามีกัลยาณมิตรที่เป็นเพื่อนๆเก่าสมัยเรียนหนังสือที่โรงเรียนราชินีและรัฐศาสตร์ จุฬาฯ ซึ่งต่าง ได้จัดชุมนุมกันมาให้กำลังใจข้าพเจ้าอย่างคับคั่งถ้วนหน้า ทำให้ตลอดระยะที่ข้าพเจ้าทำหน้าที่เจ้าภาพงานศพซึ่งตามปกติควรที่จะอยู่ในอาการ โศกเศร้า กลับต้อนรับแขกหรือด้วยใบหน้าที่ยิ้มเอิบซาบซึ่งในน้ำใจของเพื่อนๆและเป็นผู้กล่าววาจาปลอบใจมิให้เพื่อนๆต้องรู้สึกหวั่นเป็นทุกข์แทนข้าพเจ้ามากนัก ทั้งนี้ นับเป็นผลดีที่ทำให้มีการบอกกล่าวแพร่หลายออกไปถึงวิธีรักษาใจให้สงบอย่างรวดเร็วของข้าพเจ้าในเวลาเช่นนี้

ประการสุดท้าย ครอบครัวที่ยังเหลืออยู่ของข้าพเจ้าที่ประกอบด้วย พ่อ-แม่และญาติพี่น้องทุกคน ที่ได้โอบอุ้มข้าพเจ้าไว้อย่างอบอุ่นมั่นคง และให้ความรักความเห็นใจมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมเมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าจากมาใช้นามสกุลของสามิ โดยเริ่มจากพ่อ-แม่ และน้องๆที่หมั่นเดินเยี่ยมเยียนเข้าออกบ้านของข้าพเจ้าซึ่งอยู่ตรงกันข้ามทุกเช้าค่ำด้วยความห่วงใย ไม่เว้นแม้เวลาที่ข้าพเจ้าได้ปลีกวิเวกไปหาความสงบทางใจที่วัดหินหมากเป้งของท่านพระอาจารย์เทสก์ ที่จังหวัดหนองคาย เพื่อถอดเทปธรรมะของท่านมาลงพิมพ์แจกเป็นที่ระลึกงานศพของสามิตามที่ท่านได้อนุญาตไว้ พ่อได้กรุณานั่งรถของบริษัทยาสูบมีตัวรถติดตามข้าพเจ้าเพื่อเป็นเพื่อนลูกสาวไปปฏิบัติธรรมที่วัดแห่งนี้ด้วยทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ จวบจนถึงวาระสุดท้ายที่ท่านอาจารย์ได้ละวางสังขารจากโลกนี้ไปแล้ว ทั้งไว้แต่พระคุณที่เรา พ่อ-ลูกน้อมได้จิตรำลึกถึงในความเมตตาของท่านอาจารย์ที่ได้เทศน์สั่งสอนแนะนำธรรมปฏิบัติที่เป็นรากฐานต่อจิตใจตลอดมา

นอกจากนี้ พ่อยังได้จัดการให้ข้าพเจ้าได้รับสิทธิใช้บริการต่างๆ ในราชกรีฑาสโมสร (RBSC's Lady Privilege) ซึ่งพ่อเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อที่ข้าพเจ้าจะได้เล่นกีฬา และพบปะเพื่อนฝูงใหม่ๆ ด้วย สำหรับน้องๆ ของข้าพเจ้า เช่นดวงรัตน์ได้ขวนเข้าของย้ายมานอนเป็นเพื่อนทุกคืน บางคนอยู่ช่วยงานศพโดยตลอด บางคนติดตามข้าพเจ้าไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้พี่เขยที่ต่างจังหวัดอย่างสม่ำเสมอด้วย เป็นต้น

สำหรับญาติพี่น้องทางฝ่ายสามีซึ่งตกอยู่ในความทุกข์โศกเช่นเดียวกับข้าพเจ้า ก็ได้แสดงความจำนงในการสมทบปัจจัยบำเพ็ญกุศลร่วมกับข้าพเจ้าทุกครั้ง โดยเฉพาะคุณแม่พันธทิพย์ที่อยู่ในวัยชราใกล้อายุ 90 ปีแล้วนั้น ด้วยความอาลัยรักลูกชายคนสุดท้อง ท่านจะปีติยินดีทุกครั้งที่ข้าพเจ้าเอ่ยปากชวนไปทำบุญสร้างกุศลอุทิศให้คุณพระทีป ทั้งนี้ไม่ว่าหนทางจะห่างไกลเพียงใด ท่านก็ไม่เคยย่อท้อ ดังเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาทุกคนเมื่อคราวที่ท่านติดตามข้าพเจ้าขึ้นไปไกลเพื่อทำพิธีเปิดอาคารเรียนที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น สำหรับคุณแม่พันธทิพย์ท่านนี้ มีอายุยืนยาวต่อมาจนถึงวัย 94 ปี ท่านได้สั่งเสียแก่บุตรสาวให้นำสร้อยนพเก้าที่ท่านสวมติดข้อมืออยู่เสมอ นำมามอบให้ข้าพเจ้าเป็นมรดกที่แสดงถึงความรักและเมตตาต่อลูกสะใภ้คนสุดท้องตลอดมา

นอกเหนือจากพลังน้ำใจจากทุกคนตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อมั่นอยู่ภายในใจลึกๆ อยู่จนบัดนี้ว่า สามีสุดที่รักได้จากข้าพเจ้าไปแต่เพียงกายสังขาร ส่วนพลังจิตที่เต็มเปี่ยมด้วยความรักและความเป็นห่วงที่เขามีต่อข้าพเจ้า สมดังคำมั่นสัญญาที่เคยให้ไว้ว่า **" พี่จะรักและรับผิดชอบต่อเนื่องตลอดไป"** นั้นยังส่งกระแสที่มีอานุภาพแผ่โอบล้อมจนข้าพเจ้าสัมผัสได้เองอย่างสม่ำเสมอ ดังปรากฏว่ากิจกรรมหลายหลากที่ข้าพเจ้าไปบำเพ็ญไว้ในช่วงเวลาที่สามีได้จากไปไม่นาน ได้บรรลุดุจดมุงหมายอย่างดีราบรื่นปราศจากอุปสรรค ทั้งยังมีผู้อุปถัมภ์ช่วยเหลือ ซึ่งส่งผลให้เป็นพลวปัจจัยสนับสนุนให้เกิดเป็นอนิสงค์ที่สูงส่งเกินกว่าที่ ผู้หญิงตัวเล็กๆ อย่างข้าพเจ้าจะบันดาลให้สำเร็จลงได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเป็นเจ้าของภาพสร้างอาคารเรียนชื่อ "ประทีป สนธิสุวรรณ" ขนาด 6 ห้องเรียน ของโรงเรียนชายแดนที่สมเด็จพระเจ้าได้ทรงจัดตั้งขึ้น ที่อำเภอร่องกาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอดีตท่านผู้ว่าการพิสุทธิ์ นิมนานเหมินทร์ได้กรุณาให้เกียรติเป็นประธานเปิด เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2524 และเพื่อนๆ ๒๒๒ ได้ร่วมกันบริจาคโต๊ะและอุปกรณ์การเรียน การก่อตั้งกองทุน "ประทีป สนธิสุวรรณ" เป็นทุนการศึกษาของโรงเรียนวัดบางกอบัว ที่พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการและญาติพี่น้องของสามีได้ร่วมสมทบบริจาคเป็นประจำทุกปีในวันที่ที่มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เขา การสร้างพระประธานถวายวัดในต่างจังหวัดที่ขาดแคลนหลายแห่งในภาคอีสาน รวมไปถึงการสร้างศาลาหอนั่งภัตตาหาร และ อาคารจำ

วัดของพระภิกษุสงฆ์ ชื่อ "ประทีป สนธิสุวรรณ" รวมทั้งการบูรณะซ่อมแซมหลังคากุฏิพระและการสร้างถนนในวัด ที่คณะบิณฑบาตในวัดราชาธิวาสวิหาร เป็นต้น

แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่อยู่ในสภาวะที่ถูกทอดทิ้งให้เหวโศกเดี่ยวตามลำพัง แต่ก็ควรยอมรับว่า ข้าพเจ้ายังจำเป็นต้องอาศัยเวลาพอสมควรในการปรับตัวปรับใจเป็นอย่างมาก จากสภาพความเป็นอยู่ ที่เคยมีคู่ชีวิตอยู่เคียงข้างไม่เคยห่างกันเลยเป็นเวลา 9 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ครอบครัวสุขสมบูรณ์เกือบทุกด้าน ขาดแต่ไม่มีลูกอันเป็นที่รักสำหรับชื่นชม ซึ่งสิ่งที่ขาดไปนี้ สามีเคยปรารถน่อยๆ ว่าเขาเป็นห่วงว่า การที่เราไม่มีลูกด้วยกัน จะทำให้ข้าพเจ้าหงอยเหงาเมื่อไม่มีเขาอยู่ด้วยแล้ว อย่างไรก็ตามภายหลังจากจัดงานศพสามีเป็นที่เรียบร้อยรวมทั้งออกตระเวนดำเนินกิจกรรมบุญตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น เป็นเวลาครบ 1 ปีพอดี ชีวิตใหม่ชีวิตหนึ่งได้อุบัติเข้ามาสู่ในครอบครัวของเรา เพื่อให้ข้าพเจ้าได้อุ้มชูอุปถัมภ์ราวกับเป็นลูกตัวเอง ซึ่งนับเป็นเรื่องที่เปรียบเสมือนฟ้าได้ลิขิตลงมาภายในเวลาที่เหมาะสม สอดคล้องต้องกันกับชีวิตในยามที่มีช่องว่างๆเช่นนี้ของข้าพเจ้าอย่าง **"ลงตัว" ...**

เรื่องนี้ จำเป็นต้องเล่าความเป็นมา ดังนี้ ก่อนที่สามีของข้าพเจ้าจะถึงแก่กรรมประมาณ 6-7 เดือน น้องชายคนโตของข้าพเจ้าที่ชื่อมนตรี ซึ่งอยู่เป็น โสคมาช้านาน ได้ตกลงปลงใจได้เสียที่จะแต่งงานกับข้าราชการสาวสวยมหาดไทย ชาวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชื่อ อรรณา นิลคูหา ซึ่งเป็นน้องสาวของอดีตผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ครั้นถึงกำหนดวันทำพิธีหมั้นหมาย ว่าที่เจ้าบ่าวได้ขอให้พ่อรวมทั้งข้าพเจ้าและสามีร่วมขบวนยกขันหมากเดินทางไปไกลถึงบ้านเจ้าสาว ครั้นต่อมาเราทั้งคู่ได้เข้าเฝ้าฝ่าละอองธุลีพระบาทฯ ในฐานะสักขีพยานในงานพิธีสมรสพระราชทาน จบจนกระทั่งหลังครบรอบ 1 ปีในเดือนที่สามีข้าพเจ้าถึงแก่กรรม ครอบครัวของน้องชายก็ได้ให้กำเนิดบุตรชาย 1 คน ซึ่งนับเป็นหลานคนแรกของเรา

ข้าพเจ้ายอมรับอย่างหน้าชื่นตาบานว่า หลานชายตัวน้อยๆผู้นี้ ได้มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงจิตใจที่หดหู่อยู่กับเรื่องของอดีตให้คืนกลับมาเป็นปัจจุบันและมีความหวังในอนาคตที่สดใสอีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าเริ่มมีความสุขสดชื่นอย่างมาก เหมือนต้นข้าวได้ฝน ซึ่งเมื่อได้ย้อนทวนรำลึกถึงความหลังครั้งนั้น กระจกเงาแห่งชีวิตได้สะท้อนภาพที่ชัดเจน โดยเริ่มตั้งแต่ระยะที่หลานชายยังนอนแบเบาะในโรงพยาบาล ข้าพเจ้าได้รับอาสาตั้งชื่อให้หลานรักว่า **อมรพงศ์** ซึ่งเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจตนเองอยู่จนบัดนี้ว่า ข้าพเจ้าสามารถคิดชื่อที่มีความหมายที่ดีเช่นนี้อย่างรวดเร็วในช่วงพิริบตาเดียวได้อย่างไร? และมีความสอดคล้องทุกอย่างไม่ว่าจะพิจารณาจากมุมมองใด โดยชื่อนี้ แปลว่า เชื้อสายของผู้มีความ

เป็นอมตะคือ เทวดา ทั้งนี้ปีที่เกิดคือ พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีที่ ประเทศไทยอยู่ในช่วงเฉลิมฉลองบวงสรวง เทพเทวาในโอกาส ครบ 200 ปีของกรุงเทพมหานคร**อมรรัตนโกสินทร์**ฯ อีกทั้งทุกตัวสะกดอักษร ล้วนแล้วแต่เป็นตัวสะกดของ แม่-พ่อ ตา-ปู่ ทั้งสิ้น (**อ-ันนา-มนตรี-รบ-พงศ์**) และเป็นชื่อส่วนหนึ่งของบรรพบุรุษคนหนึ่งของฝ่ายแม่เขาด้วย คือ พระยา**อมรฤทธิ์**ธำรง (ไม่มีอักษรใจของป่าคนตั้งชื่อเลยนะ) ทั้งนี้ ในระยะต่อมา แม่ของหลานชายได้ไปขอให้ผู้เชี่ยวชาญด้าน โหราศาสตร์ตรวจดูความเหมาะสมของชื่อกับดวงชะตาของเด็ก ก็ปรากฏว่า มีความเป็น "เดช - ศรี - มนตรี" ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกประการ

กิจวัตรของข้าพเจ้า ตลอดช่วงที่ แม่-ลูกยังพักฟื้นหลังคลอดเป็นเวลา 7 วัน ที่โรงพยาบาลจุฬาฯ คือการเที่ยวไปเที่ยวมาทั้งช่วงเช้าและเย็น เพื่อ ส่งข้าวปลาอาหาร ไปบำรุงแม่เขาถึงเตียงคลอดทุกวัน และไปกอดจูบหลานรักด้วยความชื่นอกชื่นใจ รวมทั้งได้จัดหาพี่เลี้ยงเด็กมาช่วยดูแลให้ นอกจากนี้ป่าผู้หลงใหลได้ปลื้มหลานคนนี้ ยังตามไปต่อแยะเขาอย่างสม่ำเสมอเมื่อกลับไปอยู่บ้านของเขาแล้ว จนในที่สุด ป้ายังได้รู้จักหน้าตาด้วยการยื่นข้อเสนอต่อพ่อ-แม่ของเขาว่าให้ย้ายจากบ้านของเขา ทั้งครอบครัว มาอยู่กับป่า เพื่อจะได้มีความอบอุ่นใกล้บ้านปู่-ย่า ซึ่งนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ข้าพเจ้าได้มีชีวิตใหม่ที่ มีงานอดิเรกเหมือนงานเต็มเวลาที่ให้มีความสุขสดชื่นปนๆมากับภารกิจยุ่งๆของการช่วยเหลือเด็กๆ ที่ผู้อ่านทุกท่านซึ่งเคยมีบุตรหลานมาแล้ว คงจะเข้าใจเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดี...

ครั้งเมื่อเราทั้งหมดได้มาอยู่ด้วยกันสมใจป่าแล้ว จากการรวมใจรักของปู่-ย่า ลุง-ป้า และน้ำ-อา เจ้าหลานชายตัวน้อยก็เติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นขวัญใจของญาติพี่น้องทุกคน และครองความเป็นหลานรักคนเดียวอยู่นานจนกระทั่งครอบครัวของน้องชายคนเล็กมีบุตร-ธิดา 2 คน ซึ่งข้าพเจ้าก็มีได้มีโอกาสนำไปเอามาเลี้ยงดูใกล้ชิดเคียงหลานชายคนโตนี้ เพราะบ้านอยู่ใกล้กัน อีกทั้งครอบครัวนี้เขาอาจจะเกรงว่า ป้าจะไปแย่งลูกเขามาเลี้ยงแบบยึดเอาไปไว้ไม่ยอมส่งคืนเช่นเดียวกับกรณีหลานชายคนโตก็เป็นได้ (ข้อนี้ป่าคิดเอาเองนะ)

เมื่อหลานยังเล็กอยู่นั้น ป้ามีความเชื่อว่าพลังจิตของลุงประทีปคงมาเกี่ยวพันด้วย ซึ่งมีสัญญาณบอกเหตุครั้งแล้วครั้งเล่า เช่น พี่เลี้ยงได้เคยอุ้มหลานไปฟ้องคุณย่าอย่างงุนงงว่าหลานหัวเราะเล่นหัวกับลุงประทีปโดยชี้ไปที่รูปลุงผู้ล่วงลับไปแล้วซึ่งตั้งอยู่ในห้องรับแขก นอกจากนั้น อุปนิสัยหลายอย่างของหลานบ่งชี้คุณลักษณะ "แก่แก่นวัย" ที่ป่าไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดบรมวิทย์ฯ ให้ได้เร็วถึงเพียงนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสนใจในปรัชญาชีวิตที่เป็นนามธรรมยากต่อความเข้าใจของเด็กเยาว์วัย เช่น เมื่ออายุ

เพียง 12-13 ปี หลานสามารถพูดจาเกลี้ยกล่อมชี้ผลดีผลเสียจนเพื่อนเปลี่ยนใจไม่กระโดดน้ำตาย เพราะถูกพ่อแม่เคี่ยวเข็ญกดดัน และต่อมาอีกครั้งหนึ่งหลังจากนั้น หลานได้ใช้วาทีศิลปะช่วยเพื่อนอีกคนหนึ่งให้มีสติไม่คิดปลิดชีวิตตนเองเพราะปัญหาความรักหนุ่มสาว นอกจากนี้ หลานยังฝึกฝนในการเล่นดนตรีอย่างลึกซึ้ง เช่น การเล่นแซกโซโฟน ที่ไม่มีใครในครอบครัวของเราเคยสัมผัสเครื่องดนตรีนี้มาก่อน เป็นต้น

ป้าขอชื่นชมว่า ตลอดเวลาที่เรายู่ด้วยกันมา หลานรักไม่เคยทำให้ป้าต้องลำบากใจเลย แต่กลับสร้างความสุขใจ ความเบิกบาน ความมีชีวิตชีวา และความอบอุ่นใจแก่ป้าอย่างสม่ำเสมอ ป้าได้เรียนรู้ว่า เด็กนั้นมีพัฒนาการทางธรรมชาติที่มหัศจรรย์ในตัวของเขาเอง ขอเพียงแต่ผู้ใหญ่ให้ความเอาใจใส่ติดตามการเติบโตอย่างชาญฉลาด ไม่บีบบังคับยึดถือเอาเป้าหมายชีวิตตนเองมาเป็นเป้าหมายชีวิตของเด็ก โดยไม่เปิดทางเลือกให้ตามที่เขาปรารถนา หรือคิดเอาแต่ใจตนเองแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่ฟังความเห็นเด็ก รวมทั้งต้องให้เกียรติ ยกย่อง และให้ความเชื่อถือไว้วางใจ ปล่อยความเป็นอิสระทางกาย และจิตวิญญาณในความเป็นตัวเองแก่เด็ก เมื่อเขาพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า เขาสามารถยืนได้ด้วยตนเองแล้วในแต่ละช่วงชีวิต หากผู้ใหญ่สำนึกได้เช่นนี้แล้ว เราก็จะได้ความรัก ความจริงใจจากเด็ก รวมตลอดไปจนถึง ความเข้าใจกันไม่มีเรื่องขุ่นข้องหมองใจจนเกิดปัญหาวัยรุ่นที่มีช่องว่างระหว่างวัยอย่างแน่นอน

จวบจนบัดนี้ นับตั้งแต่ที่ป้ารับหน้าที่ช่วยส่งเสียเลี้ยงดู เป็นผู้ปกครองไปรับ-ส่งทุกวันที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ที่ทำงานของป้า รวมทั้งพ่อ-แม่ของหลานยังอนุญาตให้เราอพยพหอบหิ้วกันสองคนป้า-หลานมาใช้ชีวิตชาวคอน โดฯชั่วคราวที่เทเวศร์แมนชั่นเพื่อความสะดวกในการเดินทาง จนถึงเวลาที่หลานรักผู้นี้ได้เติบโตบรรลุนิติภาวะ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกำลังเรียนต่อทางดนตรีที่มหาวิทยาลัยศิลปากรเพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพด้านนี้ตามความสมัครใจ

ถึงแม้ว่า ในปัจจุบันหลานจะอยู่ในวัยที่คิดเป็น-ทำเป็นด้วยตนเองได้มากแล้ว ป้าคนนี้ก็ยังคงตามรักตามดูแล ใส่ใจในทุกข์สุขของเขาเป็นระยะอยู่เสมอเหมือนเช่นที่เคยเป็นมาตั้งแต่เล็กจนโต ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมากว่า 20 ปี ป้าก็ต้องขอขอบใจ พ่อ-แม่ของหลาน และตัวหลานเอง ที่มีความอดทนต่อความ "จู้จี้" ของป้า ซึ่งก็คงถือว่าเป็นเรื่องของพรหมลิขิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สมดังที่ แม่ของหลานได้เคยตรวจดวงชะตาของตนเองและของหลานกับโหรหลายแห่งแล้ว ได้ปรากฏคำทำนายตรงกันว่า

ดวงชะตาของเด็กคนนี้ มีผู้อุปถัมภ์เป็นหญิงอาวุโสกว่าพ่อ-แม่ ลักษณะผิวขาว ซึ่งแม่ของหลานบอกป้าอย่างมั่นใจว่า หญิงที่โหรงผูดถึงนั้น มิใช่ใครที่โหนดอก คือป้าคนนี้นั่นเอง. ....

ชีวิตต่อจากนี้ไปที่วัยและสังขารของป้าจะเสื่อมทรามลงไปตามธรรมชาติ แต่จิตใจของป้ายังคงรักใคร่เอ็นดูหลานอย่างไม่เปลี่ยนแปลง และเป็นความรักที่ปราศจากเงื่อนไขเรียกหรือสิ่งตอบแทนใดๆทั้งสิ้น แต่ไม่อาจจะติดตามไปต่อแยกได้ทุกแห่งเหมือนเมื่อครั้งที่หลานยังเป็นเด็ก อย่างไรก็ตามในความเป็นหนุ่มน้อยของหลานที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นแล้ว ป้ามีความประทับใจมาก ที่หลานได้แสดงน้ำใจอันน่ารัก ในการหมั้นโผล่น้ำมาเยี่ยมที่ห้องนอนป้าแทบทุกคืน เพื่อเล่าเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ก่อนที่จะกล่าวราตรีสวัสดิ์ว่า **"ลูกรักป้าใหญ่ นะครับ"** พร้อมกับดึงป้าไปกอด รวมทั้งความประทับใจของป้าที่ไม่ว่าจะเป็นวันเกิด หรือเทศกาลปีใหม่ หลานก็จะเขียนการ์ดมาอวยพรด้วยถ้อยคำง่ายๆน่าชื่นใจ ซึ่งเป็นเสมือนน้ำทิพย์ชโลมใจป้าเป็นอย่างยิ่ง รวมไปถึงการชวนป้าออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านด้วยกันเสมอๆด้วยความเป็นห่วงกลัวป้าจะเหงา สิ่งดีๆเหล่านี้ เกิดขึ้นมาจากจิตสำนึกของหลานอย่างสม่ำเสมอ โดยที่ป้าไม่เคยถามทวง และป้าเชื่อมั่นว่า มิใช่ทำเป็นครั้งคราวเพื่อประจบเอาใจ ดังนั้นด้วยผลแห่งแรงกตัญญูของหลานเช่นนี้ ป้าขอตั้งจิตอธิษฐานให้หลานรักประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต เป็นที่รักใคร่ของทุกคนตลอดไปนะจ๊ะ .....

*****

กีฬา – กีฬา คือยาวิเศษ

เรื่องนี้มีที่มาจากความประทับใจของข้าพเจ้าต่อความมีวินัยและอุปนิสัยรักการออกกำลังกายของพ่อและแม่ ที่รักการเล่นกีฬาทุกวันจนกลายเป็น “ยาวิเศษ” หล่อเลี้ยงสุขภาพทั้งกายและใจที่ร่างกายแข็งแรงและแข็งแรงตลอดมาแม้จะล่วงเข้าวัยชรา ที่สะท้อนถึงการมีชีวิตอย่างมีคุณภาพยืนยาว เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรและเป็นเนื่อานบุญของลูกหลานไปจนกว่าจะหมดสภาพตามธรรมชาติ ซึ่งสำหรับแม่ที่ในวัยเด็กเคยเป็นนักกีฬาประจำโรงเรียน เมื่อชีวิตในวัยกลางคนเริ่มมีเวลาว่างเนื่องจากลูกๆ โตเลี้ยงตัวเองได้แล้ว แม่ชอบชวนพวกเราไปเล่นแบดมินตันกันเสมอที่คอร์ตในกรมสรรพาวุธ ทหารบก จนถึงอายุใกล้ 70 ปี และแม่เมื่อแม่เริ่มล้มเจ็บในช่วงใกล้สุดท้ายของชีวิตในวัย 80 ปีแม่ยังขอร้องให้ลูกๆ พาไปตัดกางเกงกีฬา และตั้งคอร์ตแบดมินตันในบ้านของเรา เพื่อที่แม่จะได้ลุกจากเตียงไปเล่นกับลูกๆ แม่จะมีกำลังวังชายืนดีได้เพียงวันละไม่เกิน 10 ลูกก็ตาม

ส่วนพ่อนั้น บัดนี้อายุย่าง 87 ปี แล้ว แต่พ่อยังเป็นสมาชิกผู้ไปออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอของราชกรีฑาสโมสร ไม่ว่าจะไปแบดมินตัน เข้าห้องยิมฯ หรือว่ายน้ำ ซึ่งนับเป็นความโชคดีของพ่อด้วย ที่หลังจากพ่ออายุ 80 ปีแล้วลูกๆ ส่วนใหญ่ได้จัดตารางเวลาที่จะสลับสับเปลี่ยนกันไปเป็นเพื่อนเกือบทุกวันในแต่ละสัปดาห์ โดยน้องชายคนสุดท้องรับหน้าในช่วงวันจันทร์-ศุกร์ ส่วนวันสุดสัปดาห์ในวันเสาร์-อาทิตย์ เป็นของข้าพเจ้าและน้องชายคนโต ทั้งนี้ สำหรับ พ่อนั้นข้าพเจ้าได้เห็น ท่านเริ่มเล่นกีฬาอย่างจริงจัง คือ มีโอกาสเข้าแข่งชิงถ้วยรางวัลและชนะเลิศในโอกาสต่างๆ เมื่อพ่อเกษียณอายุราชการในวัย 60 ปีแล้ว อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าได้ยืมมาจากปากอดีตทหารลูกศิษย์แทนนิสของพ่อคนหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันทำหน้าที่ควบคุมคอร์ตเทนนิสของกรมการทหารสื่อสารว่า เมื่อสมัยพ่อยังเป็นนายทหารหนุ่มๆ พ่อเล่นเทนนิสจนถึงขั้นฝึกสอนทหารในกรมนี้ และพ่อเป็นครูเทนนิสคนแรกของเขา ดังนั้นข้าพเจ้าจึงไม่แปลกใจว่า แม่พ่อจะไม่มีเวลามาฝึกให้ลูกๆ แต่ลูกๆ หลายคนของพ่อกลับชอบเล่นเทนนิสมาก และเอาจริงเอาจังจนเป็นคาราประจำคอร์ตไปแล้วก็มี

สำหรับข้าพเจ้านั้น อาจจัดอันดับอยู่ท้ายแถว เพราะมักมีข้ออ้างติดภาระงานราชการ ซึ่งจะหาเวลาไปเล่นกีฬาก็เฉพาะเมื่อต้องทำหน้าที่ไปเป็นเพื่อนพ่อในวันอาทิตย์ อย่างไรก็ตาม มีเหตุจำเป็นให้ข้าพเจ้าต้องเริ่มเอาจริงเอาจังกับแบดมินตันและเทนนิสปีนครั้งเป็นคราว ซึ่งก็โดยหน้าที่อีกนั่นเอง กล่าวคือ เมื่อชมรมแบดมินตัน หรือเทนนิสของ ธปท. ได้พอเห็นแววว่า ข้าพเจ้าเข้าข่ายเป็นพวก “แก๊ซัดดาทัพ” ได้บ้าง คือ มีกำลังวังชาและสภาพร่างกายยังพอไปไหว ไม่ถึงกับพันแข้งพันขารูปร่าง ประกอบ

กับมีใจสู้อยู่บ้าง ดังนั้นเมื่อขาดคู่อาวูโต จึงส่งเทียบมาเชิญให้ลงแข่งขันระหว่างสถาบันการเงินบ้าง ระหว่างหน่วยราชการบ้าง ข้าพเจ้าจึงต้องเร่งขมกัขมั้น ไปประชุมฝึกวิทายุทธกับ โคชทั้งหลายแทบทุกวัน ซึ่งผลแข่งขันมีแพ้บ้างชนะบ้างตามธรรมชาติของการกีฬา แต่สิ่งดีที่ได้รับจากการนี้มีมากมาย เช่น ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักน้องๆและ โคชนิสัยน่ารักน่าคบในชมรมกีฬาเหล่านี้เพิ่มขึ้นหลายคน ที่ทำให้ตัวเองรู้สึกเคลิบเคลิ้มหลงไหลไปกับคำชื่นชมยินดีขอให้ล้มตัวในลักษณะ “**กระชากวัย**” ลงมาอีกหลาย ช่วงอายุ อีกทั้งยังส่งเสริมความมั่นใจตนเองอย่างไม่เคยคิดมาก่อนว่า ยังจะพอมีพละกำลังที่จะเล่นกีฬา ดีได้แรงๆเช่นนี้ได้ โดยไม่มีความกดดันใดๆทั้งสิ้นเมื่อต้องลงแข่งขันกับคู่แข่งขนานานรุ่นที่ไม่เคยรู้ ฝีมือก้นมาก่อน ทั้งนี้ในแวงดวงเช่นนี้ จึงเปรียบเสมือนกับข้าพเจ้าได้มี “**ชีวิตใหม่**” ที่ได้มุ่งชุกกีฬาที่ดู กระทบรัศมีบกระแวง นอกจากนี้ยังได้รับของขวัญจากน้องชายคนโตเป็นแรกเก็ดดีๆระดับมือโปรที่ส ร้างความฮือฮาไปทั้งคอร์ต อย่างที่เรียกว่า “**ฟอร์มดีมีชัยไปกว่าครึ่ง**” ตลอดไปจนถึงสุขภาพร่างกายที่ พิตขึ้นมาอย่างผิคผุผิตดาโดยไม่ต้องไปพึ่งศัลยกรรมหรือครีมหน้าแดงให้เปลืองเงิน จนถึง ณ บัดนี้ ข้าพเจ้าจึงกลายเป็นพวกแฟนรายการทีวีช่องสปอร์ตทุกประเภท และมีงานอดิเรกที่พอคงสนใจแล้วที่ไม่ เสียแรงลุ่นข้าพเจ้ามาตั้งนานให้มาเข้ากัวันผู้รักการกีฬาที่มีพ่อเป็นกัปตันทีมของครอบครัวเรา

*****

ลูกกำพร้าแม่ - แสงบุญ

ข้าพเจ้าได้ประสบภาวะ "ลูกกำพร้าแม่" ด้วยตนเองเป็นครั้งแรก เมื่อแม่ได้สิ้นชีวิตในวัยใกล้ 82 ปี เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2542 ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการจากไปของช่วงสังขารที่เรียกว่าหมดอายุขัยแล้วก็ตาม ลูกๆก็ยังมีรู้สึกใจหายและรำลึกอาลัยแม่อยู่เสมอถึงพระคุณที่ยิ่งใหญ่ซึ่งไม่เพียงแต่อุ้มชูเลี้ยงดู สั่งสอนลูกๆ จนเติบโตใหญ่สามารถพึ่งตนเองได้เฉกเช่นแม่ที่ดีแล้ว แต่แม่ยังอดทนในการอยู่เป็นเนือนานบุญให้ลูกๆ ได้ทดแทนพระคุณจนถึงที่สุดเท่าที่มีกำลังความสามารถ ด้วยแรงใจรักที่ลูกๆมีต่อแม่อย่างเต็มกายเต็มใจเป็นเวลาถึง กว่า 7 ปี นับตั้งแต่แม่เริ่มล้มเจ็บลงจวบจนถึงจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ในงานสวดพระอภิธรรมศพของแม่ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณอันสูงยิ่งจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในการพระราชทานพวงมาลาประดับเกียรติยศ พร้อมทั้งเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพท่ามกลางการแสดงน้ำใจไมตรีและการมาร่วมบำเพ็ญกุศลของญาติสนิทมิตรสหายของพ่อ-แม่และลูกๆอย่างเนืองแน่น ทั้งนี้พ่อและลูกๆขอกราบแทบเบื้องพระยุคลบาทถวายความจงรักภักดีและทราบบ้างในน้ำพระราชหฤทัยอย่างหาที่สุดมิได้ และขอขอบคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้ อีกครั้งหนึ่งด้วย ซึ่งพ่อได้รวบรวมเงินร่วมทำบุญทั้งหมดทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงใช้สอยในกิจการของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งต่อมาได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯพระราชทาน โล่พร้อมเข็มมูลนิธิฯ และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดิเรกคุณาภรณ์อันมีเกียรติยศสูงยิ่งเพื่อเชิดชูวงศ์ตระกูลและครอบครัว ซึ่งพวกเรามีความเชื่อมั่นว่าแม่ได้รับทราบความเป็นสิริมงคลครั้งนี้ ด้วยญาณใดญาณวิธีหนึ่ง และคงได้ร่วมอนุโมทนาบุญนี้แล้ว.....

เมื่อถึงวาระที่จะต้องทำบุญอุทิศและแก้ฮ้างการของแม่ซึ่งประเพณีโดยทั่วไป มักจะนิยมนำอังคารไปลอยน้ำ สำหรับในกรณีของแม่นั้น ได้มีแรงบันดาลใจบางอย่างที่ทำให้ข้าพเจ้าและน้องๆ ตัดสินใจที่จะเดินทางไปบำเพ็ญกุศลให้แม่ถึงจังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นบ้านเกิดที่แม่จากมานานแล้ว นับเป็นเวลากว่า 50 ปี ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ประสานงานกับหลานสาวที่เหลืออยู่เพียงคนเดียวของแม่ ชื่อ พี่นพพรณ วุฒานันท์ โดยเรามีความเห็นร่วมกันที่จะจัดงานที่ วัดพรหมจริยาวาส ซึ่งอยู่ในอำเภอเมือง ใกล้บ้านเดิมของแม่นั่นเอง ซึ่ง ณ วัดแห่งนี้ เราได้พบว่า แม่ได้นำอัฐิของคุณยายมาบรรจุไว้กว่า 30 ปีมาแล้วที่ฐานพระองค์หนึ่งพร้อมอัฐิของหลานชายที่แม่รัก สำหรับเรื่องนี้ไม่มีลูกๆคนใดทราบมาก่อน ดังนั้นพวกเราจึงมีความปิติเป็นอย่างมากที่ได้มีโอกาสทำบุญและเปลี่ยนผ้าขาวห่ออัฐิของคุณยายที่เปื่อยยุ่ยแล้วตามกาลเวลาพร้อมกับนำอัฐิของแม่มาบรรจุไว้ที่ฐานพระองค์เดียวกัน

เรื่องไม่จบเพียงเท่านี้ ยังมีสิริมงคลที่นับเป็นมหาบุญมหากุศลอันต่อเนื่องจากการเรื่องข้างต้นอีก กล่าวคือ ในการทำบุญให้แม่คราวนี้ ข้าพเจ้าได้นำผ้าห่มองค์พระประธานติดมือไปจากกรุงเทพฯ ด้วย 3 ผืน เนื่องจากเมื่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ มีความเลื่อมใสในอานิสงค์ของการถวายผ้าห่มองค์พระประธาน ซึ่งปรากฏว่า ในครั้งนี้ เราสามารถห่มผ้าพระได้เพียง 2 องค์ที่วิหารอันเป็นที่ตั้งขององค์พระที่บรรจุนิธิของแม่และคุณยาย แต่พระประธานซึ่งมีขนาดใหญ่มากในโบสถ์ไม่อาจห่มด้วยผ้าที่เหลืออีก 1 ผืนได้ พระภิกษุ ชื่อท่านบุญมา ซึ่งคอยอำนวยความสะดวกเรื่องทำบุญ เกรงว่าข้าพเจ้าจะเสียกำลังใจ จึงได้พูดขึ้นว่า ยังมีพระประธานอีกองค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ในโบสถ์หลังเก่า พร้อมกับชี้ไปยังที่ตั้งของโบสถ์เก่าที่อยู่ถัดออกไปประมาณครึ่งกิโลเมตร เมื่อพวกเราเดินไปถึง ก็พบว่า ตัวโบสถ์เก่าซึ่งมีลักษณะแบบโบราณ คือ รูปทรงสูงขนาดเล็กแคบ มีสภาพทรุดโทรมมาก หน้าบรรณปิดไว้ด้วยแผ่นสังกะสีกันฝนขึ้นสนิม และสภาพอิฐปูนร่วงกะเทาะแล้วเป็นส่วนใหญ่ ไม่เป็นที่เจริญตาแก่ผู้พบเห็น แต่เมื่ออย่างเท่าก้าวเข้าไปด้านในพระอุโบสถ พวกเราได้พบว่าองค์พระประธานมีความงดงามเหลืออร่าม อีกทั้งมีขนาดเหมาะสมที่สามารถใช้ผ้าห่มองค์พระได้พอดี ครั้นต่อมา เมื่อข้าพเจ้าเหลียวมองขึ้นไปบนฝาผนังภายในโบสถ์ได้พบคำจารึกเกี่ยวกับปีที่สร้างโบสถ์คือ พ.ศ. 2463 หลังปีที่แม่เกิดเพียง 3 ปี ทำให้หวนระลึกจดจำได้ถึงเรื่องที่แม่เคยเล่าว่า เมื่อแม่เป็นเด็กอายุประมาณ 8 ขวบ แม่ได้ติดตามคุณยายมานั่งทำสมาธิหน้าพระประธานที่วัดใกล้บ้านเสมอๆ ข้าพเจ้าจึงได้ประจักษ์ว่า ณ บัดนี้ลูกๆ ได้มากราบพระประธานองค์เดียวกับแม่แล้ว นอกจากนั้น ท่านบุญมายังนำชิ้นส่วนไม้แกะสลักที่ได้มาจากเรือนไม้ของคุณยายซึ่งแม่ได้รื้อถวายเป็นกุฏิพระในวัดแห่งนี้ให้พวกเราดูเพื่อเป็นวัตถุพยานแห่งความผูกพันที่ครอบครัวของแม่มีต่อวัดแห่งนี้ในอดีตที่ผ่านมาด้วย

ข้าพเจ้าได้ไต่ถามท่านบุญมา เกี่ยวกับการบูรณะซ่อมแซมโบสถ์เก่าหลังนี้ ซึ่งท่านเล่าว่า เจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรได้มาตรวจดูอยู่เสมอ แต่ไม่มีงบประมาณที่จะนำมาปฏิสังขรณ์ อีกทั้งชาวบ้าน พ่อค้า ประชาชนในเมืองต่างได้ทุ่มเทเงินไปก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ อย่างใหญ่โตสวยงามสำหรับโบสถ์หลังเก่านี้เจ้าอาวาสได้มอบหมายให้ท่านบุญมาเฝ้าดูแลไปตามลำพัง ข้าพเจ้าจึงเอ่ยวาจาขอพิจารณาตนที่จะเป็นผู้ริเริ่มบูรณะ โบสถ์เก่านี้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แม่และบรรพบุรุษทั้งปวงของแม่ซึ่งมีถิ่นฐานตั้งรกรากที่นี่ ซึ่งในเวลาต่อมาเพียงไม่นานหลังจากที่ข้าพเจ้าได้ตั้งต้นรวบรวมเงินทยอยส่งไปถวายท่านบุญมาเป็นระยะๆ ตามกำลังทรัพย์ที่มีอยู่สมทบกับเงินที่ลูกคนอื่นบางคนของแม่มีศรัทธาบุญร่วมกันคือ แพทย์หญิงพัชรินทร์และดวงรัตน์ งานซ่อมแซมครั้งใหญ่ที่เสมือนการสร้างขึ้นใหม่จึงได้ดำเนินการลุล่วงไปอย่างรวดเร็วเกินความคาดหมาย ด้วยน้ำพักน้ำแรงของท่านบุญมาและช่างคู่ใจของ

ท่านเพียงไม่กี่คน ในที่สุดโบสถ์ทั้งหลาย ได้ฟื้นคืนสภาพอย่างสง่างามเป็นที่อนุโมทนาแก่ชาวพุทธใน
ละแวกนั้น และเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากร ได้มาเยี่ยมชมอีกหลายครั้งด้วย ทั้งนี้ ท่านบุญมา ได้แจ้งข่าวที่
นำความปลื้มปิติมาสู่พวกเราอย่างยิ่งคือ ณ บัดนี้ โบสถ์ดั้งเดิมหลังนี้ กำลังจะกลายเป็นอุโบสถ
สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้อีกครั้งหนึ่งทดแทนโบสถ์หลังใหม่ที่ได้เริ่มชำรุดทรุดตัวลงและ
จำเป็นต้องใช้เวลาในการซ่อมแซมอีกระยะหนึ่ง ลูกๆจึงขอตั้งจิตอธิษฐานให้ผลานิสงค์ใดอันบังเกิดจาก
การบำเพ็ญบุญ ได้เป็นพลวปัจจัยแก่แม่และบรรพบุรุษของแม่ในการอนุโมทนามหากุศลทั้งปวงในครั้ง
นี้ด้วย....

*****

เชื่อมอดีต-สู่ปัจจุบัน

ข้าพเจ้าเป็นคนรักและชอบสะสมของเก่าที่มีคุณค่าและมีเรื่องราวเล่าได้ทางประวัติศาสตร์ แต่ไม่ใช่เก็บไว้เป็นสมบัติไว้เซซชมส่วนตัว หากแต่หาไว้เพื่อนำไปมอบให้ผู้รับผิชอบสำหรับจัดแสดงอย่างถูกที่ถูกทาง นอกจากนี้ ยังชอบอ่าน..ชอบจำ.. ชอบฟัง และชอบเล่าเรื่องราวความเป็นมาเก่าๆ ในอดีตกับผู้ที่รู้ใจกัน รวมทั้งมีงานอดิเรกในการอ่านและจัดทำหนังสือที่ระลึกงานศพของญาติพี่น้องด้วย ซึ่งเมื่อกาลเวลาผ่านไป ข้าพเจ้ารู้ตัวตัวเองดีว่าเป็นคน "มือขึ้น" ในเรื่องเหล่านี้ โดยมี **ศรัทธา ปัจจัย และโอกาส** เป็นพื้นฐานสนับสนุนอยู่มาก ดังประจักษ์พยานที่ข้าพเจ้าจะได้ยกเป็นตัวอย่างต่อไป

ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงเรื่อง **ศรัทธา** ของตนเองก่อน ซึ่งมีความรู้สึกว่าจะอยู่ในระดับ "แก่กล้า" มากขึ้นทุกวันตามวิฤทธิภาวะที่จำเจริญขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือเป็นผู้มีน้ำใจรับอาสาอย่างไม่มีเงื่อนไขเมื่อปรากฏพันธกิจมาถึงตัว และพร้อมที่จะทุ่มเทน้ำพักน้ำแรงอย่างมีเป้าหมายที่จะอุทิศผลงานเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้แก่ผู้ที่ข้าพเจ้ารักเหล่านั้น ด้วยความกล้าที่จะตัดสินใจ ..เลือกดู.. เลือกจำ และเลือกดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างไม่ลังเล

ในส่วนของ **ปัจจัย** อันประกอบด้วย ผู้ช่วยเหลือ..ช่วยเหลือ..ช่วยเหลือ และ ทุนทรัพย์เท่าที่ข้าพเจ้าพอมีอยู่บ้างมันเป็นจำนวนเพียงเรือนร้อย เรือนหมื่น ซึ่งยังน้อยกว่าคุณค่าที่แท้จริงของมูลค่าผลงานที่จัดทำ อีกทั้งเมื่อได้เตรียมอย่างเพียงพอแล้ว ขอมเอื้ออำนวยให้เป็นผลสำเร็จทันเวลา อย่างเป็นทางการที่ **นำอัสจรรย์** ทั้งนี้ ข้าพเจ้าสำนึกว่า ส่วนหนึ่งของปัจจัยแห่งความสำเร็จแต่ละเรื่องนั้น ได้รับพลังเกื้อหนุนจากเบื้องบนที่ข้าพเจ้าสัมผัสได้เองทุกครั้ง ซึ่งเสริมเป็นกำลังใจต่อการขับเคลื่อนต่อไป ข้างหน้าจนถึงเป้าหมายปลายทางที่งดงามเป็นที่ชื่นชมพอใจของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง

หลาย**โอกาส** มากวาระแห่งเหตุอันต้องได้แสดงบทบาทข้างต้นที่ ผ่านเข้ามาสู่ข้าพเจ้าราวกับน้ำที่ไหลส่งมาจากต้นทางของท่อขนาดใหญ่ ทั้งที่เป็นเหตุบังเอิญ หรือเป็นความประจวบเหมาะ หรือด้วยความตั้งใจและเต็มใจของผู้คนทั้งหลายที่สร้างโอกาสนั้นๆแก่ข้าพเจ้าอย่างเป็นฉันทามติ ด้วยเล็งเห็นถึงความมุ่งมั่นของข้าพเจ้าที่จะเชื่อมโยงอดีตให้ฟื้นคืนกลับมาสู่การรับรู้ของคนยุคปัจจุบัน เพื่อ

ได้เรียนรู้เกียรติภูมิของประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏตัวอย่างผลงานที่ข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึงต่อไป

ขอเริ่มต้นเล่าเรื่องการทำหนังสือที่ระลึกงานศพ ซึ่งข้าพเจ้าจำได้ว่า เป็นหนังสือเล่มแรกที่ลงมือออกแบบ และดำเนินการทั้งหมดด้วยตนเอง คือหนังสืองานศพของน้องสาวลำดับสองอันเป็นที่รักมากของพ่อแม่พี่น้องและญาติมิตร ชื่อ นางสาวอารีรัตน์ เกษะนันท์ (น้องฟ้า) ซึ่งได้ถึงแก่กรรมก่อนวัยอันควรด้วยอายุเพียง 33 ปี เนื่องมาจากโรคไวรัสลงหัวใจ หลังจากล้มเจ็บเพียง 3 วันในช่วงเทศกาลวันปีใหม่เมื่อ พ.ศ. 2523 ทั้งนี้ การจากอย่างรวดเร็วจนเช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดความอาลัยรักอย่างประมาณมิได้ของพ่อ-แม่ ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงทั้งปวง เราทุกคนจึงต่างได้ร่วมใจกันจัดงานศพอย่างเต็มความสามารถเพื่อเป็นอนุสรณ์ต่อผู้เป็นที่รักคนนี้ ซึ่งข้าพเจ้าเองได้มีสิ่งคลใจให้ต้องเป็นผู้จัดทำหนังสือที่ระลึกที่บรรจุด้วยเนื้อเรื่องอันมีที่มาที่ไปอย่างเหลือเชื่อ ดังจะได้เล่าต่อไปนี้ค่ะ

ภายหลังการสวดพระอภิธรรมศพได้เพียง 2 คืน กลิ่นน้ำอบไทยได้อบอวลไปทั่วบ้านของข้าพเจ้า ก่อนที่ในคำคืนนั้น น้องสาวได้มาเข้าฝันให้ข้าพเจ้าอ่านหนังสือธรรมะของท่านอาจารย์เทศก์แห่งวัดหินหมากเป้ง ที่ข้าพเจ้าเพิ่งได้รับมาและวางไว้ที่โต๊ะเล็กข้างหัวเตียงนอน ชื่อ "หนังสืออัตตโนประวัติและธรรมเทศนา" ข้าพเจ้าล้มตาตื่นขึ้นมาในทันที เนื่องจากความฝันนี้ชัดเจนทั้งภาพและเสียงราวกับน้องสาวมาพูดต่อหน้า สามีกถูกข้าพเจ้าปลุกขึ้นมาเพื่อเล่าเรื่องนี้ เราจึงตกลงกันว่าให้ข้าพเจ้าทำตามที่น้องสาวขอเรื่อง ซึ่งเมื่อข้าพเจ้าเอื้อมมือไปหยิบหนังสือมาพลิกๆดู ได้เกิดเป็นความบังเอิญหรือไม่ก็คาดจะเดาได้ เพราะเริ่มแรกก็พลิกไปที่บทบรรยายเรื่อง " การเกิด-ดับ" ที่กล่าวถึงว่าเมื่อ "ตายแล้วไปไหน?" อันเสมือนแสงส่องนำทางว่า คนเราเมื่อถึงคราวที่จิตออกจากร่างแล้ว หนทางสู่ภูมิภพข้างหน้าย่อมเป็นไปตามวิถีกรรมที่ตนได้ประกอบไว้ในอดีต.... สามิได้แนะนำเล่นๆให้ข้าพเจ้าลองเสียดยหาอย่างง่ายๆแบบชาวบ้านไทยๆว่าหากน้องสาวต้องการสื่อความถึงข้าพเจ้าจริง ก็ให้ขอให้ข้าพเจ้าซื้อลอตเตอรี่งวดนี้ ถ้าถูกรางวัล ก็น่าจะเป็นจริงตามนั้น ซึ่งในที่สุด เลขท้ายสามตัวที่ข้าพเจ้าเลือก ก็ถูกรางวัลในงวดนั้นจริงๆ ซึ่งเจ้าแม่ไป๋หวยซื่อนงนาทคนนี้ ยังทำให้อีกหลายคนที่ย้อลอตเตอรี่ตามเลขของข้าพเจ้า พลอยมีโชคไปด้วย (สามิแอบไปบอกญาติพี่น้องและเพื่อนๆด้วยค่ะ)

ข้าพเจ้าจึงนำความนี้ ไปเล่าให้ พ่อ-แม่ และเจ้าภาพทั้งปวงได้ทราบ ซึ่งทุกคนต่างลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้ารับหน้าที่พิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพของน้องสาว โดยพิมพ์บทเทศน์จากหนังสือเล่มนี้เพื่อแจกแก่ผู้ร่วมงาน โดยสามิของข้าพเจ้าได้ส่งจดหมายไปถวายท่านพระอาจารย์เทศก์

เพื่อขออนุญาตการจัดพิมพ์ ซึ่งท่านพระอาจารย์ได้กรุณามีหนังสือตอบอนุญาตแล้ว และต่อมาหนังสือเล่มนี้มีการพิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้ง เนื่องในโอกาสต่างๆ เนื่องจากได้รับความนิยมนิยมนอย่างแพร่หลายในหมู่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย...

หนังสือเล่มต่อมาคือ หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของสามี ที่ ๒ปท.เป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2524 ทั้งนี้ คณะกรรมการที่ ๒ปท.แต่งตั้งให้จัดทำหนังสือนี้ได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้ารับไปดำเนินการ โดยหากต้องการให้คณะกรรมการช่วยเหลือในเรื่องใด ก็ขอให้แจ้งมา สำหรับกำหนดระยะเวลาที่ต้องจัดพิมพ์ให้แล้วเสร็จ คือประมาณ 3 เดือนก่อนวันพระราชทานเพลิงศพ

ในขณะนั้น ด้วยอายุเพียง 34 ปีของแม่ย่าที่ตกอยู่ในสภาวะของความสลดหดหู่ใจที่สูญเสียสามีก่อนวัยอันควร แต่ข้าพเจ้าก็ได้มีความท้อแท้จนหมดสิ้นแรงกายและใจที่จะหุ่มเทิดอ่านจัดทำหนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่สามีผู้เป็นที่รักยิ่ง และนับเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ใจที่ปรากฏแก่ข้าพเจ้าครั้งแล้วครั้งเล่าว่า บรรดาวัตถุติดจากทั่วสารทิศที่จำเป็นต้องมีเพื่อใช้ประกอบการจัดทำหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นคำไว้อาลัย บทความรำลึกถึงคุณประทีป ตลอดจนไปจนถึงเรื่องราวน่ารู้ทางการแพทย์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือแพทย์สภาที่เขียนถึงสามีข้าพเจ้าเป็นการเฉพาะตัวโดยนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ โรคตับอักเสบที่คร่าชีวิตสามีของข้าพเจ้า เป็นต้น ได้หลั่งไหลมาสู่มือของข้าพเจ้าอย่างครบถ้วนทันเวลาที่จะลงแท่นพิมพ์ตามเวลาที่กำหนดพอดีโดยข้าพเจ้าไม่ต้องเสียเวลาไปสรรหาแต่อย่างใด นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังมีเวลาเหลือเพียงพอเป็นเวลาเกือบ 1 เดือนก่อนวันพระราชทานเพลิงศพที่จะจัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ข้าพเจ้าไปกราบขออนุญาตถอดเทปคำเทศน์ของท่านอาจารย์เทศก์ ในช่วงที่พ่อและข้าพเจ้าไปปฏิบัติธรรมกับท่านที่วัดหินหมากเป้งด้วย...

หนังสืออนุสรณ์งานศพเล่มต่อมาล้วนแล้วแต่เป็นการจัดทำที่ข้าพเจ้าอุทิศให้แก่ญาติๆ ผู้ใหญ่ที่รักนับถือที่ถึงแก่กรรมในวัยชราอายุกว่า 80 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น นับตั้งแต่คุณป้าทั้งหลายที่เป็นพี่สาวของพ่อ คือคุณป้าเปโรสรี เกษะนันท์ คุณป้าพพิศ (สิงหเสนี) เกษะนันท์ และคุณป้าคุณหญิงพัชรา ประเสริฐไมตรี(พุง (เกษะนันท์)โชติกเสถียร) นอกเหนือไปจากหนังสือที่ระลึกของแม่ข้าพเจ้า (คุณแม่เฉลิมจิตต์ เกษะนันท์) และมารดาของสามี (คุณแม่พันธ์ทิพย์ สนธิสุวรรณ) รวมทั้งหนังสืองานศพที่ชายของสามีข้าพเจ้าทั้ง 2 คน (เรืออากาศเอกกัธรร และพีวีชัย สนธิสุวรรณ) ซึ่งเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ใจอีกเช่นเดียวกันว่า แม้นบางงานศพจะมีความเร่งรัดกระชั้นชิด เช่นเพียง 7 วันหรือบางกรณีไม่มีข้อจำกัด

เรื่องเวลามากนัก แต่เป็นความยากลำบากในเรื่องของแหล่งที่มาของข้อมูล แม้กระนั้นข้าพเจ้ายังสามารถสืบค้นรูปภาพและประวัติ รวมทั้งข้อเขียนที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบรูปเล่ม ได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์เกินกว่าความคาดหมายเสมอ ซึ่งความสำเร็จเหล่านี้มีเบื้องหลังการจัดทำที่น่าอัศจรรย์ไม่แตกต่างไปจากกรณีที่ผ่านมาแล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในรายชื่อของคุณปู่คุณหญิงพัชราประเสริฐ โมตรี ทจ. ซึ่งได้รับพระบรมราชานุญาตในการบำเพ็ญกุศลศพตลอดทั้ง 7 คืนและพระราชทานเพลิงศพในวันรุ่งขึ้น ในกรณี การจัดเตรียมหนังสืออนุสรณ์แก่คุณปู่ ย่อมเป็นการสมควรที่จะต้องดำเนินการอย่างสมเกียรติยศแห่งกรรยาของอดีตราชเลขาณุกการในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ คือ หลวงประเสริฐ โมตรี (วงศ์ โชติกเสถียร) โดยเจ้าภาพไม่อาจเพียงแต่จะไปเลือกหาซื้อหนังสือ หรือของชำร่วยที่มีใช้จัดทำเฉพาะตัวผู้วายชนม์มาแจกพอเป็นพิธีเท่านั้น

ในคืนที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากพ่อและญาติพี่น้องทั้งปวงให้เป็นผู้จัดทำหนังสืออนุสรณ์ของคุณปู่ ข้าพเจ้าจึงไปกราบคารวะต่อร่างของท่านหน้า โศกแปดเหลี่ยมพระราชทาน ซึ่ง ณ วินาทีนั้น ข้าพเจ้าได้ประจักษ์แก่ใจว่า พลังจิตของคุณปู่คงได้รับรู้พันธกิจนี้ของข้าพเจ้าแล้ว เนื่องจากเหตุการณ์น่าอัศจรรย์ใจที่อุบัติต่อมาหลังจากนี้ ได้มีสัญญาณว่า ท่านได้มีส่วนอย่างมากที่เกี่ยวพันให้หนังสือของท่านสำเร็จด้วยดีในการสะท้อนถึงกรณียกิจในอดีตของท่านที่เชื่อมโยงกับคุณลุงหลวงประเสริฐ โมตรี ที่ได้ทุ่มเทกล้าถวายงานในพระองค์รวมทั้งตลอดถึงพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีพระเมตตาต่อข้าราชการในเวลาที่ทรงประทับอยู่ที่เมืองโลซานน์จนถึงระยะที่เสด็จนิวัติพระนคร (พ.ศ. 2489-2494)ต่อช่วงเวลาทีเสด็จมาประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดาร (พ.ศ.2495-2509)

เมื่อเริ่มแรกจัดทำหนังสือ ข้าพเจ้ามีความหนักใจว่าไม่น่าจะมีผู้ใดสามารถเขียนเรื่องราวในช่วงเวลาเหล่านั้นได้ถูกต้องครบถ้วนเหมาะสมมากไปกว่าผู้ถวายงานเองซึ่งได้ถึงแก่นิจกรมไปแล้ว ทั้งสองท่าน อย่างไรก็ตาม ในระหว่างที่บุตรสาว-บุตรชายของท่านต้องสาละวนอยู่กับการต้อนรับแขกมาร่วมงานพระอภิธรรมศพ จนแทบจะไม่มีเวลเหลือสำหรับการหาหรือในเรื่องการจัดทำหนังสือได้มีแรงคลใจให้ข้าพเจ้าชวนสาวดันห้องที่ดูแลใกล้ชิดเมื่อครั้งที่คุณปู่ยังมีชีวิตอยู่ ขึ้น ไปหาเอกสารและรูปภาพต่างๆในห้องนอนของคุณปู่ จึงได้พบหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของคุณลุงหลวงประเสริฐ โมตรีที่ได้รับพระมหากษัตริย์ให้จัดพิมพ์เป็นบรรณาการเมื่อ พ.ศ.2512 ที่ยังเหลือเก็บ

ไว้เพียงเล่มเดียว อันเป็นเล่มที่มีค่ามากที่สุดสำหรับข้าพเจ้าในเวลานั้น เพราะสามารถนำพระบรมฉายาลักษณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชชนนีทรงฉายในช่วงเวลาดังกล่าวพร้อมข้าราชการบริพาร รวมตลอดไปจนถึง ข้อเขียนที่คุณป้าท่านได้เล่าความต่างๆที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เป็นสิริมงคลแห่งชีวิตของท่านทั้งสอง ไว้อย่างละเอียดพอสมควร นอกจากนี้ น้องคณิต บุตรชายของคุณป้ายังสามารถรวบรวมรูปภาพในเหตุการณ์อื่นๆที่มีความสำคัญต่อชีวิตของท่านเพื่อประกอบชีวประวัติ เช่น รูปเมื่อยังเป็นเด็กทารกพร้อมคุณพ่อ-คุณแม่ของท่าน รูปนักเรียน รูปวันงานแต่งงาน รวมไปถึงรูปครอบครัวที่มีสามีและบุตรหญิง-ชายของท่าน เป็นต้น ข้าพเจ้าจึงสามารถนำมาจัดทำร่างรูปเล่มเวียนกันดูความเหมาะสมในหมู่ญาติก่อนลงพิมพ์ได้ทันตามกำหนดเวลาโดยผูกโบว์ทองแนบด้วยหนังสือของสำนักพระราชวังที่ได้รับความอนุเคราะห์แนะนำจากคุณแก้วขวัญ วัชโรทัย เรื่อง "รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับราชสำนัก" อันตรงกับภารกิจในหน้าที่ของคุณลุงและคุณป้าที่ได้ถวายงานแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย

ในที่สุดเมื่อถึงวันพระราชทานเพลิงศพ ช่วงเวลาที่ข้าพเจ้าทอดสายตาไปที่กิจกรรมของพิธีหลวงนับตั้งแต่วันที่ประธานในการพระราชทานเพลิงศพ คืออดีตท่านนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งเป็นหลานชายของคุณลุงหลวงประเสริฐโมตรี ได้เดินก้าวขึ้นสู่เมรุเพื่ออัญเชิญไปพระราชทานไปจุดเพลิง ข้าพเจ้าสัมผัสได้ถึงกระแสอนุโมทนาของคุณป้าสำหรับความสำเร็จลุล่วงอย่างสมเกียรติยศครั้งนี้ที่ญาติพี่น้องทุกฝ่ายของคุณป้าได้ช่วยกันดำเนินการอย่างสมเกียรติแล้ว ....

หนังสืออนุสรณ์งานศพอีก สองเล่มที่มีเรื่องราวทำนองเดียวกัน ก็คือหนังสือของคุณป้า เปรอสิริ และคุณป้าพอพิศ (สิงหนเสนี) เกษะนันท์ สำหรับรายหลังนี้เป็นสะใภ้ของตระกูลเรา ซึ่งทั้งสองท่านถึงแก่กรรมในช่วงปีที่ห่างกันเพียง 1 ปี (พ.ศ.2539 และ พ.ศ.2540)นอกจากนี้ ชีวิตความเป็นอยู่ของทั้งสองท่านที่ได้ไปมาหาสู่กันเป็นประจำในช่วงที่มีกำลังวังชาแข็งแรงอยู่นั้น ต่างมีความสนใจร่วมกันในสิ่งต่างๆ เช่น ความนิยมในเรื่องการทำสวนแลกเปลี่ยนพันธุ์ไม้สวยงามแปลกตา การสะสมหนังสือดีๆ การร่วมบริจาคทำบุญงานกุศลต่างๆด้วยกัน และยังได้รับความอบอุ่นในหมู่ญาติพี่น้องและหลานๆกลุ่มเดียวกันด้วย ดังนั้นข้าพเจ้าจึงไม่แปลกใจเลยว่า เมื่อถึงวาระที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดทำหนังสืออนุสรณ์งานศพของท่าน รูปแบบของหนังสือเสมือนหนึ่ง ได้ถูกกำหนดมาแล้วตั้งแต่ต้น โดยที่ข้าพเจ้าไม่ได้คาดคิดมาก่อนว่าจะต้องเป็นลักษณะเดียวกัน เริ่มตั้งแต่ รูปภาพ โบราณของคุณป้าทั้งสองเมื่อยังเป็นเด็กหญิงนุ่งผ้าซิ่นสวมเสื้อคอกระบายลูกไม้ รวมตลอดไปจนถึงบทธรรมเทศนาของพระอาจารย์ที่ท่านทั้งสองนับถือ ทั้งๆที่ในกรณีของคุณป้าพอพิศนั้น ข้าพเจ้าแทบจะหมดหนทางที่

จะไปสรรหารูปภาพเก่าๆมาประกอบรูปเล่ม เนื่องจากท่านมาจากตระกูลสิงห์เสนี ที่ทางเรามีได้มีการติดต่อกันตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ข้าพเจ้าคงต้องขอเล่าเบื้องหลังเรื่องนี้ที่คล้ายคลึงประสบการณ์ที่ผ่านมา กับหนังสือที่ระลึกงานศพเล่มก่อนๆว่า หลังจากที่ข้าพเจ้าได้ไปกราบศพของคุณป้าพอพิศ และอธิษฐานขอความสำเร็จราบรื่นในการจัดทำหนังสืออนุสรณ์ของท่านแล้ว ได้ปรากฏเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจว่า ในช่วงการสวดพระอภิธรรมศพนั้น บรรดากลุ่มหลานๆของตระกูลสิงห์เสนีทางสายคุณพระพิพิธินิธิศาสน์บิดาของคุณป้า ซึ่งประกอบด้วย พลอากาศเอก วีระพงษ์ สิงห์เสนี รองศาสตราจารย์ พิมลจรรย์และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กุณฑล สิงห์เสนี เป็นอาทิ ได้มาร่วมงานอย่างพร้อมเพรียงเกือบทุกคืน อันเป็นโอกาสให้ข้าพเจ้าได้รู้จักและขอคำปรึกษาเกี่ยวกับประวัติและรูปภาพต่างๆของคุณป้าเพื่อนำมาประกอบหนังสือที่ระลึกเล่มนี้ ซึ่งได้รับความร่วมแรงร่วมใจจากหลานกลุ่มนี้เป็นอย่างดี ทำให้หนังสือมีความสมบูรณ์ทัดเทียมกับหนังสือของคุณป้าเปรอสิริที่ได้แจกแก่แขกที่มาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพของท่านไปแล้วในปีก่อนหน้านี้....

หนังสืองานอนุสรณ์เล่มต่อมาที่มีเรื่องที่ควรเล่าสู่กันฟัง คือ หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพของแม่ (พ.ศ. 2542) ซึ่งข้าพเจ้าได้มีความเคยชินแล้วที่จะต้องตั้งจิตอธิษฐานถึงผู้วายชนม์เช่นเดียวกับทุกครั้งที่ผ่านมา เพื่อขอแสงนำทางและพลังสนับสนุนความสำเร็จในการจัดทำหนังสือให้ถูกต้องตามความประสงค์ของท่าน สำหรับกรณีของแม่นั้น การสื่อพลังจิตถึงกัน เป็นเรื่องที่รวดเร็วและชัดเจนมากกว่ากรณีอื่น อีกทั้งข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับแม่ซึ่งใกล้ชิดตัวเรานั้นมิใช่เป็นเรื่องยากเลย แต่ที่จะต้องทุ่มเทแรงกายใจเป็นพิเศษนอกเหนือจากเพราะเป็นส่วนหนึ่งของการสนองพระคุณบุพการีที่รักยิ่งแล้ว ยังเป็นหนังสือที่ครอบครัวของเราจะนำขึ้นทูลเกล้าถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี องค์ประธานในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ด้วย..

ข้าพเจ้าขอเริ่มที่รูปภาพประกอบหนังสือของแม่ก่อน ซึ่งนับเป็นมหาศริมงคลอย่างยิ่งในการได้ประมวลรูปภาพของพวงมาลาพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีที่ได้ทรงมอบหมายให้นายดิเรกวัฒน สุจริตกุล ข้าราชการบริวารในพระองค์ อัญเชิญมาประดับเป็นเกียรติยศอันสูงหน้าหีบศพของแม่ ในคืนแรกองงานสวดพระอภิธรรมศพ อันนำความปลาบปลื้มสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นแก่ครอบครัวอย่างหาที่สุดมิได้ ลำดับต่อมา ได้ปรากฏเรื่องนอกเหนือความคาดหวังยิ่งขึ้นไปอีกคือ ข้าพเจ้าได้รับภาพพระราชทานจากสำนักพระราชวังในการที่

พ่อได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าเป็นตัวแทนในการเข้าเฝ้าถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ ศาลาศาลิตาลัย เพื่อรับพระราชทานโล่ห์พร้อมเข็มและใบประกาศเกียรติคุณของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์อันสืบเนื่องจากที่พ่อได้ทูลเกล้าฯถวายเงินทำบุญงานศพของแม่ที่รวบรวมได้ทั้งหมดจากแขกที่มาร่วมงานสวดพระอภิธรรมทั้ง 7 คืน ซึ่งสำหรับภาพพระราชทานที่ได้รับมาทันเวลาก่อนปิดแทนพิมพ์เพียงวันเดียวนี้ ข้าพเจ้าจึงได้อัญเชิญมาพิมพ์ไว้ในหน้าแรกของหนังสือของแม่ ...

สำหรับรูปภาพเก่าๆของแม่เมื่อครั้งวัยสาวที่แม่เก็บรักษาไว้อย่างดีในอัลบั้มและหอบหิ้วไปด้วยทุกแห่งตั้งแต่เมื่อเริ่มแต่งงานกับพ่อและต้องย้ายข้ามจังหวัดติดตามพ่อที่รับราชการทหารไปตามค่ายทหารต่างๆ นั้น บัดนี้ รูปภาพได้กระจัดกระจายไปอยู่ตามสมุดภาพส่วนตัวของข้าพเจ้าและน้องสาวทั้งหลาย ซึ่งต่างมีความหวงแหนมาก แต่ก็ยินดีจะแกะออกมาเพื่อนำมาพิมพ์ประกอบในหนังสือนี้ ในโอกาสเช่นนี้รูปภาพเหล่านี้ จึงกลับมาสะท้อนความงามของครุสาวที่เป็นคาราประจำจังหวัดนครสวรรค์ ในยุคนั้นอีกครั้งหนึ่ง และเป็นการเล่าเรื่องด้วยภาพที่ฉายให้เห็นฉากชีวิตบางตอนของความเป็นเมียเป็นแม่ ที่สมบูรณ์แบบเท่าที่แม่ได้ตั้งใจไว้ตลอดมา ... และ สำหรับพ่อซึ่งกลายมาเป็นพ่อหม้ายยังหล่อเหลายู่นั้น (ฟังจากเสียงชมเป็นที่ได้ยินทั่วไปจากสาว ๆ แดวสปอร์ตคลับ) เมื่อน้องสาวคนหนึ่งอัดรูปภาพของแม่สมัยยังสาวสวยชุดนี้แจกพ่อด้วย พวกเราได้แอบเห็นพ่อพกรูปแม่ไว้ในกระเป๋าใส่สตางค์และหยิบออกมาดูบ่อยๆ ...พ่อกงจะคิดถึงนางเอกของพ่อมากใช่ไหมจะ...

ครั้งถึงเวลาที่ข้าพเจ้าต้องมานั่งปรึกษากับน้องสาว เกี่ยวกับการคัดเลือกบทธรรมะหรือเนื้อเรื่องดีๆ เพื่อมาประกอบในหนังสืออนุสรณ์ของแม่ ซึ่งเราต่างเห็นพ้องกันว่า สมควรจะเป็นหนังสือนิยายธรรมะเรื่อง “กองทัพธรรม” ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ ซึ่งแม่ได้ใช้เป็นพื้นฐานในการเก็บความมาเล่าและอบรมศีลธรรมแก่ลูกๆตลอดมา แต่ได้เกิดปัญหาว่าจะไปหาหนังสือนั้นมาจากที่ใด เพราะเล่มของแม่นั้น ค้นไม่พบในบ้าน จนกระทั่งข้าพเจ้าได้สัมผัสการขึ้นทางของแม่ให้ไปถามหาที่สำนักพิมพ์หนังสือของมหาภูมิบาลวิทยาลัย ซึ่งเป็นที่นำอัสภรย์ใจว่า ในปีนั้น สำนักพิมพ์ได้จัดพิมพ์หนังสือนี้เพื่อวางจำหน่ายอยู่แล้ว จึงนับเป็นความสะดวกในการพิมพ์ผนวกรวมเรื่องนี้ไว้ได้ตามที่ต้องการ

ระหว่างที่รอปิดแทนพิมพ์อยู่นั้น ข้าพเจ้าแปลกใจตนเองว่า ยังไม่ยุติการแสวงหาวัตถุดิบมาป้อนหนังสืออนุสรณ์ของแม่อีก แต่กลับช่วยกับน้องสาว พิจารณาหนังสือเก่าๆที่แม่สะสมไว้ในตู้ข้างเตียงนอน ซึ่งมีความปิติเป็นอย่างยิ่งที่ได้พบบทความสัมภาษณ์ที่สมเด็จพระหลวงนราธิวาสฯ

เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ฯ ได้ประทาน เรื่อง “**เราเป็นเจ้านายบ้านนอก**“ เกี่ยวกับพระกรณียกิจในการที่ทรงอภิบาลพระโอรสและพระธิดาของ**สมเด็จพระราชชนนีในพระวโรกาส 84 พระชันษา** ในหนังสือ “**สู่ออนาคต**” ฉบับเดือนตุลาคม พ.ศ. 2527 ซึ่งนับเป็นมหาศิริมงคลที่จะอัญเชิญมาไว้ในหนังสือของแม่ที่ได้บรรจุด้วยคำไว้อาลัยที่ลูกๆ ได้เขียนถึงแม่ในแง่มุมของวิธีการเลี้ยงดูลูกๆ ในแบบของแม่ ....

ในระยะต่อมา หนังสือประเภทอื่นๆ ที่ข้าพเจ้าจัดทำขึ้นเนื่องในวาระที่สำคัญๆ เช่น หนังสือชื่อ "พรหมของบุตร" 3 เล่ม เพื่อเป็นที่ระลึกในงานฉลองคล้ายวันเกิดในปีที่ 80 - 81 และ 82 ของพ่อ-แม่ ของข้าพเจ้า การที่หยุดไว้เท่านี้ก่อน ก็เป็นเพราะพ่อหมดไฟที่จะเขียนเรื่องส่งข้าพเจ้าเพื่อพิมพ์เป็นเนื้อหาหลักของหนังสือที่กล่าวแล้ว ไม่ว่าจะข้าพเจ้าจะเกี่ยวข้องเพียงไรก็ตาม ซึ่งอันที่จริง หากพ่อยังขยันจดบันทึกพร้อมทั้งวิเคราะห์เรื่องนารูทางพุทธศาสนา เคล็ดลับในการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงยืนยาว และ หลักการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ตามประสบการณ์ในชีวิตจริงของพ่อ เราก็จะได้มีหนังสือดีๆ ให้อ่านต่อมาอีกหลายเล่มดังตัวอย่าง บทวิเคราะห์สั้นๆ ของพ่อที่เขียนและตีพิมพ์ไว้แล้วในหนังสือทั้ง 3 เล่มนั้น ตามหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

พุทธศาสนา

- * ความสับสนในพระพุทธรูป
- * เมื่อเข้าสู่สร้างสวนสัตว์โลก
- * เหตุและปัจจัย
- * จิตเกิดดับ
- * ความรู้เรื่องจิต
- * พระพุทธเจ้านิพพานอย่างไร ?
- * วิเคราะห์กรรมกาย
- * สัตว์โลก
- * วิเคราะห์อวิชชา
- * การตาย

การรักษาสุขภาพ

- * การมีอายุยืน
- * หมอเถื่อน-อเมซิ่ง
- * ปลั่งจักรวาล

- * มะเร็ง
- * คุณหมอสังขยา
- * สนิม
- * ยาหมอเฉยและหมอยิ้ม
- * เรื่องเล็กๆน้อยๆเกี่ยวกับสุขภาพ

หลักการดำรงชีวิต

- * แวดวงตรง
- * สารสำคัญน่ารู้
- * ไม้อ่อน-ไม้แก่
- * ผู้เดินทางไกล
- * เศรษฐกิจในบ้าน
- * บทส่งท้าย-ขรรค์รำลึก

ในปี พ.ศ. 2547 นี้ พ่อมีอายุย่าง 88 ปี แต่ยังคงสายตาดี ความจำไม่เสื่อม มีอาการหูตึงบ้าง แต่ร่างกายแข็งแรงเกินกว่าอายุ รักการออกกำลังกายด้วยการตีเบดมินตัน เข้าห้องยิมนาสติกและชกมวยทุกวัน ที่ราชกรีฑาสโมสร ซึ่งเป็นสปอร์ตคลับที่พ่อเป็นสมาชิก และมีกำลังใจที่จะออกงานสังคมไปเป็นประธานงานแต่งงานและอื่นๆตามที่ได้รับเชิญอย่างสม่ำเสมอ นับเป็นชายชราไฟแรงทันสมัยคนหนึ่งในประเทศไทย ที่ยังคงขอสอดส่องดักเตือน ให้ความรัก แจกทรัพย์สินเงินทองแก่ลูกหลานอย่างสม่ำเสมอ บริจาคเงินช่วยเหลือสังคมผ่านทางมูลนิธิต่างๆตามศรัทธาและ โอกาส รวมทั้งติดตามข่าวสารบ้านเมืองอย่างเอาใจใส่ โดยมีนักการเมืองและพรรคการเมืองในดวงใจที่พ่อคอยสรรเสริญปกป้องอย่างแข็งขันหากมีลูกหลานไปวิจารณ์กระทบเข้าหู และอีกหลายๆกิจกรรมที่ดำเนินชีวิตอยู่ในครรลองครองธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกๆหลานๆ (ข้าพเจ้าไม่ได้เขียนขอพ่อตัวเองเกินความจริงเลยนะคะ บางส่วนที่เล่ามานี้ เป็นเสียงสะท้อนจากคนรอบข้างพ่อค่ะ)

หนังสือที่ข้าพเจ้าได้จัดทำขึ้นในระหว่างที่เป็นพนักงาน ราชการที่ควรกล่าวถึงอีก 2 เล่ม คือ หนังสือเรื่อง **"บริพัตรสุขุมพันธ์อนุสรณ์"** และ **"พระนิพนธ์ของพระราชวงศ์ฝ่ายในแห่งวังบางขุนพรหม"** ซึ่งมีแรงบันดาลใจมาจากความกตัญญูของข้าพเจ้าที่มีต่ออดีตท่านเจ้าของวังผู้เคยครอบครองผืนแผ่นดินอันเป็นที่ตั้งของ ราชการที่เป็นความผูกพันตลอดเวลาว่า 30 ปีที่ได้นั่งทำงานอยู่ ณ ที่แห่งนี้ เมื่อมีเหตุที่อาณาบริเวณวังกำลังจะถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองดำเนินการรื้อถอนเกินกว่าสมควร โดยความ

รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของวังแห่งนี้ ข้าพเจ้าจึงจำเป็นต้องพิมพ์เรื่องราวของอดีตท่านเจ้าของวัง เพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน โดยตั้งความหวังว่าจะเป็นการสืบทอดพระเกียรติคุณของพระองค์ท่านให้เป็นที่ปรากฏอีกวาระหนึ่ง ซึ่งบัดนี้ หนังสือ 2 เล่มที่กล่าว ที่ได้รับความกรุณาเขียนคํานำโดยนักดาของท่าน คือ อดีตท่านผู้ว่าการ ธปท.(ม.ร.ว.จตุมงคล โสณกุล) และวางจำหน่ายในราคาต่ำกว่าต้นทุนที่ห้องขายของที่ระลึกของพิพิธภัณฑฯ ธปท. โดยนำรายได้ส่วนหนึ่งทูลเกล้าถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ได้เป็นแหล่งอ้างอิงของผู้สนใจทั้งปวงสมดังความตั้งใจของผู้จัดพิมพ์แล้ว ....

ผลสืบเนื่องต่อมาจากการจัดพิมพ์หนังสือของทูลกระหม่อมบริพัตรฯและพระประยูรญาติข้างต้น ได้เป็นแรงจูงใจให้ข้าพเจ้าเริ่มสนใจที่จะสะสมวัตถุประวัติศาสตร์ในยุคของพระองค์ท่าน เพื่อนำมามอบให้ธนาคารแห่งประเทศไทยไว้จัดแสดงในห้องต่างๆบนพระตำหนักของวังบางขุนพรหม ซึ่งยังขาดแคลนสิ่งอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพระองค์และพระประยูรญาติอยู่มาก (สิ่งประดับพระตำหนักส่วนใหญ่ที่ ธปท.มีอยู่แล้วเป็นการจัดทำขึ้นใหม่อันได้แก่ภาพเขียนพระสาทิสลักษณ์ เป็นต้น) สำหรับการดำเนินการของข้าพเจ้าเพื่อการนี้ ได้รับความช่วยเหลือในการสืบหาจากเพื่อนร่วมงานรุ่นน้องสองคน ผู้เปรียบเสมือน “กุมารทองชายชวา” ของข้าพเจ้า คือ คุณเฉลิมพล กิมประพันธ์ หรือเรียกสั้นๆอย่างกันเองว่า “หลวงกิม” หนุ่มโสดผู้มีลักษณะกริยาท่าทางโบราณๆ แบบคุณพระคุณหลวงกลับชาติมาเกิด และ คุณสันต์ชัย วงศ์ศรวณีย์ หนุ่มลูกสอง ทำงานเป็นภัณฑารักษ์อาวุโสของพิพิธภัณฑฯ ธปท.ที่มีนิสัยรักการสะสมของเก่าของสวยของดีในยุครัชกาลที่ 5 พร้อมศึกษาประวัติความเป็นมาของวัตถุประวัติศาสตร์ต่างๆเหล่านั้นอย่างลึกซึ้งในลักษณะของ “คนรู้จริง” นอกจากนี้ ยังเป็นความโชคดีของข้าพเจ้าที่มีโอกาสได้รู้จักพ่อค้าของเก่าที่ให้ความเอื้อเฟื้อแก่ข้าพเจ้าผู้มีแต่เงินเดือนราชการที่เจียดมาเงินสะสม เพื่อมอบวัตถุโบราณเหล่านี้แก่ ธปท. จึงไม่ได้ไถ่ราคาเกินสมควร ทั้งยังช่วยเสาะหาวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องมาขายแก่ข้าพเจ้าอย่างเป็นกอบเป็นกำ ข้าพเจ้าใคร่ขอเอ่ยนามพ่อค้าเหล่านี้ไว้เพื่อแสดงความสำนึกในบุญคุณให้เป็นที่ปรากฏ คือ คุณวิชัย จากร้าน “ The Old Time “ คุณ ฮง คุณ โส่ย และ คุณเนตร เป็นต้น

นับจากนั้นเป็นต้นมาได้บังเกิดความอัศจรรย์ใจแก่ข้าพเจ้าของจุดเริ่มต้นในการได้รับ วัตถุศิริมงคลหายากชิ้นแรก คือ จี๊ทองคําลงยาพระนามย่อ “ส ม” ของสมเด็จพระนางเจ้าสุชมลมารศรีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระมารดาของทูลกระหม่อมบริพัตรฯ จี๊ทองคําลงยานี้จัดทำขึ้นสำหรับประทานแก่แขกที่ได้รับเชิญระดับพระประยูรญาติในงานบำเพ็ญพระกุศลเนื่องในงานฉลอง 60 ชั้นษาของสมเด็จพระนางเจ้าฯพระองค์นั้น ส่วนข้าราชการบริพารและสามัญชนจะได้รับจี๊

เงินลงยา หรือจี้เงินลดหลั่นตามลำดับ ดังนั้น การที่ข้าพเจ้าได้ครอบครองจี้พระนามทองคำลงยานี้ จึงเป็นที่กล่าวขวัญถึงอยู่มากพอสมควร แต่สำหรับความปลาบปลื้มใจของข้าพเจ้ากลับเป็นการจุดประกายว่า วัตถุมีค่าชิ้นนี้ เป็นสัญลักษณ์ของพระประสงค์ ของพระประยูรญาติในราชตระกูลบริพัตรที่ทรงเป็นแรงบันดาลใจให้ข้าพเจ้าดำเนินการค้นคว้ารวบรวมวัตถุทั้งประวัติศาสตร์ของวังบางขุนพรหม เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนต่อไป

ครั้งถึงวาระที่ ธปท. ได้จัดงานเทอดพระเกียรติในวโรกาส 120 ปี แห่งวันคล้ายวันประสูติของทูลกระหม่อมบริพัตรฯ ที่พระตำหนักวังบางขุนพรหม ข้าพเจ้าจึงได้มอบจี้ทองคำลงยานี้ พร้อมกับวัตถุประวัติศาสตร์ในยุคของพระองค์ท่านที่ข้าพเจ้าได้รับมาอีกหลายหลากประเภทอย่างต่อเนื่องราวกับแม่เหล็กดึงดูดเข้าหากันเป็นชุดๆ ดังจะกล่าวต่อไป

1. วัตถุที่ระลึกในการขึ้นพระตำหนักวังบางขุนพรหมและงานเฉลิมพระชันษา

1.1 ตาลบัตรถวายพระเนื่องในงานขึ้นพระตำหนัก เมื่อ ร.ศ. ๑๒๕ เป็นพัดหน้านาง ทำด้วยแพรสีเขียว ตรงกลางปักดิ้นรูปมงกุฎ มีพระนามย่อ “บ ส” ไขว้อยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยช่อกนกเปลว รอบนอกปักพระนาม “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต” นมพัดเป็นโลหะรูปกลีบบัวคุณลายกนกหน้าสิงห์ ตรงกลางจารึกข้อความบอกงาน ค้ำไม้สั้นงาลิ่ง

1.2 พัดรองที่ระลึกงานเฉลิมพระชันษาสมเด็จพระนางเจ้าสุชมลมารศรีครบ 60 พรรษา พ.ศ. 2464 เป็นพัดหน้านาง ทำด้วยผ้ากำมะหยี่สีเขียว ตรงกลางปักดิ้นรูปชฎาบนพานแว่นฟ้า รอบขอบพัดปักข้อความ “๒๔๐๔ พระนางเจ้าสุชมลมารศรี ๒๔๖๔” ขนาบด้วยลายกนกก้านขด นมพัดเป็นทองเหลืองรูปกลีบบัว มีข้อความลงยาสีแดงว่า “พระชนมายุ ๖๐ พรรษา” ค้ำไม้สั้นงาลิ่ง

2. ล็อกเก็ตและจี้ลงยาประดับเพชรบนอักษรพระนามาภิไธยย่อพร้อมเหรียญและกระดุมที่ระลึก

วัตถุทางประวัติศาสตร์ที่รวบรวมได้ลำดับต่อมา คือ ล็อกเก็ตพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครึ่งพระองค์ในฉลองพระองค์เสด็จประพาสต้นในตลับทองคำรูปไข่ เปิดฝาได้ ด้านหน้าจารึกอักษรพระนามาภิไธยย่อ “จปร.” สีน้ำเงิน ด้านหลังคล้ายสลัก

พระนาม “**นภาพรประภา**” นอกจากนี้ยังได้รับ จี๋ทองคำลงยาประดับเพชร เนื้อ พระนามย่อ “**บส**” ของ ทูลกระหม่อมบริพัตรฯ และ “**สท**” สมเด็จพระหลวงศรีรัตน โกสินทร์กับ แหวนเงินลงยาพระนาม “**บริพัตร**” และแหวนเงินลงยาที่ระลึกฉลองพระชนมายุครบ 60 พรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสุกุมล มารศรีฯ รูปชฎานางบนพานแว่นฟ้า ภายใต้ลวดลายกนก บนพื้นสีน้ำเงิน รอบขอบเหรียญล้อมด้วยพระ นาม “ **พระนางเจ้าสุกุมลมารศรี พระราชเทวี “ บนพื้นสีแดง**

เหรียญที่ระลึกในโอกาสต่างๆรูปพระพักตร์ผินด้านขวาของ สมเด็จพระนางเจ้าสุกุมล มารศรีฯ ขอบหยัก เนื่องในงานพระเมรุท้องสนามหลวง พ.ศ. ๒๕๑๑ และเหรียญที่ระลึกทูลกระหม่อม บริพัตร ทรงรับราชการทหารบก ครบ 25 ปี ด้านหน้าเป็นพระรูปทรงเครื่องแบบเต็มยศทหารบก ด้านหลังจารึกข้อความ “ **รับสัญญาบัตรเป็นนายทหารบก พ.ศ.๒๔๔๒ – พ.ศ. ๒๔๖๓ ฉลองครบ ๒๕ ปี “**

3. กล่องบุหรีและกล่องประดับอักษรพระนามย่อ

สิ่งของที่ได้รับมาเป็นชุดคือ กล่องบุหรีกาไหล่ 3 กษัตริย์จำนวน 3 ใบ พร้อม กลักไม้ขีดเงิน และกล่องไม้หอมขนาดกระทัดรัดรูปรีมขนาดประดับพระนามย่อของสมเด็จพระนางเจ้าฯ สมเด็จพระหลวง ศรีรัตน โกสินทร์ และทูลกระหม่อมบริพัตรฯ รวมตลอดไปถึง กล่องเงินเป็ยกทองงานเฉลิมพระสุพรรณ บัญ สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ และ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ พ.ศ. 2434

4. เครื่องสังเค็ด สิ่งของแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

4.1 กล่องเงินและแผ่นเงินสลักอย่างวิจิตรลวดลายกนกและภาพรามเกียรติ์ตอนทศกัณฐ์ประครอง นางมณโฑ ที่จัดทำขึ้นเมื่อ รศ. ๑๒๐ เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าคุณจอมมารดาสำลีใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นคุณชายของทูลกระหม่อมบริพัตรฯ พร้อมด้วยกระเบื้อง ภาพเขียนของเจ้าคุณจอมมารดาในกรอบลายเทพนม

4.2 หีบพระกัมภีร์ 2 ใบสำหรับถวายตามวัดเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพของสมเด็จพระนาง เจ้าสุกุมลย์มารศรี และ สมเด็จพระหลวงศรีรัตน โกสินทร์ฯ ทำด้วยไม้ทั้งแผ่น ใบหนึ่งฉาบสีน้ำตาล เรียบๆ ด้านหน้าประดับพระนามย่อ “ **สม**” ได้ลายแกะสลักชฎานาง และอีกใบหนึ่งสลักกระจากปิด

ทองที่ฐานและด้านข้างของหีบ ด้านหน้าประดับพระนามย่อ “สท” บนโลหะในวงกลมรูปพระจันทร์ลอย อยู่เหนือเมฆ

5. พระรูปทรงฉายเดี่ยวและหมู่พร้อมพระชายา พระโอรส และพระธิดา

นับตั้งแต่ข้าพเจ้าเริ่มสะสมวัตถุประวัติศาสตร์แห่งวังบางขุนพรหมตามนัยที่กล่าวข้างต้น ห้องทำงานของข้าพเจ้าแทบจะไม่มีที่ว่างเหลือไว้ประดับรูปภาพอื่นๆ เนื่องจากต้องเก็บพื้นที่เหนือตู้ใส่แฟ้มงานทุกใบ สำหรับจัดวางพระรูปของทูลกระหม่อมบริพัตรฯและพระประยูรญาติที่ทยอยนำเข้าเป็นจำนวน ประมาณ 30 รายการ เพื่อรอการส่งมอบพิพิธภัณฑสถานต่อไป ทั้งนี้ พระรูปเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มีแหล่งที่มาหลายหลาก นับตั้งแต่จากวังเชื้อพระวงศ์ และบ้านเรือนข้าราชการไพร่พลที่ทูลกระหม่อมองค์ท่าน ซึ่งทายาทหรือผู้ดูแลไม่มีความปรารถนาจะเก็บรักษาไว้และจำหน่ายออกมาแก่พ่อค้าวัตถุโบราณ ทั้งนี้มีจำนวนหลายพระรูปที่ยังคงปรากฏลายพระหัตถ์ที่ทรงลิขิตถึงผู้รับมอบในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ นับเป็นสิ่งล้ำค่าอย่างยิ่งสำหรับเอื้ออำนวยให้เกิดวิถีมิตติทางประวัติศาสตร์ของวังบางขุนพรหมยังคงสถิตย้อยู่อย่างสง่างามและมีเรื่องราวเล่าขานแก่สาธารณชนสืบต่อไป

สำหรับข้าพเจ้าผู้ได้รับช่วงพระรูปทั้งปวงต่อมานั้น รู้สึกปิติเป็นล้นพ้นที่ได้สัมผัสพลังแห่งกระแสพระเมตตาที่ถ่ายทอดออกมาสู่จิตข้าพเจ้าทุกครั้งที่ได้ยกสับนิ้วพระนมกรกราบไปที่พระรูปของทูลกระหม่อมองค์ และ ณ บัดนี้ พระรูปส่วนใหญ่ได้ถูกทยอยอัญเชิญขึ้นไปสถิตย้อยู่เป็นการถาวรแล้วในห้องต่างๆบนพระตำหนักวังบางขุนพรหม ซึ่งผนังบางห้องเคยว่างเปล่าไม่สื่อประวัติศาสตร์ใดๆ เช่น ในห้องบรรทมของสมเด็จพระนางเจ้าสุกุมลมารศรีฯบน “ตำหนักสมเด็จพระนางเจ้าสุกุมลมารศรีฯ” ข้าพเจ้าได้มอบพระรูปพระองค์ท่านในเครื่องฉลองพระองค์งดงามเต็มยศ เมื่อวัยกลางพระชันษา เพื่อประดับไว้ที่ผนังด้านหลังออกสู่ทางขึ้นบันไดชั้นบนของพระตำหนัก รวมทั้งพระรูปคู่สมเด็จพระนางเจ้าสุกุมลมารศรีฯ และสมเด็จพระกรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ฯพระธิดาในขณะประทับทรงพระอักษร ซึ่งเป็นฝีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงฉายในพระบรมมหาราชวัง เพื่อนำไปประดับที่ห้องบรรทม ของสมเด็จพระกรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ฯ นอกเหนือไปจากพระรูปหมู่ของทูลกระหม่อมบริพัตรพร้อมพระชายา พระโอรสและพระธิดาที่ประดับไว้ที่ห้อง “บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี” อันเป็นห้องที่สมเด็จพระนางเจ้าสุกุมลมารศรีฯทรงโปรดให้ครูมาสอนภาษาอังกฤษแก่เหล่าพระนัดดาที่ห้องนี้เป็นต้น

ผลสืบเนื่องที่ตามมาจากการอัญเชิญพระรูปขึ้นประดิษฐานในห้องบนพระตำหนักตามที่กล่าวข้างต้นนี้ ข้าพเจ้าหวังว่า ธปท. จะได้พิจารณาดำเนินการตามคำแนะนำของข้าพเจ้าในบันทึกถึงท่านผู้ว่าการ ธปท. ในคราวข้าพเจ้าทำการส่งมอบวัตถุประวัติศาสตร์พร้อมพระรูปแก่ ธปท. เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ว่า สมควรตั้งชื่อห้องตามประวัติการใช้สอยในอดีตของพระตำหนัก ซึ่งพิพิธภัณฑสถาน ธปท. ได้ทำการศึกษาและทำผังไว้แล้ว เช่น ห้องสุขุมลามารศรีฯ ห้องสุทธาทิพย์ฯ ห้องจุมภฏฯ เป็นต้น แทนใช้เบอร์ห้อง หรือตามสีห้องที่สถาปนิกและวิศวกรเรียกอยู่เมื่อคราวซ่อมพระตำหนักเป็นเวลาหลายปีมาแล้ว

“พระตำหนักหอ” ของทูลกระหม่อมบริพัตรและพระชายา ซึ่ง ธปท. ได้เคยรื้อถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี และโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญไปปลุกสร้างในวังสุโขทัยอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน จะได้ทรงมีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ ให้สำนักพระราชวังทำการรื้อย้ายไปปลุกสร้างร่วมกับหมู่พระตำหนักต่างๆ ณ พระราชวังสวนกุหลาบนั้น ข้าพเจ้าได้รับพระกรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในการทรงพระอนุญาตให้ตามที่ข้าพเจ้าได้ถวายหนังสือกราบบังคมทูลขอในการนำพระรูปของทูลกระหม่อมบริพัตรและพระชายาและพระโอรสพระธิดา ไปประดิษฐานที่พระตำหนักด้วย โดยได้รับความเอื้อเฟื้อจากคุณวัชรกิติ วัชรโรทัย อนุอำนวยการที่รับผิดชอบดูแลพระตำหนักต่างๆ ในพระราชวังสวนกุหลาบ ในการนี้ ข้าพเจ้าไม่เพียงแต่รู้สึกซาบซึ้งในพระกรุณาธิคุณ แต่ยังมีความปลาบปลื้มใจเป็นล้นพ้นที่ได้รับคำบอกเล่าจากผู้นำหนังสือของข้าพเจ้าเข้าไปถวายขอพระราชทานอนุญาตว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีรับสั่งถึงข้าพเจ้าในเชิงทรงตั้งสมญาว่า... **“พี่ใหญ่ เป็น Curator ของเบงค์ชาติ”**

6. หนังสือทรงนิพนธ์ และหนังสือแจกที่ระลึกในโอกาสต่างๆ

หนังสือพระนิพนธ์ของทูลกระหม่อมบริพัตรฯ ที่ข้าพเจ้ารวบรวมมีอยู่หลายประเภท เช่น ตำราเล่นกล้วยไม้ (ฉบับเดิม ปกผ้าไหมสีแดง อักษรเดินทองลายกล้วยไม้) หนังสือเที่ยวอินเดีย และ หนังสืออิเหนาทรงแปลจากต้นฉบับภาษามะลายู) สำหรับหนังสือที่พระประยูรญาติทรงนิพนธ์ ที่ทยอยมาสู่การสะสมของข้าพเจ้า ได้แก่ หนังสือคำกลอนสุขุมลนิพนธ์ หนังสือลายพระหัตถ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกัลยาณทูลกระหม่อมบริพัตรฯ บันทึกgrayวันตามเสด็จพระราชดำเนินประพาศเกาะชวาครั้งที่ ๒ ร.ศ. ๑๒๐ ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร บันทึกความทรงจำบางเรื่องของหม่อมเจ้าประสงค์สม บริพัตร และพระนิพนธ์งานของกาชาดของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต

สำหรับหนังสือเก่าหายากอื่นๆที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหลายรัชกาล ทูลกระหม่อมบริพัตร และพระประยูรญาติ ทรงจัดพิมพ์ในโอกาสต่างๆ ซึ่งข้าพเจ้าสะสมไว้ได้จำนวนหนึ่งเช่น หนังสือนิบาตชาดก เล่มที่ 14 วิสดีนิบาต (พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุชุมาลมารศรี) หนังสือพระราชหัตถเลขา เรื่องเสด็จประพาสลำน้ำมะขามเต่า และพระกระแสเรื่องจัดการทหารมณฑลกรุงเทพฯในรัชกาลที่ 5 (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ฯ) หนังสือพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุรายวันของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาสเกาะชวากลางหลัง (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสุทธาทิพยรัตน์ฯ) หนังสือราชสกุล พระนามเจ้าฟ้าและพระองค์เจ้าในกรุงรัตนโกสินทร์ (สมเด็จพระนางเจ้าสุชุมาลมารศรีฯโปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรีชชาติสุขุมพันธุ์ พระนัดดา) และในงานเดียวกันนี้อีก 2 เล่ม คือ หนังสือลิลิตสกุติทินหาร และหนังสือจดหมายเหตุราชทูตอเมริกันเข้ามาในรัชกาลที่ 3 หนังสือลัทธิธรรมนิยมต่างๆ ภาคที่ 18 ว่าด้วยชนชาติญูโย และชาติฮ่อ เรียบเรียงโดยพระโพธิวงศาจารย์ (ติสโส อ้วน) เรียบเรียง (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต โปรดให้พิมพ์ในการพระศพ พระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์เจ้าวรลักษณาวดี) หนังสือเสภาเรื่องอาบุญหะชัน แต่งโดยกระแสรับสั่ง เมื่อในรัชกาลที่ 5 (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต โปรดให้พิมพ์ในงานศพของ หม่อมราชวงศ์หญิงแปลก พึ่งบุญ) หนังสือกลอนนารีรมย์ (หม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม บริพัตร โปรดให้รวมพิมพ์ในการกุศลศพท่านผู้เป็นตาและยาย) หนังสือชื่อวิชัยหัตถ์เจ๊กี่เฮียง แสดงสมโภชน์พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง ครอบ 2 รอบ เป็นต้น ซึ่งความรู้ที่ข้าพเจ้าได้รับจากหนังสือเก่าทรงคุณค่าเหล่านี้ ได้นำมาซึ่งความประเทืองปัญญาทั้งด้านประวัติศาสตร์และวรรณกรรมโบราณเป็นอย่างมาก ทำให้ในช่วงเวลาต่อมา ได้มีส่วนเสริมสร้างความมั่นใจของข้าพเจ้าในการสนทนาเรื่องราวต่างๆกับผู้รู้ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่เป็นแขกรับเชิญของ สปท. เช่นในกรณี พลตรีหม่อมราชวงศ์สุภวัฒน์ เกษมศรี ที่ปรึกษาของกระทรวงวัฒนธรรมฯ เป็นต้น และถึงแม้ว่า พิพิธภัณฑฯ สปท. จะขอรับบริจาคหนังสือเก่าเหล่านี้จากข้าพเจ้าไว้เพียงบางเล่ม แต่ข้าพเจ้าได้วางแผนที่จะรวบรวมจัดพิมพ์เป็นหมวดหมู่ เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนในโอกาสที่สมควรต่อไป .....

จากราชินี ...สู่วังทเวเวสม์

(ใช้บทความใน dummy เดิม)

เยี่ยมเยือนวังลดาวัลย์

เรื่องนี้เริ่มจากเมื่อเช้าวานเสาร์หนึ่ง ข้าพเจ้านึกอยากจะออกจากบ้านไปสำรวจร้านขายวัตถุโบราณที่ศูนย์การค้าริเวอร์ ซิตี้ จิงชวณ “หลวงกิม” ไปเป็นเพื่อน และน่าประหลาดใจมากกว่าในทันทีที่เราก้าวเท้าเข้าไปในร้านพ่อค้าขาประจำ “หลวงกิม”ผู้มีสายตาสอดสายว่องไวราวกับนัยดานกเหยี่ยว ได้พุ่งตัวปราดไปที่ได้โต๊ะอันเต็มไปด้วยกองวัตถุระกะระกะ หยิบกล่องไม้เก่าประดับมุกลวดลายกิ่งไม้ล้อมตราพระอาทิตย์หน้าคน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ส่วนตัวของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) อดีตผู้สำเร็จราชการและเสนาบดีคนสำคัญของประวัติศาสตร์แห่งกรุงรัตน โกสินทร์ ยื่นมาให้ข้าพเจ้าซึ่งรีบคว้าไว้ไม่ยอมวางเลย เมื่อเราได้ช่วยกันรุมต่อรองกับพ่อค้าที่เริ่มรู้สึกมีเงินงจนยอมตกลงราคาแล้ว พ่อค้านั้นยังได้ตรงเข้าไปด้านในของร้านเพื่อนำหีบบรรจุวัตถุโบราณชิ้นเล็กๆมากมายประเภท จี้ กระจุกข้อมือ เข็มกลัด และเหรียญ ที่มีอักษรย่อพระนามพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ออกมาให้เราเลือกดู พลันสายตาข้าพเจ้าซึ่งเริ่มจะมีความคมเหมือนนกเหยี่ยวเกือบใกล้เคียง “หลวงกิม” ได้ประสบเข้ากับกระจุกข้อมือหนึ่งคู่มิตราพระอาทิตย์หน้าคนห้อยด้วยโลหะเงินทำเป็นรูปลูกปัด ที่เราเชื่อว่า เป็นของใช้ส่วนตัวอีกชิ้นหนึ่งของสมเด็จพระเจ้าพระยาฯท่านนี้ที่มีศักดิ์เป็นท่านดาตาวดของสมเด็จพระองค์ชายท่านหนึ่ง ผู้ได้เคยครอบครองวัตถุเหล่านี้ในฐานะทายาทผู้รับมรดกมาจากพระมารดาของท่าน แต่ในที่สุดมีความจำเป็นต้องทรงขายให้แก่พ่อค้าผู้นี้เป็นมือแรก ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้รับซื้อเป็นคนต่อมาทั้ง 3 ชิ้นด้วยความปลาบปลื้มอย่างไม่คาดฝันมาก่อน

เมื่อกลับถึงบ้าน ข้าพเจ้าได้เปิดฝากล่องไม้ประดับมุก และลงมือเช็ดทำความสะอาดอย่างทะนุถนอม ทำให้ได้สัมผัสกับความขลังและกลิ่นอายประหลาดที่อยากจะอธิบาย ซึ่งเมื่อยังพิจารณาถึงลักษณะโครงสร้างของกล่องไม้นี้ ที่เข้าลิ้มแบ่งเป็นช่องสำหรับแยกใส่เครื่องใช้ มีฝาเปิดปิดฝักปุมงากลึง ก็ได้เห็นถึงความปราณีตของงานช่างชั้นสูงแต่เรียบง่ายสะท้อนรสนิยมของท่านเจ้าของเดิม และเมื่อข้าพเจ้า

ได้ค้นหนังสือเกี่ยวกับสายสกุลขุนนาคมาอ่าน ก็ได้พบรูปภาพกล่องไม้ใบนี้ที่ได้รับการอ้างอิงเป็นการยืนยันว่าเป็นของสมเด็จพระเจ้าพระยาฯท่านนี้อย่างแน่นอน

สำหรับสมเด็จพระเจ้าพระยาฯท่านนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบรรพบุรุษของข้าพเจ้าด้วย ดังที่ปรากฏหลักฐานในหนังสือประวัติของเจ้าพระยาบดินทร์เดชาฯ (แยม ฅ นคร) เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นพี่ชายร่วมบิดา ของคุณย่าข้าพเจ้า ที่ท่านได้เล่าไว้ว่า.....” เมื่อครั้ง ร.ศ. ๕๕ หรือ พ.ศ.๒๔๑๒ สมเด็จพระเจ้าพระยาฯได้ออกไปเมืองนครศรีธรรมราช ได้ขอต่อบิดา (เจ้าพระยาสุธรรมมนตรีศรีธรรมราช)พาเข้ามารับราชการ อยู่ในท่านที่กรุงเทพฯ ครั้นต่อมา เข้ารับราชการอยู่ในท่านเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) และเป็นนักเรียนไปในเรือรบหลวง (สุริยมณฑล) ซึ่งออกไปลาดตระเวน ตามหัวเมืองชายทะเลตะวันตกอีกครั้งหนึ่ง ...” ตามนัยนี้ ข้าพเจ้าหวังว่า คุณทวดของข้าพเจ้าคงจะอนุโมทนาด้วยที่ข้าพเจ้าได้มีความอุตสาหะในการสะสมเครื่องใช้บางส่วนของสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ เพื่อรวบรวมมอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเข้าพิพิธภัณฑ์ เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนต่อไป เป็นการเทอดเกียรติยศให้สืบเนื่องต่อไป

จากประสบการณ์ในการสะสมวัตถุโบราณของข้าพเจ้าที่ผ่านมา ได้เป็นที่ประจักษ์ว่า สิ่งของชิ้นหนึ่งมักเปรียบเสมือนแม่เหล็กที่ดึงดูดชิ้นอื่นๆ ที่เคยอยู่ด้วยกันเข้ามารวมตัวกันอีก ซึ่งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระองค์ชายผู้ทรงเป็นหลานตาทวดของสมเด็จพระเจ้าพระยาฯท่านนี้ ได้ปรากฏต่อมาว่า วัตถุประวัติศาสตร์ประเภทพระรูปสำหรับแขวนผนังห้อง ล็อกเก็ต และแหวนพระนามของพระประยูรญาติแห่งวังลดาวัลย์ได้ทะยอยมาสู่มือของข้าพเจ้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบว่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์กำลังบูรณะพระตำหนักวังลดาวัลย์ ข้าพเจ้าจึงได้อัญเชิญพระรูปของสมเด็จพระวิมาดาเธอกรมพระสุทธาสินีนาฏฯและของสมเด็จพระเจ้าฟ้านิมิตร์มงคลฯ พระธิดา พร้อมด้วยพระรูปหมู่ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ พระโอรสที่ทรงฉายกับพระชายาและสมเด็จพระองค์ชายทั้ง 3 พระองค์ เมื่อครั้งประทับที่วังลดาวัลย์ ไปมอบไว้แก่ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา) เพื่อประดับที่พระตำหนักต่อไป ซึ่งผู้อำนวยการฯท่านนี้ได้กรุณาเล่าให้ข้าพเจ้าได้ทราบว่า เมื่อท่านได้เห็นลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระวิมาดาฯที่พระรูปก็จำได้ทันทีว่าสมเด็จพระองค์นี้ได้ทรงประทานตั้งชื่อบิดา คือท่านองคมนตรีจรูญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา

การฟื้นฟูประวัติศาสตร์ของคันตระกูล

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วอย่างย่อๆ ในบทที่ 3 เกี่ยวกับเชื้อสายชาติตระกูลของคุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณทวดทั้งหลายของข้าพเจ้า ซึ่งมีเรื่องราวอันควรศึกษาค้นคว้าที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์อยู่มากพอสมควร ซึ่งส่วนหนึ่ง สามารถค้นคว้าอ้างอิงจากหนังสือเก่าที่ข้าพเจ้ารวบรวมสะสมไว้ที่อาจสานต่อกับข้อมูลอื่นๆ ที่อาจหาอ่านเพิ่มเติมจากหอสมุดฯ แห่งชาติได้อีก ข้าพเจ้าจึงมีความตั้งใจไว้แล้วว่า ข้าพเจ้าจะพยายามหาโอกาสไปปฏิบัติภารกิจอันรายนามความเป็นมาของบรรพบุรุษของข้าพเจ้า และจะพยายามดำเนินการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในทางใดทางหนึ่งได้บ้าง เช่นที่ข้าพเจ้าได้ดำเนินการไปแล้วในการซ่อมแซมบูรณะ โบสถ์เก่าในอำเภอเมืองนครสวรรค์ของบรรพบุรุษข้างฝ่ายแม่ที่ได้กล่าวในบทข้างต้นแล้ว

ในการนี้ เท่าที่ข้าพเจ้าพอจะเริ่มตั้งต้นวางแผนได้บ้างหลังเกษียณอายุราชการ คือ ข้าพเจ้าจะเริ่มออกไปเยือนเมืองนครศรีธรรมราชก่อน เพราะยังมีร่องรอยอนุสรณ์สถานของตระกูล ณ นคร ที่พอไปสักการะทุกปีและได้เล่าว่า กรมศิลปากรยังรักษาดูแลอยู่เช่น หอพระพุทธสิหิงค์ที่บรรจุอัฐิเจ้าพระยานครศรีธรรมราชและประยูรญาติ รวมทั้งสถานที่ซึ่งเคยเป็นที่พำนักของท่านเหล่านั้น เป็นต้น ในการนี้ ข้าพเจ้าหาญาติที่จจะจินตนาการถึงความเป็นไปได้มากนักน้อยเพียงไร ที่ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ริเริ่มจัดสร้าง “สวนหลวงเจ้าพระยานครศรีธรรมราช” เพื่อเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑเจ้าพระยานครศรีธรรมราช สำหรับให้สาธารณชนได้เข้าชม เป็นการสืบสานประวัติศาสตร์และเทอดเกียรติของอดีตผู้ครองนครศรีธรรมราชผู้ทำคุณประโยชน์แก่แผ่นดินไทยในอดีต

สำหรับวัตถุประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกสืบทอดจากบรรพบุรุษมาถึงพ่อ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับต่อมาส่วหนึ่งนั้น หลายชิ้นเป็นศิลปะของช่างทองไทยในสมัยปลายอยุธยาต่อกับต้นรัตนโกสินทร์ เช่น ปิ่นทองลงยาฝังทับทิม สร้อยสังวาลโบราณ กำไลทองบัวคู่ กระจกชุดและแผ่นทองลงยันต์พิชัยสงคราม รวมทั้งบางชิ้นได้พบหลักฐานว่าเป็นเครื่องเกียรติยศพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่ละรัชกาล เช่น แหวนลายกนก “มณฑปศิระยะเพชร” แหวนนพเก้าฝังอัญมณี 9 สี กระจุกมทองคำลงยาประดับพระนามาภิไธยย่อ จปร. โถปrikยอดฝังทับทิม เป็นต้น

สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวหลายชิ้นของคุณย่าที่พ่อแม่ให้ข้าพเจ้า ได้สะท้อนเรื่องราวเล่าได้ในครั้งอดีต รวมทั้งรสนิยมของท่าน เช่น กระเป๋าย่านลิเพารูปสี่เหลี่ยมขนาดกระทัดรัด ฝีมือละเอียดสวยงามอย่างช่างเมืองนครฯ หูม โลหะนาทึงสีมูม ประดับอักษรชื่อย่อและนามสกุลของคุณปู่ คือ “ช. เกษะนันท์” ลักษณะเดียวกับเข็มกลัดทองคำกลางยา ซึ่งทุกครั้งที่ข้าพเจ้าหยิบมาใช้สอยบางโอกาสที่ไปงานพิธีสำคัญๆ ข้าพเจ้าสัมผัสได้ถึงกระแสความรักที่ผูกพันระหว่างคุณปู่และคุณย่า นอกจากนั้น ข้าพเจ้ายังได้ทราบว่าคุณย่าสูดดมยานัตถ์เป็นประจำจากอุปกรณ์รูปตัว U ทำด้วยนาทึงของท่านที่ข้าพเจ้าได้รับมาซึ่งหาได้ยากแล้วในยุคปัจจุบัน เครื่องประดับที่ใช้เป็นเครื่องเล่นยามว่างได้ เช่น แหวนปริศนา กล้องหลายวงรวมเป็นวงเดียวได้ สำหรับวัตถุประสงค์เครื่องกลางของขลังป้องกันคนที่น่าจะกล่าวถึง เช่น สร้อยข้อมือและสร้อยคอ “นโม” สลักบนเม็ดเงินรูปไข่หุ้มทอง พระปิดตาสัมฤทธิ์หุ้มทองแป๊ะเป็นลักษณะสาแหรก ซึ่งรายการหลังนี้ พ่อเล่าว่าคุณย่าให้พ่อใส่ติดคอไว้ตั้งแต่พ่อยังเล็ก ต่อมาพ่อได้ถอดออกคืนคุณย่าเมื่อได้ขึ้นมาเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ ฯ และคุณย่าได้ใส่ถุงผ้ากลับคืนให้มาอีกเมื่อพ่อแต่งงานมีลูกแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าได้ห้อยคออยู่ระยะหนึ่งเมื่อได้รับพระราชทานสร้อยทองคำจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เป็นรางวัลจับฉลากได้งานวิงการกุศลของโรงเรียนจิตรลดา เมื่อปี 2535 และหลังจากนั้น ได้ถอดเก็บรักษาไว้ อาจกล่าวว่า วัตถุสิ่งของเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าทางจิตใจของเหล่าทายาทเพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษผู้มีคุณอนันต์ สมควรที่จะได้บำเพ็ญกุศลแก่ท่านเหล่านี้เป็นประจำทุกปีดังเช่นที่พ่อและลูกหลานได้ปฏิบัติเป็นเนืองนิจ ...

*****

ผ้าไทย - พลอยไทย

เสื้อผ้าอาภรณ์ของข้าพเจ้าส่วนใหญ่ ทำด้วย ไหม หรือฝ้ายที่ผลิตโดยคนไทย ไม่ว่าจะ เป็นชุดใส่ทำงาน หรือออกงานต่างๆ อีกทั้งเครื่องประดับประเภทแหวน สร้อย เข็มกลัด ล้วนแล้วแต่ ประดิษฐ์โดยช่างไทยแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้มิใช่เพียงเพราะมีจิตใจที่เป็นชาตินิยมเท่านั้น แต่ข้าพเจ้าหลงไหล ในความงามวิจิตรตระการของผลิตภัณฑ์ไทยเหล่านี้ นอกเหนือ ไปจากความกลมกลืนกับบุคลิกลักษณะ ของตนเองที่ได้รับคำบอกเล่าจากผู้คนรอบข้างว่า “แต่งไทยขึ้น” ซึ่งมีอยู่ครั้งหนึ่ง ได้ถูกสัมภาษณ์ใน หนังสือวารสาร “พระสยาม” ของ รพท. ฉบับที่ 24 ปีที่ 50 พ.ศ. 2544 ในคอลัมน์ “รพท.รวมใจใช้ผ้า ไทย” ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวว่า ...

“...ที่สนใจใช้ผ้าไหมไทยตั้งแต่อยู่ชั้นมัธยมที่โรงเรียนราชินี ประมาณปี 2500 เป็นต้นมา โดยที่คุณแม่ได้เริ่มแบ่งผ้าไหมไทยมาให้ 2-3 ผืน พี่จะถนอมมาก และจะใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น งานแต่งงานญาติๆ เป็นต้น รู้สึกมั่นใจทุกครั้งที่ใช้ เพราะภูมิฐาน และมีโอกาสได้เครื่องประดับแบบไทยๆ เพื่อให้เข้าชุดกัน ต่อมาเมื่อทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ก็ตัดสูทไหมไทยบ้าง ชื่อดูดีสำเร็จไหมไทยบ้าง ซึ่งในระยะหลังๆ ได้ตัดสินใจใส่ชุดทำงานไหมไทยทุกวัน เนื่องจากมีร้านตัดประจำที่ลดราคาให้เป็นพิเศษอยู่ใกล้ๆนี่เอง

ที่สำคัญคือ หลังจากที่พี่รู้จักจักรีดด้วยตนเอง ยิ่งสัมผัสรักษาเอง ก็ยิ่งเห็นเสน่ห์ของผ้าไหมไทย และได้มีโอกาสพิจารณาตลาดละเอียดสวยงาม ทำให้หันวันเข้าก็ยิ่งเคยชิน และรู้สึกว่าประหยัดค่าใช้จ่ายไม่ต้องซื้อหาเปลี่ยนบ่อยๆ เพราะชุดไหมไทยไม่ซ้ำกับใคร และไม่เบื่อง่าย อีกทั้งยังทนทาน เนื่องจากปัจจุบัน ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ ที่ทรงพระราชทานคำแนะนำแก่ชาวบ้านผู้ผลิตผ้า ทำให้เส้นไหมมีการพัฒนาการทออย่างสวยงามคงทน และไม่ซีดจางง่าย

ข้อดีอีกอย่างหนึ่งของผ้าไหมไทย คือช่วยรักษาอุณหภูมิในร่างกายของเราค่ะ พี่บอกเพื่อนๆ ที่กลัวว่าใส่ไหมไทยแล้วจะร้อนว่า ผ้าไหมไทยนี่เป็น “ผ้าปรับอากาศ” คืออยู่ในที่ร้อนกลับรู้สึกเย็น แต่เมื่ออยู่ในที่เย็นกลับรู้สึกอุ่น ดังนั้นสภาพที่ทำงานของ สปท.ที่อยู่ในอาคารที่มีเครื่องปรับอากาศ ก็ไม่ต้องใส่สูทหรือเสื้อกันหนาว และเมื่อต้องเดินออกไปข้างนอกอาคารกลางแดด ก็ไม่ร้อนอึดอัด ไม่เหมือนใส่ผ้าใยสังเคราะห์ ซึ่งไม่เหมาะกับการปรับตัวของเรา

อยากฝากข้อคิดถึงเพื่อนใน สปท.ว่า พวกเราเสมือน “ชาววัง” เนื่องจากบริเวณที่ทำงานของเราอยู่บนผืนแผ่นดินที่ตั้งของวังทเวระเวสท์และวังบางขุนพรหม ซึ่งมีเกียรติภูมิทางประวัติศาสตร์แห่งท่านเจ้าของวังทั้งสอง และ สปท.ได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะอนุรักษ์เป็นโบราณสถานไว้ตลอดมา ดังนั้นพวกเราควรสร้างจิตสำนึกที่จะร่วมกันใช้ผ้าไทย ใช้ของไทย และรักษาประเพณีที่ดีงามของไทยไว้

ซึ่งนอกจากจะสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้ว ยังถือเป็นแบบอย่างที่ดีของภาคราชการ ที่จะช่วยรณรงค์ในเรื่องนี้ด้วย...”

*****

เส้นทางสู่ รพท.

เพื่อให้หนังสือเล่มนี้มีความสมบูรณ์ในเนื้อหา จึงขอนำบทสัมภาษณ์ตามหัวข้อเรื่องนี้ที่นำลงพิมพ์แล้วในวารสาร “พระสยาม” ฉบับที่ 26 ปีที่ 26 (ฉบับสวัสดิ์ปีใหม่ พ.ศ. 2547) มาพิมพ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

*****

บางสิ่งที่ไม่สูญหาย

เมื่อหลายเดือนก่อนเกษียณอายุราชการ ข้าพเจ้าได้ส่งบทความเรื่องนี้เพื่อลงพิมพ์ในวารสาร “พระสยาม” โดยใช้นามปากกาว่า “หญิงเหล็ก” ในคราวที่ได้รับการเชิญชวนจากกองบรรณาธิการให้ส่งเข้าประกวด เพื่อเป็นแบบอย่างของการทำงานในการปลุกขวัญกำลังใจแก่พนักงาน รพท. ให้ร่วมกันทำในสิ่งที่ดี และจรรโลงจรรยาบรรณของความเป็นคน รพท. ที่ยึดมั่นในหลักการและความถูกต้องอย่างใดก็ตาม ข้าพเจ้าได้รับทราบว่ โดยที่คณะกรรมการคัดเลือกฯ ได้อ่านบทความแล้ว มีความกังวลว่าเนื้อหาของเรื่องนั้ ได้มีส่วนพาดพิงถึงรัฐบาลที่ผ่านมา จึงไม่พิจารณาคัดเลือกให้นำลงวารสารของ รพท.

อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าได้ไตร่ตรองโดยรอบคอบแล้วตั้งแต่เริ่มลงมือเขียนบทความว่า เรื่องนี้ได้ตั้งใจให้เป็นบทเรียนแก่ผู้ปฏิบัติงานใน รพท. จากประสบการณ์ของข้าพเจ้า อีกทั้งข้าพเจ้าได้หลีกเลี่ยงการเอ่ยชื่อเสียงเรียงนามของผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่ได้ระบุพฤติกรรมในทางเสียหายของผู้ใดเกินกว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยปราศจากอคติหรืออารมณ์ใดๆ ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้หยั่งความรู้สึกรวมทั้งทีมงานและผู้อ่านที่เป็นกลางหลายๆคนที่ข้าพเจ้าได้สำเนาให้อ่านก่อนที่จะส่งให้คณะกรรมการคัดเลือกได้พิจารณา ซึ่งทุกคนให้ข้อมูลย้อนกลับ (feed back) ว่า บทความนี้สะท้อน “บางสิ่งที่ไม่สูญหาย” ไปจาก รพท. โดยไม่เป็นการมุ่งตำหนิผู้ใดและเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดที่ปรากฏในบทความนี้ บุคคลที่เกี่ยวข้องในรัฐบาลที่ผ่านมาได้มีความเข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็นที่ข้าพเจ้าและทีมงานต้องเข้าไปมีบทบาทเช่นนั้นตามหน้าที่ และจริยธรรมที่ข้าพเจ้าและทีมงานดำรงอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ซับซ้อนเหล่านั้น ...

ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอนำบทความนี้มาพิมพ์ในหนังสือของข้าพเจ้าเล่มนี้ เพื่อให้ผู้อ่านพิสูจน์ตาม
 นัยที่กล่าวด้วยวิจารณญาณของท่านเอง .....

(load จาก file ที่มีอยู่)

*****

ตงงาน- ไม่ตงอับ

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้อยู่ในสภาพ “ตงงาน” แล้ว เนื่องจากถึงเวลาเกษียณอายุราชการในวัย 60 ปี ซึ่ง
 หากไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้ล่วงหน้า คงต้องเผชิญกับการปรับตัวอยู่มาก เพราะตารางชีวิตและสภาพ
 ความเป็นอยู่ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไปแล้ว บางคนกล่าวว่า น่าจะเป็นจังหวะชีวิตที่ได้รับการปลดปล่อย
 จากภาระหน้าที่การงาน ไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องรับผิดชอบ และเร่งรีบกับเวลาที่ทำให้ขาด
 ความสุขสบายตามที่ใจปรารถนา แต่หลายคนที่ยังไม่อาจตัดใจได้กับความผูกพันหลายๆอย่างที่เคยมีอยู่
 ย่อมอาจมีความหดหู่เศร้าหมองใจอยู่ระยะหนึ่งก็เป็นได้

สำหรับตัวข้าพเจ้านั้น นี่มิใช่ครั้งแรกที่ต้องทำใจ เมื่ออยู่ในสภาพ “ตงงาน” เพราะเคยเกิด
 ปრაกฏการณ์ครั้งหนึ่งเมื่ออยู่ในวัยประมาณ 55 ปี ที่ข้าพเจ้าได้ตัดสินใจยื่นใบลาออกจากงานต่อ
 ผู้บังคับบัญชาอย่างกระตั้นหัน ด้วยเหตุผลของปัญหาการปฏิบัติงานที่ไม่ลงตัวบางประการ แต่ชะตา
 ชีวิตไม่เอื้ออำนวยให้ข้าพเจ้าได้ออกจากงานตามที่ตั้งใจ เพราะผู้บังคับบัญชาท่านกรุณาประนีประนอม
 และยับยั้งไว้ จึงยังอยู่ทำงานในรพท.ต่อมาจนเกษียณ ซึ่งในครั้งนั้น ข้าพเจ้ายังจดจำความรู้สึกของ
 ตนเองในขณะที่เขียนใบลาออกว่า จิตใจอยู่ในสภาพปลงตกทั้งๆที่ยังมีใจผูกพันต่อรพท.และเพื่อน
 ร่วมงานอย่างมาก ครั้นถึงคราวนี้ ความรู้สึกย่อมไม่แตกต่างกันมากนัก ผิดกันแต่เพียงว่า การเตรียมตัว
 และเตรียมใจอยู่ในสภาวะที่พร้อมกว่าในการที่จะขับเคลื่อนตนเองลงจอดลานบิน เพื่อเติมพลังแห่งชีวิต

สำหรับบีนต่อไปในเส้นทางใหม่ที่มีความหวังอัน โชติช่วงเหมาะสมกับความเป็น”ราษฎร(วัย)อาวุโส” โดยเริ่มจากการตั้งต้นเขียนอนุทินชีวิตเล่มนี้วันละเล็กละน้อย เป็นการ “อุ่นเครื่อง” ไว้ล่วงหน้าก่อน เกยยอนอยู่หลายเดือน เพื่อฟื้นฟูความทรงจำเก็บไว้แจกจ่ายผู้เป็นที่รัก และเป็นสิ่งแทนใจในยามที่ถึง กำหนดเวลาของการจัดงานเลี้ยงอำลาจากผองเพื่อนและน้องๆ ต่อจากนั้น ข้าพเจ้าจะขอสร้างจินตนาการ ของแผนงานชีวิตในอนาคตไว้ล่วงหน้า ดังนี้

ภารกิจประการแรกคือ ข้าพเจ้าต้องกลับไปช่อมแซมเรือนหอหลังที่ข้าพเจ้าเคยมีชีวิตคู่ที่มีความสุขร่วมกับอดีตสามีผู้ล่วงลับไปแล้ว สำหรับเรือนหอนี้ ข้าพเจ้าได้เคยให้น้องชาย-น้องสะใภ้ซึ่งเป็น พ่อ-แม่ของ อมรพงศ์หลานที่รักของข้าพเจ้า ได้อยู่อาศัยพร้อมหน้ากันเป็นเวลากว่า 20 ปี โดยตัว ข้าพเจ้าและหลานชายได้แยกออกมาเป็นชาวคอนโคตาในช่วง 10 ปีหลัง เพื่อความสะดวกของการ เดินทางมาทำงานและการไปโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ซึ่งอันที่จริง ทั้งน้องชายและน้องสะใภ้ นั้น มี เรือนหอของเขาเองที่ให้อื่นเช่าในช่วงที่มาอยู่บ้านข้าพเจ้า ณ บัดนี้ น้องได้ย้ายไปอยู่เรือนปลูกใหม่ บนผืนดินเก่าของเขาแล้ว ข้าพเจ้าจึงต้องกลับไปครอบครองเรือนหลังหอเดิมของตนเองอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง สมควรที่จะต้องตกแต่งปรับปรุงใหม่ให้เอื้อมอ่องรองรับการใช้ชีวิตที่เหลืออยู่บนความหลังเก่าๆที่ยัง อบอวลไปด้วยกลิ่นอายของความหลังฝังใจอยู่ทั่วบ้านอย่างไม่เสื่อมคลาย ...

ข้าพเจ้าได้ถามพ่ออยู่เสมอว่า พ่อซึ่งเคยมีน้องชายคนสุดท้ายต้องเป็น ทส. (ทหารคนสนิท) ประจำตัวมาตลอดเวลานั้น จะประสงค์ให้ข้าพเจ้าที่ “ตกงาน” แล้วเข้าสวมหน้าที่แทนหรือไม่ ? พ่อ ตอบข้าพเจ้าว่า ..ไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เพียงแต่พ่อจะยินดีมาก หากข้าพเจ้าจะใช้เวลาว่าง ส่วนหนึ่ง ที่มีเหลือเฟือมากขึ้นแล้ว มาเล่นกีฬา และร่วมวงกินข้าว จูจี้กับพ่อบ่อยๆ แต่ไม่ต้องถึงกับ ดิตสอยห้อยตามเป็นเงาตามตัวประเภทนั่งๆนอนๆด้วยกันตลอด 24 ชั่วโมง ... ซึ่งคำพูดเช่นนี้ของพ่อ สะท้อนพฤติกรรมที่ข้าพเจ้าเคยชินอยู่แล้วทุกวันนี้ในแบบของพ่อที่รักความอิสระ และมีความเป็น ส่วนตัวในจังหวะที่เลือกแล้ว ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ ข้าพเจ้าย่อมมีเวลาว่างพอที่จะคิดวางแผนงานที่เป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวมมาได้ตามสมควร トラบเท่าที่พ่อท่านยังมีสุขภาพแข็งแรง และออกไปไหนมา ไหนกับน้องชายเจ้าเก่า โดยไม่ต้องพึ่งพาข้าพเจ้าในลักษณะเต็มเวลา

ดังที่ข้าพเจ้ากล่าวเกริ่นไว้ข้างแล้วก่อนหน้านี้ ในเรื่องการฟื้นฟูประวัติศาสตร์เมืองนคร ข้าพเจ้าจึงคิดวางแผนที่จะท่องเที่ยวสำรวจย้อนรอยดินแดนบรรพบุรุษ เพื่อหาข้อมูลดำเนินการตามที่ ข้าพเจ้าวาดฝันไว้ดังที่กล่าวแล้ว ให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งใจไว้อย่างมุ่งมั่น ....

การงานสำคัญอีกประการหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ตั้งใจไว้ว่าจะทุ่มเทแรงกายแรงใจในช่วงหลังเกษียณ นั้น เกิดมาจากศรัทธาและปณิธานที่แรงกล้าตามครรลองที่ปรากฏในปฐมบทของหนังสือนี้ที่ว่าด้วย “บารมีพระมากพันรำพรรณ “ ซึ่งนับตั้งแต่วันที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็นครั้งแรกเมื่อวันประกอบพิธีเสด็จพระราชดำเนินเปิดอาคารสำนักงานใหญ่ของ ธปท. เมื่อ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 ที่ข้าพเจ้าได้รับพระกรุณาธิคุณ โปรดเกล้าฯให้เข้าเฝ้าถวายเงินสมทบในมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และในหลายวาระที่พระองค์ท่านทรงพระกรุณาเสด็จเป็นองค์ประธานเป็นการส่วนพระองค์ในงานครอบครัวของเรา เช่นวันเกิด 80 ปี ของพ่อ เมื่อ วันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2540 และงานพระราชทานเพลิงศพของแม่ เมื่อ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ข้าพเจ้าได้รับมาใส่เกล้าฯถึงกระแสพระดำรัสที่พระราชทานแก่ครอบครัวของข้าพเจ้าว่า โครงการในพระองค์นั้นมียูมามากมาย ที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งด้านทุนทรัพย์และการจัดการ ข้าพเจ้าจึงตั้งใจไว้เสมอมาว่า หากตนเองจะสามารถกระทำการใดที่จะถวายเป็นราชพลีแล้วไซ้ ข้าพเจ้าจะไม่ลังเลเลย ดังที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นการบริจาคทรัพย์ในกิจการสภาอากาศไทย มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รวมทั้งโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัยในพระวโรกาสอื่นๆ ที่ข้าพเจ้ามักจะติดตามไปเฝ้าถวายเงินตามความเหมาะสมที่เอื้ออำนวย

ตามนัยศรัทธาดังกล่าวนี้นี้ เมื่อพ่อถามข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าคิดอ่านจะทำอะไรหลังเกษียณราชการ ข้าพเจ้าได้ตอบอย่างมั่นใจว่า ..ข้าพเจ้าจะเข้าไปถวายตัวอาสารับทำงาน โครงการในพระองค์สุดแท้จะพระราชทาน โอกาส โดยจะใช้ประสบการณ์ความรู้ความสามารถและแรงกายใจอย่างเต็มที่ เพื่อแบ่งเบาพระราชภาระจนกว่าชีวิตจะหาไม่ ซึ่งข้าพเจ้าหวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า พระองค์ท่านจะพระราชทานพระกรุณาแก่ข้าพเจ้า... พ่อได้กล่าวอนุโมทนาต่อความตั้งใจนี้ของข้าพเจ้าว่า เพียงแค่ข้าพเจ้าคิดได้เช่นนี้ก็เยี่ยมมากแล้ว และหากได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริงจนสำเร็จ พ่อก็ยินดีด้วยอย่างยิ่ง .....

เมื่อข้าพเจ้าถูกเพื่อนฝูง ญาติมิตร ถามคำถามเดียวกับพ่อ ทุกคนต่างได้รับคำตอบจากข้าพเจ้าเช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งหลายคนได้ปวารณาถึงข้าพเจ้าด้วยจิตที่เปี่ยมด้วยศรัทธาว่าขอเป็นแนวร่วมในกิจกรรมทั้งหลายที่ข้าพเจ้าตั้งใจจะปฏิบัติถวายพระองค์ท่านด้วย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกำลังทรัพย์หรือแรงงานมากน้อยตามกำลังที่มี ข้าพเจ้ารับฟังอย่างปลื้มปิติว่า ด้วยพระกระแสแห่งบารมีในพระองค์โดยแท้ จึงส่งผลให้ข้าพเจ้าได้ยินยอมจำนนนำกำลังใจที่นำชื่นชมเช่นนี้ จึงเป็นนิมิตหมาย

ที่ดั่งามสำหรับช่วงใหม่ขอชีวิตของข้าพเจ้า นับตั้งแต่นี้ต่อไปที่ได้อำลาการเป็นพนักงาน ฐปท.อย่าง
เป็นทางการแล้ว.....

*****